

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมือง
ระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดสมุทรสาคร

นายสมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย

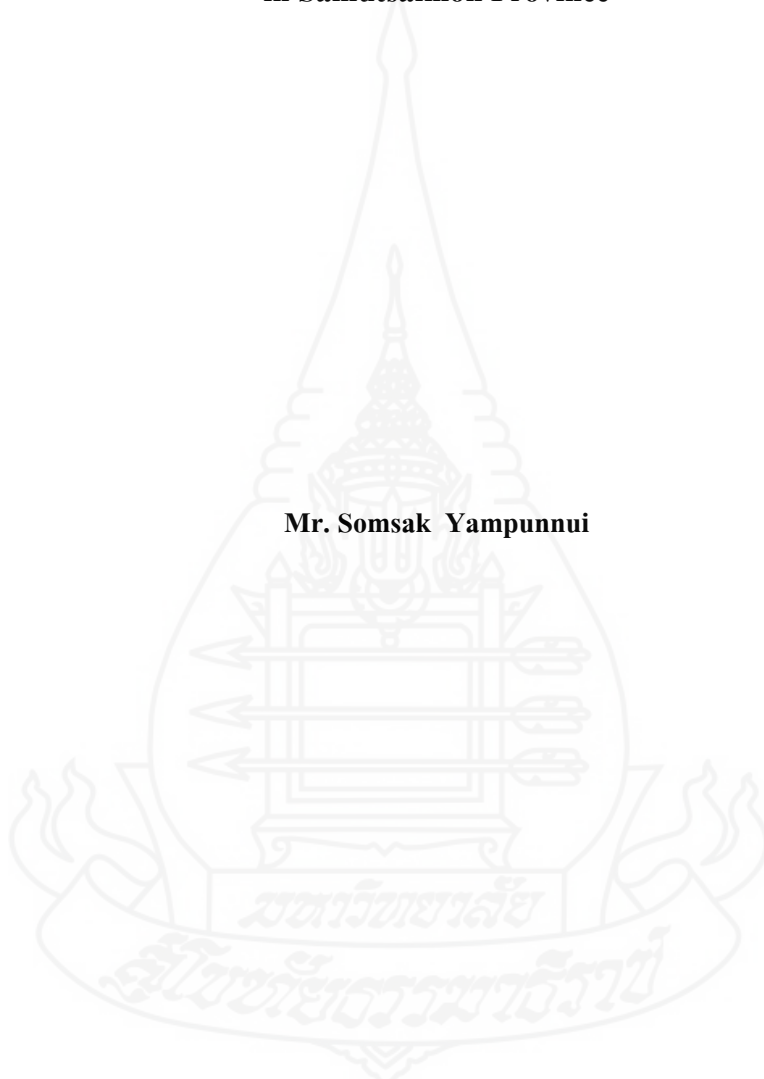

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2560

**Roles of Village Committees in Democracy Development
in Samutsakhon Province**

Mr. Somsak Yampunnui

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science
School of Political Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบ
ประชาธิปไตยในจังหวัดสมุทรสาคร
ชื่อและนามสกุล นายสมศักดิ์ แยมพันธุ์นุ้ย
วิชาเอก การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2560

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พรหมจ้อย)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามที่ตั้งใจไว้ ด้วยความช่วยเหลือเอาใจใส่และความกรุณาที่มีคุณค่า และที่สำคัญยังเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ให้สำเร็จของ รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ทั้ง 2 ท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ แก่ผู้ศึกษา พร้อมทั้งสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยอย่างสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสนีย์ คำสุข ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาถ่ายทอดวิชาให้ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาในสถาบันแห่งนี้ ขอขอบคุณท่านปลัดจังหวัดสมุทรสาคร นายอำเภอทั้งสามอำเภอ ปลัดอำเภอ ตลอดจน คณะกรรมการหมู่บ้านทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือ และให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดามารดา ตลอดจนญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงานทุกคน ที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน และเป็นกำลังใจมาโดยตลอด

สมศักดิ์ แย้มพันธุ์นุ้ย

ธันวาคม 2560

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย
ในจังหวัดสมุทรสาคร

ผู้วิจัย นายสมศักดิ์ แยมพันธ์ุญย์ รหัสนักศึกษา 2568001529 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล

(2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดสมุทรสาคร 2) ปัญหาอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย 3) เสนอแนะบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็ง

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของตัวแทนภาครัฐ (ข้าราชการประจำ) และกลุ่มของคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมจำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า (1) คณะกรรมการหมู่บ้าน มีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ได้แก่ 1) การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย 2) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 3) การให้ความรู้ทางการเมือง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง 4) การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และ 6) การเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิตตามวิถีการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยบทบาททั้ง 6 ด้านมีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย (2) ปัญหาอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ การขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน การศึกษาและภาวะเศรษฐกิจ การถูกแทรกแซงจากการเมืองท้องถิ่น (3) ข้อเสนอแนะการพัฒนาบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน 1) ภาครัฐควรส่งเสริมความรู้เพิ่มศักยภาพตลอดจนเผยแพร่บทบาทของกรรมการหมู่บ้านให้เป็นที่รู้จัก 2) ควรดูแลสวัสดิการ ค่าตอบแทนให้กับกรรมการหมู่บ้าน สนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานให้เพียงพอ 3) ควรเสริมสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และ 4) ลดการแทรกแซงของการเมืองท้องถิ่น

คำสำคัญ บทบาท คณะกรรมการหมู่บ้าน การพัฒนาประชาธิปไตย จังหวัดสมุทรสาคร

Thesis title: Roles of Village Committees in Democracy Development in Samutsakhon Province

Researcher: Mr. Somsak Yampunnui; **ID:** 2568001529; **Degree:** Master of Political Science

Thesis advisors: (1) Dr. Pathan Suvanamongkol, Associate Professor;
(2) Dr. Thanasak Saijampa, Assistant Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The objectives of this research are (1) to study roles of village committees in democracy development in Samutsakhon province, (2) to investigate obstacles of village committees in democracy development and (3) to propose the role of village committees in democracy development for improvement.

The qualitative approach was used to apply in this research. There were two types of purposive sampling including government representatives (government officer) and village committees (37 samples in total). The in-depth interview (structured interview) was used to collect the data. Then, the data were analyzed using a content analysis method and a descriptive analysis method.

This research found that (1) the village committees have an important role in democracy development such as 1) selection of village committees by democracy, 2) preparing of the village development plan, 3) providing of political knowledge, 4) promoting of political participation, 5) promoting of election and 6) being a model of living in a democratic way of life. All six roles had an impact on democratic development. (2) The obstacles of village committees work consisted of a lacking of understand on their roles, a lacking of budget for implementation, a conflict in the village, education, economic condition and impact of local politics. (3) The suggestions of roles of village committees in democracy development are following. 1) Government should promote knowledge and understanding the role of village committees. 2) The village committees should have enough welfare and compensation. The budget should be enough to implement the project. 3) The unity should be created in the village. 4) Lastly, the impact of local politic should be minimized.

Keywords: Role, Village Committees, Democracy Development and Samutsakhon Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย	11
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	16
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	17
แนวคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	23
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง	31
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการปกครองท้องถิ่น	36
ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน	37
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	65
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล	66
การวิเคราะห์ข้อมูล	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การวิเคราะห์ผล	71
บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย	71
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการพัฒนาประชาธิปไตย	108
ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนา ประชาธิปไตย	115
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	124
สรุปผลการวิจัย	124
อภิปรายผลการวิจัย	127
ข้อเสนอแนะ	136
บรรณานุกรม	137
ภาคผนวก	142
ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	143
ข โครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน	148
ประวัติผู้วิจัย	164

ณ

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลทางพื้นที่การปกครองจังหวัดสมุทรสาคร	55
--	----

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	8
ภาพที่ 4.1 การได้มาคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีทางประชาธิปไตย	77
ภาพที่ 4.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน	85
ภาพที่ 4.3 การให้ความรู้ทางการเมือง	91
ภาพที่ 4.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง	96
ภาพที่ 4.5 การรณรงค์การเลือกตั้ง	102
ภาพที่ 4.6 การเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย	108
ภาพที่ 4.7 ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาประชาธิปไตย	115
ภาพที่ 4.8 การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านด้านประชาธิปไตย	123

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า “ในระบอบประชาธิปไตยนั้น อำนาจอสูงสุดอยู่ในมือประชาชน” (กมล สมวิเชียร, 2520, น. 2) จากความหมายของประชาธิปไตยที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองที่ประชาชนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครองและนโยบายของรัฐบาล โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างเสรีและมีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การสลับเปลี่ยนผู้ปกครองประเทศเป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นระบอบการปกครองที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน ลักษณะที่สำคัญของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย สามารถพิจารณาได้ดังนี้ ประการแรก ผู้ปกครองต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้ปกครอง ประการที่สอง ผู้อยู่ใต้การปกครองจะต้องมีสิทธิ์เปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว ประการที่สาม สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนจะต้องได้รับการปกป้อง ซึ่งหมายความว่า “รัฐที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องมีกระบวนการป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ (กมล สมวิเชียร, 2520, น. 5-9)

การพัฒนาประชาธิปไตย (democratic development) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองให้มีความเป็นประชาธิปไตย เพราะจะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยนั้น ประชาชนในประเทศจะต้องไม่เพิกเฉยและต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการทำงาน มีจิตสำนึก และมีความรับผิดชอบ ต้องให้ความสนใจกับเรื่องของส่วนรวมมากขึ้น ดังนั้น ความสำเร็จของการพัฒนาประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับบทบาททางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ 2538:323-325) จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตยนั้น ถ้าพึ่งอำนาจอการปกครองของรัฐแต่เพียงอย่างเดียวจะไม่เพียงพอที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอำนาจของประชาชนเข้ามาผสมผสานด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “รากฐานของประชาธิปไตยเริ่มที่หมู่บ้าน” อันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับชาติต่อไป

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2553 ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

- 1) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง คือ กระทรวง ทบวง กรม
- 2) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด อำเภอ
- 3) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล (เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จัดตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนอำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้ตราขึ้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ท่านได้ทรงริเริ่มให้มีตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับคนไทยแล้วหมู่บ้านเป็นสถาบันทางสังคมและการเมืองที่มีความสำคัญมากที่สุด กิจกรรมของประชาชนจะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เปรียบเสมือนหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางของประชาชน ความสัมพันธ์ของบุคคลในหมู่บ้านจะเป็นความสำคัญแบบเท่าเทียมกันและมีความเป็นประชาธิปไตยอยู่มาก การปกครองดูแลทุกข์สุขของประชาชน จะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองและมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายนานาประการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนและรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับหมู่บ้าน กล่าวโดยย่อผู้ใหญ่บ้านเป็นทั้งพ่อบ้านในทางสังคมและเป็นผู้รักษากฎหมายในระดับพื้นฐานที่สุด จึงกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้น ได้ดำเนินมาพอสมควรแล้วในระดับหมู่บ้าน (กมล สมวิเชียร, 2520, น. 31)

หมู่บ้าน นับว่าเป็นหน่วยงานซึ่งมีโครงสร้างทางการปกครองที่เล็กที่สุดของสังคมไทย และที่สำคัญที่สุดและเป็นจุดแตกหักของการขับเคลื่อนภารกิจของรัฐบาลและทุกภาคส่วน ในการบริหารจัดการหมู่บ้านเดิม กำหนดอยู่ภายใต้การจัดระเบียบการบริหารงานตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 การจัดระเบียบบริหารงานของหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้คัดเลือกบุคคลที่ตนเองให้ความเคารพนับถือขึ้นเป็นผู้นำของหมู่บ้านและทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐด้วย ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้านแล้ว แต่เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเกิดประสิทธิภาพและเอกภาพมากขึ้น กฎหมายจึงกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน จึงถือได้ว่า คณะกรรมการหมู่บ้านได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เริ่มแรกกฎหมาย

กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่น้อยกว่า 2 คน แต่จากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งเพื่อให้การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเกิดประสิทธิภาพและเอกภาพสามารถตอบสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างเต็มที่ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง จึงได้เสนอขอปรับปรุงบทบาท โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 มีผลบังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2551 โดยเน้นที่คนเก่ง คนดี รักถิ่นฐานบ้านเกิด มีจิตสาธารณะ และยึดหลัก “การบูรณาการคนและการบูรณาการงานในหมู่บ้าน” ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเปรียบเสมือน “คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน” ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาและทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อราษฎรในหมู่บ้านมากที่สุด อีกทั้งได้กำหนดรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยกรรมการ 2 ประเภท ดังนี้ (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2551, น. 12)

- 1) กรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน
- 2) กรรมการหมู่บ้าน โดยการคัดเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน และสนับสนุนหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีการดำเนินงานที่ในเรื่องเดียวกันตามที่กฎหมายกำหนดและทุกกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้กรรมการหมู่บ้านเลือกองค์ประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งคนหนึ่งและจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกองค์ประธานคนหนึ่งเป็นรองประธานคนหนึ่งและประธานคณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่ง เป็นเลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเหรัญญิก ส่วนกรรมการหมู่บ้านคนอื่นก็จะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานของคณะทำงานด้านต่างๆ นอกจากนั้น

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆเพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คณะ ประกอบด้วย 1) คณะทำงานด้านอำนวยการ 2) คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย 3) คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน 4) คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ 5) คณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข 6) คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 7) คณะทำงานด้านอื่นๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

นอกจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการฝึกอบรม โครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน เนื่องจากโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม มีความรู้ความเข้าใจและหลักการพื้นฐานของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต้องการให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานและหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งสามารถนำความรู้อุดมการณ์และหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านของตนเองได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืนและมั่นคง และเป็นรูปธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้

- 1) เคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 2) เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้กับราษฎรในหมู่บ้าน
- 3) สนับสนุนให้มีการติดตามข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมืองและทางราชการตลอดจนการทำงานของรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างสม่ำเสมอ
- 4) เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองไทยให้ราษฎรในหมู่บ้านได้รับรู้และเข้าใจอยู่เสมอเพื่อให้ราษฎรนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- 5) สนับสนุนชักชวนให้ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งในทุกระดับ ตลอดจนรณรงค์ให้มีการลงคะแนนเสียงด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

- 6) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับราษฎรในหมู่บ้านเป็นประจำ
- 7) ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและพัฒนาหมู่บ้าน
- 8) เผยแพร่หลักการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยให้ประชาชนรู้และเข้าใจ ตลอดจนนำหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
- 9) ทำตนเป็นแบบอย่างในฐานะพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและแสดงให้เห็นประชาชนในหมู่บ้านเห็นว่าหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
- 10) นำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองการบริหารงานหมู่บ้านอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดรูปธรรม สร้างความเชื่อมั่น สรีทธาในหลักการของประชาธิปไตยให้เกิดแก่ราษฎร เช่น การมีส่วนร่วมในการปกครอง การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจโดยยึดสิ่งข้างมาก เป็นต้น

จากวิวัฒนาการการปรับโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รูปแบบใหม่ที่เน้นให้องค์ประกอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน มาจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้แทนกลุ่ม องค์กร เครือข่ายที่มีในหมู่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ประชาชนเลือก เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งวัตถุประสงค์ประการหนึ่งคือ เพื่อให้การพัฒนาหมู่บ้านเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นฐานรากในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตามบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาประชาธิปไตย ไม่ได้กำหนดรายละเอียดการดำเนินการไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาบทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามที่ระบุไว้ในกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามที่ได้รับกรอบตามโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของกรมการปกครองดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน 4 ประการดังนี้

- 1) การส่งเสริมอุดมการณ์และดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยสร้างพื้นฐานจากการมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ หมายถึง การนำหลักการประชาธิปไตยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ที่ได้รับการอบรมตามโครงการฯ มาใช้ในชีวิตประจำวัน หลักการที่สำคัญ เช่น การรู้จักใช้เหตุผล การปฏิบัติตามกฎหมาย การยอมรับสิ่งข้างมาก เป็นต้น

2) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรับฟังการปราศรัยหาเสียง เป็นต้น

3) การส่งเสริมให้ราษฎรมีความรู้และสนใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หมายถึง การนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยมาเผยแพร่ให้กับประชาชนในหมู่บ้านรูปแบบต่างๆ เช่น การสนทนาทางการเมือง การให้ความรู้ทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การแนะนำสั่งสอน เป็นต้น

4) การปฏิบัติหน้าที่บริหารงานหมู่บ้าน โดยใช้แนวทางการบริหารงานหมู่บ้านตามที่ได้รับกรอบจากโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การประชุมปรึกษาหารือ การวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน การปฏิบัติตามแผนและรายงานผล

ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ประการหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่การเสื่อมศรัทธาและเสียความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยคือ คือปัญหาเรื่องการใช้เงินซื้อเสียงของนักการเมืองเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางอำนาจทางการเมือง (ลิขิต ชีรเวทิน 2539: 18) การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและอำนาจต้องมาจากประชาชน ดังนั้นการที่ระบอบประชาธิปไตยจะมีความเข้มแข็งได้นั้น หมู่บ้านซึ่งเป็นหน่วยทางปกครองที่เล็กที่สุด และประชาชนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยด้วย ปัจจุบันกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นอย่างมากในการเป็นกลไกเพื่อขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลไปสู่การรับรู้และปฏิบัติของประชาชน และที่สำคัญปัจจุบันทุกหมู่บ้านของประเทศไทย มีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านครบแล้ว จึงทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรบริหารในระดับรากหญ้า และมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีความรู้และเข้าใจในสภาพปัญหาของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกมิติของหมู่บ้าน โดยเฉพาะการสร้างประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะการสร้างความรู้ ความเข้าใจและส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านด้วย จึงเห็นได้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทและหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและความเจริญของหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยรับราชการ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ กำกับดูแลการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งก็คือจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จึงต้องการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่ทางกระทรวงมหาดไทย

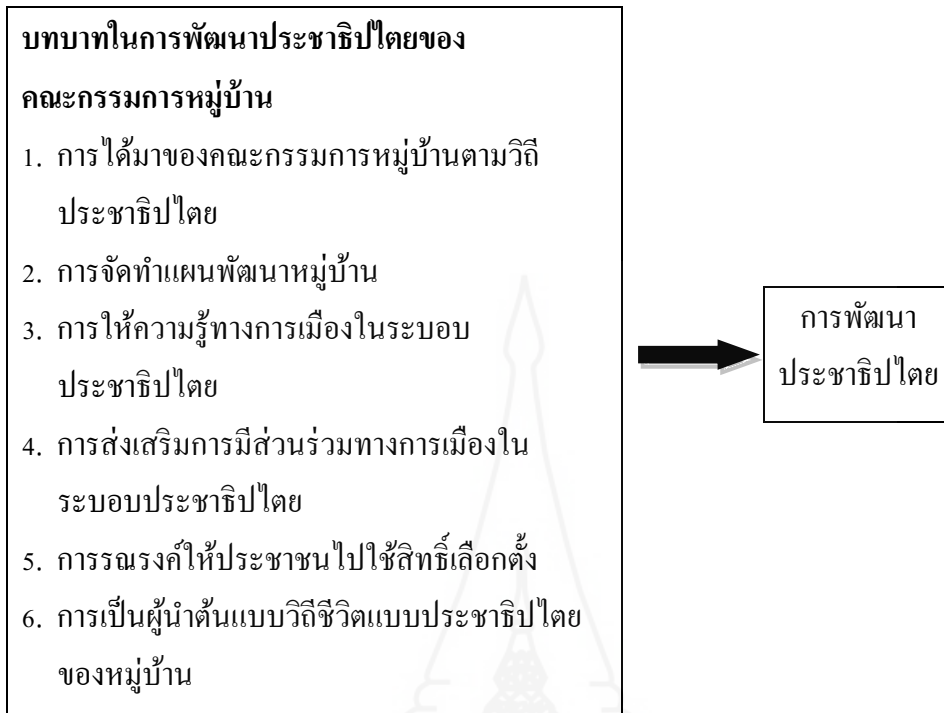
ได้จัดตั้งขึ้น เพื่อต้องการให้เป็นองค์กรหลักที่จะเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน การเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ตลอดจนการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยโดยมีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่หรือต้องเพิ่มเติมบทบาทในด้านใดเพื่อให้ทำหน้าที่ในการพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ในช่วงที่ผ่านมารวมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกลไกหลักที่จะทำให้ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง แต่อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าในช่วงที่ผ่านมา ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนในระดับพื้นที่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อที่จะได้ข้อสรุปบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและความเจริญของประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาถึงบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร
- 2.2 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย
- 2.3 เพื่อเสนอแนะบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้

ภาพ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ประเด็นที่ศึกษา

4.1.1 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร โดยศึกษาประเด็นดังนี้

- 1) การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย
- 2) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 3) การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 5) การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 6) การเป็นผู้นำต้นแบบวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของหมู่บ้าน

4.1.2 ปัญหาและอุปสรรคต่อบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4.1.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดสมุทรสาครซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกะทู้มแบน อำเภอเมืองสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์ จำนวน 37 คน คือ

1) กลุ่มของข้าราชการประจำ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ปลัดจังหวัด 1 คน นายอำเภอ 3 คน ปลัดอำเภอ 3 คน

2) คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยคัดเลือกอำเภอละ 2 หมู่บ้าน รวม 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน รวมจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 6 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 6 คน สมาชิกสภาท้องถิ่น จำนวน 6 คน ผู้นำกลุ่ม 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่และช่วงเวลาการศึกษา

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเฉพาะกรรมการหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ.2560 ถึง 30 กันยายน พ.ศ.2560

ทั้งนี้การศึกษาค้นคว้าในเรื่องของบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนา ประชาธิปไตย ศึกษากรณี จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาที่มุ่งหาความสัมพันธ์ของบทบาทของ คณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ปัญหาและอุปสรรคต่อการ ปฏิบัติงาน เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขหรือพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีความ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาคร

5.2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบที่คณะกรรมการหมู่บ้านควรแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ได้แก่

- 1) การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย
- 2) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 3) การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 5) การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง
- 6) การเป็นผู้นำต้นแบบวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

5.3 การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง กิจกรรมหรือแนวทางที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการหลักในการมีกิจกรรมทางการเมืองให้มากขึ้น อีกทั้งมุ่งพัฒนาให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบเพื่อแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง

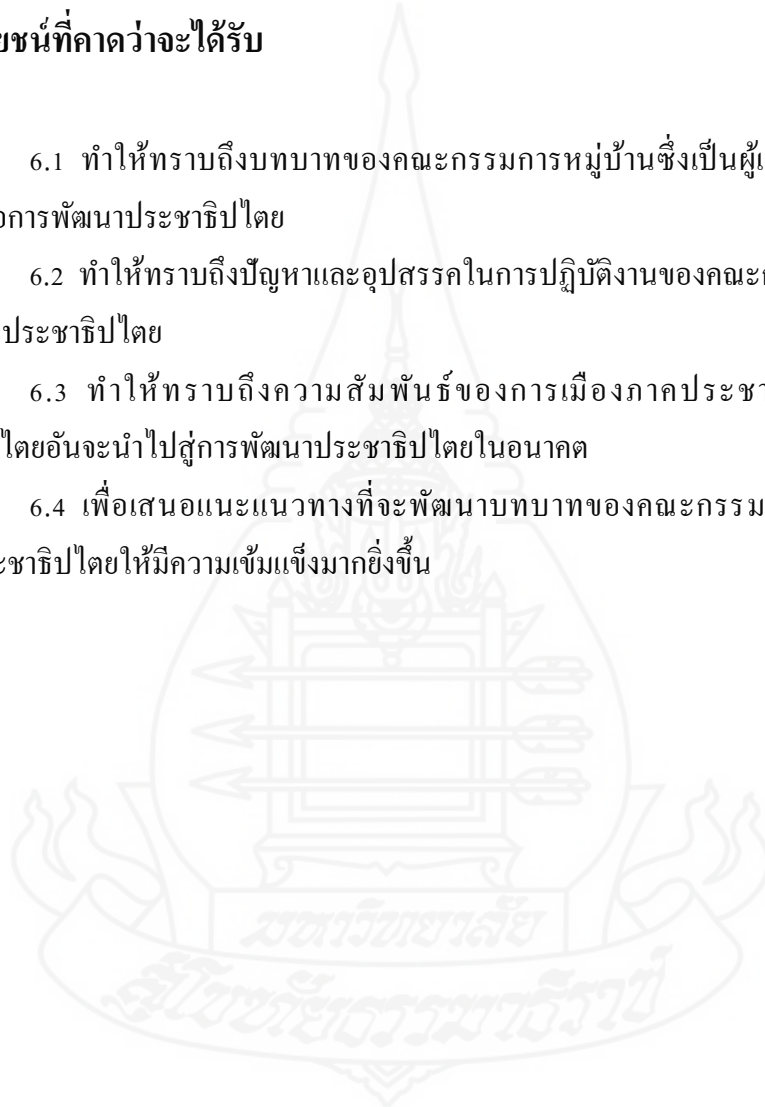
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้แทนชุมชนในระดับหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

6.3 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของการเมืองภาคประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยอันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต

6.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางที่จะพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยตลอดจนใช้ประโยชน์สำหรับกระบวนการวิจัย อธิบายบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดประชาธิปไตย
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
3. แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท
4. แนวความคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง
6. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการปกครองท้องถิ่น
7. ประวัติความเป็นมาของคณะกรรมการหมู่บ้าน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสมุทรสาคร

1. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตย มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos แปลว่า ประชาชน และ Kratos แปลว่า อำนาจ เมื่อรวมสองคำเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะแปลได้ว่า การที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ ซึ่งในทางปฏิบัติ หมายถึง “การที่ประชาชนมีส่วนร่วมมีสิทธิที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ไปของชุมชน” (ส.ศิริรักษ์, 2524, น. 47) หลักการของประชาธิปไตยมีหลายประการ แต่ที่สำคัญๆ เป็นหัวใจและพื้นฐานก็คือ หลักการสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และหลักเหตุผล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 703) ให้ความหมายของ ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

สมบูรณ์ สุขสำราญ (2527, น. 79) กล่าวถึงระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

โกสินทร์ วงศ์สุวรรณ (2532, น. 7) กล่าวถึงระบอบประชาธิปไตยว่า หมายถึง การปกครองที่เจ้าของประเทศเป็นใหญ่

อนุก เหล่าธรรมทัศน์ (2543, น. 13) ให้ความหมายของประชาธิปไตย คือ การปกครองที่ทำเพื่อประชาชน แต่อาจจะไม่ต้องทำโดยประชาชนก็ได้

กมล สมวิเชียร (2519, น. 8) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ เป็นวิถีชีวิตของคนทุกๆ คน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและความเคารพซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการสัมพันธ์สามารถขจัดไปได้ด้วยการพูดจาถกเถียงและใช้เหตุผลโดยสันติวิธี

เอนไซโคลปีเดีย บริเตนิกา ฉบับ 1966 (อ้างถึงใน อมร รักษาศักดิ์, 2539, น. 3-4) ให้ความหมายของประชาธิปไตย 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาธิปไตย คือการปกครองแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองนั้นเป็นของพลเมืองทั้งปวงเป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีที่ว่าเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ
2. ประชาธิปไตย คือ การปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งพลเมืองใช้สิทธิอย่างเดียวกันโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชน พลเมืองทั้งหมดไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองด้วยตนเอง เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน
3. ประชาธิปไตย คือ การปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งมักจะได้แก่ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน แต่ผู้ที่มีเสียงข้างมากจะใช้อำนาจการตัดสินใจได้ก็แต่ภายในขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ออกแบบไว้รับรองสิทธิของคนข้างน้อยให้ได้ชื่นชมสิทธิส่วนบุคคลหรือส่วนรวมบางประการ เช่น สิทธิในการพูด เรียกว่า ประชาธิปไตยเสรี

ออสติน แรนนี (อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2519, น. 37) ให้คำจำกัดความของประชาธิปไตยว่า ได้แก่ รูปแบบการปกครองประเภทหนึ่งซึ่งจัดระบบการปกครองตามหลักการใหญ่ที่ยึดถือหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (popular sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง การปรึกษาความเห็นจากประชาชนและการปกครองโดยเสียงข้างมากหรือชนส่วนมาก

ซิดนีย์ ฮุก (อ้างถึงใน อมร รักษาศักดิ์, 2543, น.3-27) ให้คำนิยามของประชาธิปไตยว่า “เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการตัดสินใจสำคัญๆ ของรัฐบาล หรือแนวนโยบายที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจเหล่านั้นขึ้นอยู่กับโดยตรงหรืออยู่โดยอ้อมกับความยินยอมที่ให้โดยอิสระของพลเมืองผู้ใหญ่ในปกครองข้างมาก”

เอ็ดเวิร์ด ซี สมิท (Edward C. Smith) (อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2515, น. 57) กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติหมายถึง อำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล จะต้องขึ้นอยู่กับเสียงส่วนใหญ่ โดยแต่ละคนออกเสียงคนละหนึ่งเสียง ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของประชาธิปไตยไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองที่ยึดถือหลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน (popular sovereignty) มีความเสมอภาคทางการเมือง การปรึกษาความเห็นจากประชาชน เป็นการปกครองที่ต้องฟังเสียงของประชาชนส่วนใหญ่แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มีเป้าหมายเพื่อประชาชน และอยู่บนพื้นฐานของการถกเถียงและใช้เหตุผลโดยสันติวิธี

1.2 หลักการสำคัญของประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่ต้องฟังเสียงของประชาชนส่วนใหญ่แต่ต้องคุ้มครองเสียงส่วนน้อยด้วย นักวิชาการได้ชี้ให้เห็นว่าการเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น ต้องประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

วิรัช เตียงหงษากุล (2529, น. 109-113) กำหนดหลักการสำคัญของประชาธิปไตยสามารถแยกได้ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในชุมชน (popular sovereignty) กล่าวคือ ประชาชนจะเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตและรูปแบบการปกครองที่ตนต้องการ

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อันถือว่าการปกครองตนเอง (self-government) แต่เป็นไปได้ที่ประชาชนทุกคนจะเข้าไปทำการปกครองด้วยตนเอง ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ทำการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน รักษาสิทธิของตน และเสนอกฎหมาย เป็นต้น

2) แสดงมติหรือแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่างๆ เช่น แสดงประชามติ อภิปรายถกเถียงปัญหาหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ของชุมชน

3) รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำหน้าที่แทนตนในกิจกรรมต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่น กลุ่มชานา เป็นตัวแทนไปเจรจากับรัฐบาลเกี่ยวกับการประกันราคาข้าว

4) เสนอข้อคิดเห็นต่างๆ ต่อผู้ปกครองชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

3. การดำเนินการต่างๆ ของชุมชนนั้น ถือเอามติเสียงข้างมาก (majority rule) เป็นเครื่องมือตัดสิน เพราะเสียงส่วนมากคือเจตจำนงทั่วไป (general will) ของประชาชน แต่ในขณะเดียวกัน เสียงส่วนน้อยหรือคนส่วนน้อยในชุมชน (right of minority) ก็จะต้องได้รับการปกป้องมิให้ถูกประชาชนส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงอย่างผิดทำนองคลองธรรม

4. ประชาชนทุกคนในชุมชนมีความเสมอภาค (equality) ตลอดจนมีสิทธิ (right) ในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปเป็นผู้นำชุมชนได้เท่าเทียมกัน

5. ยึดถือหลักกฎหมาย (the rule of law) เป็นหลักในการทำงานในชุมชน จะยึดถือความเห็นส่วนตัวหรืออารมณ์ส่วนตัวไม่ได้ ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ จึงจำเป็นต้องอยู่บนหลักของกฎหมาย การได้มาซึ่งสิทธิหรือเสียดสิทธินั้น จะต้องเป็นไปตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ในขณะนั้นเท่านั้น

6. ยึดหลักความยินยอมเห็นชอบร่วมกัน (consensus) หรือความสมัครใจของประชาชนเป็นหลัก ดังนั้นจึงไม่นิยมการบังคับ การที่ชุมชนจะทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน จะต้องได้รับความยินยอม (consent) จากประชาชนส่วนใหญ่ก่อน

7. ถือหลักว่า การปกครองที่ดีที่สุด คือ การปกครองที่ชุมชนใช้อำนาจปกครองน้อยที่สุด (the least government is the best government) ดังนั้นจึงต้องกำหนดขอบเขตอำนาจของชุมชนไว้โดยมีการจำกัดอำนาจของชุมชน และมีการควบคุมและถ่วงดุลอำนาจ (checks and balance) กล่าวคือ ให้อำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ ในชุมชนมีอิสระไม่ขึ้นต่อกัน และสามารถที่จะตรวจสอบซึ่งกันและกันได้

8. ถือหลักการใช้เหตุผล (rationality) ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฉลาด (homo sapiens) ดังนั้น หลักประชาธิปไตยจึงให้มีการโต้แย้ง ยอมรับให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (discussion) ทั้งนี้เพราะวิธีการดังกล่าวจะทำให้ได้มาซึ่งเหตุผลและข้อสรุปที่ดี การเอาชนะกันตามหลักประชาธิปไตยควรเอาชนะกันด้วยเหตุผล มิใช่กำลังเล่ห์กลอุบาย เพราะเหตุผลที่ดีนั้นจะก่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน และเมื่อปรากฏว่าต่างฝ่ายต่างมีเหตุผลพอกัน ก็อาจใช้วิธีการตัดสินด้วยการออกเสียงมติ เป็นต้น

9. ยึดหลักความเห็นที่แตกต่างกันได้ โดยการยอมรับในความสำคัญของแต่ละบุคคล การรวมกลุ่มที่มุ่งหวังผลประโยชน์ต่างกันย่อมกระทำได้อย่างมีอิสระ

10. ยึดหลักมองมนุษย์ในแง่ดี (optimism) กล่าวคือ หลักประชาธิปไตยที่ว่า มนุษย์แต่ละคนมีความดีในตัว มีมูลค่าในตัวเอง มนุษย์เกิดมาจะเป็นคนดี ดังนั้น ชุมชนจึงไม่จำเป็นต้องทำการควบคุมมากจนเกินไป

11. ถ้อยหลักเสรีภาพ (freedom) โดยเชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นของมนุษย์ที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถแสดงออกซึ่งปัญหาและเหตุผลได้ เสรีภาพ หมายถึง เสรีภาพตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเสรีภาพที่ชอบธรรมและมีเหตุผลอย่างแท้จริง เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ในการรวมกลุ่ม และเสรีภาพในการพิมพ์และโฆษณา เป็นต้น

12. ถ้อยหลักความสำคัญของมรรควิธี (means) ว่ามีความสำคัญเท่ากับจุดหมายปลายทาง (end) โดยหลักประชาธิปไตยยอมรับว่า มรรควิธีที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางมีหลายวิธี แต่มีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม

จุมพล นิมพานิช (2532, น. 12-14) หลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1. หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองประเทศของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเอง แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลเป็นสมบัติของประชาชน ที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น ประชาชนมีหน้าที่ปกป้องและรักษาไว้ตลอดไป ปัจจุบันเป็นการปกครองทางอ้อม โดยมีผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน

2. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนใช้อำนาจโดยวิธีการต่างๆ เช่น เลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติ เท่ากับประชาชนสามารถควบคุมสถานการณ์นิติบัญญัติ และให้ผู้แทนราษฎรรับผิดชอบต่อประชาชน

3. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน หมายถึง การกระทำทุกอย่างในทางการเมือง การปกครองจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน

4. หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นสำคัญ หมายถึง ความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ การสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งความต้องการนั้นต้องมีเหตุผลและแสดงออกมาปรากฏให้มองเห็นได้

5. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule) หมายถึง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจเป็นของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติแล้วต้องยอมรับว่าประชาชนทั้งหมดคงจะไม่สามารถมีความคิดเห็นเหมือนกันได้ ดังนั้น การตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงต้องรับฟังความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่ แต่ในขณะเดียวกันก็คุ้มครองเสียงของคนส่วนน้อยด้วยซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประนีประนอม ยึดทางสายกลาง ให้เกียรติซึ่งกันระหว่างเสียงส่วนใหญ่กับเสียงส่วนน้อย

6. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (Open and Accountable Government) รัฐบาลที่เปิดเผย (Open Government) หมายถึง การทำงานของรัฐบาลต้องสามารถถูกตรวจสอบจาก

ภาคประชาชนได้ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลมีความบกพร่องหรือไม่ หรือมีการทุจริตคอร์รัปชันหรือไม่ ประชาชนเปรียบเหมือนกระจกที่ส่องหาความผิดพลาดของรัฐบาล นอกจากนั้น รัฐบาลที่เปิดเผยยังหมายถึง การที่รัฐบาลต้องจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐบาลไว้ให้ประชาชนได้ศึกษา เพื่อที่ประชาชนจะได้รู้ว่าการทำงานของรัฐบาลจะมีผลกระทบต่อประชาชนอย่างไรบ้าง

7. สาธารณประโยชน์ (Public Interests) หมายถึง ผลประโยชน์ที่ประชาชนโดยส่วนรวมควรจะได้รับ

จากกรณีที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของหลักการของประชาธิปไตยไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของหลักการของประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองที่ยึดถือหลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน (popular sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง การปรึกษาความเห็นจากประชาชน เป็นการปกครองที่ต้องฟังเสียงของประชาชนส่วนใหญ่แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มีเป้าหมายเพื่อประชาชน และอยู่บนพื้นฐานของการถกเถียงและใช้เหตุผลโดยสันติวิธี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

นักวิชาการหลายท่านได้สรุปความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับ “การพัฒนา” สรุปได้ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2539, น. 12-13) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ 3 ประการคือ

1. การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ดีขึ้นแล้วยังมีความหมายเกี่ยวกับการวางแผน การปฏิบัติ และเทคโนโลยี

1) การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการวางแผน หมายถึง กระบวนการเคลื่อนย้ายจากสภาพของการด้อยพัฒนา โดยวิธีการวางแผนเพื่อการพัฒนา เป็นความพยายามอย่างจริงจังของภาครัฐที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทาง ควบคุมการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

2) การพัฒนาในความหมายที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง มีการปฏิบัติตามแผนงานหรือโครงการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

3) การพัฒนาในความหมายที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของมนุษย์ด้วยเทคโนโลยี หมายถึงการผสมผสานเทคโนโลยีกับสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2531, น. 35) ให้ความหมายของการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงชนิดหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปได้ในด้านวัตถุประสงค์ หรือนามธรรมหรือทั้งสองประการไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายที่แน่นอนอันเป็นที่ยอมรับกันว่าดีกว่าเดิม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2531, น. 62) สรุปคำว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญอันหมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปทิศทางที่ดีขึ้น คือการพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าได้ว่าเป็นการพัฒนานั้น จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ดีกว่า เจริญกว่า สวยกว่า หรือมั่นคงกว่าของเดิม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, น. 1) ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา หมายถึง “การกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า”

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นเดิม มีเป้าหมายที่ชัดเจนและยอมรับว่ามันคงกว่าเดิม

3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

3.1 ความหมายของบทบาท

นักวิชาการหลายท่านได้สรุปความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับ “บทบาท” สรุปได้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 602) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การทำท่าตามบท การรำตามบท การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู

นิพนธ์ แจ็งเอี่ยม (2524, น. 69) ให้ความหมายของบทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือพฤติกรรมหรือการปะทะสังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้นๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม

บุญเดิม พันรอบ (2532, น. 115) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการคือ

1. บทบาท หมายถึง แบบแผน ความต้องการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้ ทัศนคติ ค่านิยมและการกระทำที่สมาชิกในชุมชนคาดหวังว่าควรจะเป็นตามลักษณะของตำแหน่งหรือสถานภาพที่มีอยู่ในขณะที่บุคคลนั้นแสดงบทบาทนั้นๆ

2. บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่คล้ายกันของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเดียวกัน แสดงถึงแบบแผนที่มีความสัมพันธ์กันและขึ้นอยู่กับความคาดหวังของคนอื่นในสังคมและบุคคลก็คาดหวังจากคนอื่นเช่นเดียวกัน

3. บทบาท หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เพราะบุคคลมีความคิดและความต้องการที่แตกต่างกัน การแสดงพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลย่อมผูกพันอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่น ถือว่าเป็นลักษณะด้านสถาบันอย่างหนึ่ง บุคคลมีความผูกพันอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลด้วยอีกประการหนึ่ง

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527, น. 50) อธิบายความหมายของ “บทบาท” หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของสังคมนั้นๆ เช่น ครูมีหน้าที่สอนหนังสือตามตำแหน่ง แต่ครูใหญ่มีสถานภาพสูงกว่าครูประจำชั้น ต้องรับผิดชอบมากกว่า ผู้ชายมีสถานภาพเป็นบิดา มีหน้าที่อบรมเลี้ยงบุตร แต่มีสถานภาพสูงกว่าบุตร บุตรต้องให้ความเคารพนับถือ เป็นต้น

ทองอุณ หงส์พันธ์ (2523, น.7) ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงานโดยตรง และงานพิเศษที่ต้องทำ

กัญญา โสธร (2516, น. 283) ให้ความหมายของคำว่า “บทบาทหน้าที่” หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวัง บุคคลตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่ง ควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และบทบาทหน้าที่มีอยู่ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ

พนม ลีมาอารีย์ (2524, น. 345) ให้ความหมายของบทบาท ไว้ว่า หมายถึง การกระทำซึ่งแสดงออกโดยตำแหน่งที่แน่นอนที่บุคคลนั้นเป็นอยู่ เมื่อไรก็ตามที่เขาแสดงปฏิกิริยาตอบสนองตามสิทธิและหน้าที่ในวัฒนธรรมที่เขาอยู่ เรากล่าวได้ว่าเขาแสดงบทบาทซึ่งเขาจำเป็นต้องแสดง ซึ่งการแสดงบทบาทตามฐานะของตนนั้น แต่ละคนจะต้องพัฒนาการแสดงบทบาทของตน โดยอาศัยการเรียนรู้ในแต่ละวัฒนธรรมที่ตนอาศัยอยู่

โสภา ชูพิกุลชัย (2522, น. 45) อธิบายความหมายของบทบาทว่า เป็นการแสดงออกหรือการกระทำตามหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้กระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ของสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน

ลีวินสัน (Levinson 1964, pp. 284-285) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลุน, 2555, น. 9) สรุปความหมายของคำว่า บทบาท ไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (Norms) ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบ และอื่นๆที่ลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งถึงหน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเพื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำ เมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ

ยัง (Young, 1955, p. 58) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลุน, 2555, น. 9) กล่าวว่า บทบาทคือหน้าที่ของฐานะตำแหน่ง เมื่อบุคคลได้ดำรงตำแหน่งใด สิ่งที่ดีดมาที่ตำแหน่งนั้นก็คือ สิ่งที่เขาจะต้องมีการปะทะสังสรรค์ (interaction) กับตำแหน่งอื่นๆที่สูงกว่าและต่ำกว่าภายในกลุ่ม สิ่งที่ดีตามมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงฐานะตำแหน่งนั้นๆ เรียกว่า “บทบาท”

เกรซ (Krec) (อ้างถึงใน วารินทร์ เล็กใหญ่, 2553, น. 38) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นแบบแผนของความต้อการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นไปตามคุณลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่าบทบาทก็คือ สิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

ยอร์จเมด (George Mead) (อ้างถึงในถวิล ธาราโกชน, 2524, น. 42) กล่าวว่า การแสดงบทบาทของบุคคลไม่ว่าจะบทบาทใดๆ จะต้องประกอบไปด้วยลักษณะดังนี้

1. ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง (An identification of self)
2. พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้ นั้น จะต้องพอเหมาะพอดกับลักษณะเฉพาะของตน (Behavior in given situations appropriate to this identification)
3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นๆจะเป็นตัวช่วยชี้แนวทางในการกระทำที่เกิดขึ้น (A background of related acts by others (counter roles) which serve as cause to guide specific performance)
4. ในการแสดงบทบาทนั้นๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตนเองและผู้อื่น (An evaluation by the individual and by others of the role enactment)

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของบทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของคนหรือกลุ่มคนที่อยู่ในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพของตน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความคาดหวังจากจากคนในสังคมเสมอ

3.2 ประเภทของบทบาท

ลินตัน (Linton, 1945) (อ้างถึงในนิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, 2524, น.69) ได้กล่าวว่าในสังคมทั่วๆ ไปจะมีตำแหน่งต่างๆ อยู่อย่างน้อย 5 ตำแหน่ง ดังนั้น บทบาทตามตำแหน่งจึงมี 5 บทบาท คือ

1. บทบาทตามเพศและอายุ (age-sex role) เช่น บทบาทของผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งบทบาทเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเราตลอดเวลา ตลอดชีวิต
2. บทบาททางอาชีพ (Occupational Role) หรือทางหน้าที่การงาน บทบาทประเภทนี้เราสามารถเปลี่ยนได้อย่างอิสระเสรีมากกว่าอย่างอื่น เช่น บทบาทของพ่อค้า ช่างนา แพทย์ ครู หนายความ เป็นต้น
3. บทบาททางเกียรติยศ (Prestige role) เป็นบทบาทที่เกี่ยวกับความมีอำนาจ น่าเชื่อถือ เช่น บทบาทของผู้นำ ผู้ตาม หัวหน้า คนรับใช้ ลูกน้อง เป็นต้น
4. บทบาททางครอบครัว (Family role) เป็นบทบาทเฉพาะ เช่น บทบาทของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง ลูก เป็นต้น
5. บทบาทในกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มสังคมที่มีความสนใจคล้ายๆกัน (Association group base on congeniality role) บทบาทของสมาชิกในชมรมต่างๆ เช่น บทบาทนักร้อง ดารา ภาพยนตร์ นักดนตรี นักฟุตบอล เป็นต้น

3.3 แนวคิดการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่

บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ของตนหรือส่วนรวมได้มีประสิทธิภาพเพียงใด ย่อมมีความสัมพันธ์กับบทบาทที่ได้รับมอบหมายหรือเป็นอยู่

อัลพอร์ต (Allport, 1937, pp. 186-188) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลุน, 2555, น. 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่สถาบัน องค์กร หรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่
2. การรับรู้ในบทบาท (Role Conception) เป็นการรับรู้ในบทบาทของตนว่าควรจะมีบทบาทของตนเองได้ตามการรับรู้ (Role Conception) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการของบุคคลนั้นเอง ทั้งนี้การรับรู้ในบทบาทและความต้องการของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น
3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินดีหรือยอมรับบทบาทเสมอไปแม้ว่าจะได้รับการคัดเลือก หรือถูกแรงผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่ง และบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้าหากว่าบทบาทที่ได้รับนั้นทำ

ให้ได้รับผลเสียหาย หรือเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งนั้นอยู่ที่พยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้นๆ

4. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่บุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังหรือแสดงบทบาทตามการรับรู้ และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้นๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง

ฮาร์ดี และ คอนเวย์ (Hardy and Conway) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลุน, 2555, น. 11) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับ การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทจะไม่อาจดำเนินไปด้วยดี เมื่อบุคคลผู้ดำรงบทบาทประสบกับภาวะของความเครียดในบทบาท มีความรู้สึกถูกกดดัน คับข้องใจ มีความยากลำบาก ในการดำรงบทบาทใดบทบาทหนึ่ง อันเกิดจากความคาดหวังในบทบาท กับความสามารถในการแสดงออกตามบทบาทไม่พร้อมกัน และความยากลำบากในการดำรงบทบาท จะถูกขจัดให้หมดไปด้วยการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดบทบาทหน้าที่และสิ่งที่เกี่ยวข้อง เขาได้เน้นถึงความสำคัญของการรับรู้บทบาทกับความสามารถในบทบาทว่ามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทว่า จะดำเนินไปได้ดีเพียงใด สมรรถนะหรือความสามารถในบทบาทมีแนวคิดที่สำคัญคือ 1) ความสามารถเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการทางสังคม 2) ความสามารถเป็นสิ่งที่จำเป็นในการกระทำบทบาท และ 3) ความสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าของบุคคลและสังคม ซึ่งทักษะพื้นฐานในการแสดงความสามารถในการทำงาน ส่วนหนึ่งมาจากความรู้ประสบการณ์ ค่านิยมแรงจูงใจของบุคคล นั่นคือ การที่บุคคลจะสามารถผสมผสานการปฏิบัติตามบทบาทได้ดีเพียงใด สิ่งสำคัญ คือ การรับรู้บทบาทและความสามารถของบุคคลในการผสมผสานการปฏิบัติบทบาทตามบทบาทที่เรียนรู้

3.4 ความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflict)

บทบาทมีความสำคัญต่อการทำงานและพฤติกรรมของบุคคล แต่ในการแสดงบทบาทของบุคคลนั้น มักจะพบปัญหาที่เกิดขึ้นได้เสมอ ดังนี้

มิทเชลล์ และ ลาร์สัน (Mitchell and Larson) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลุน, 2555, น. 12) กล่าวถึงปัญหาของบทบาทที่เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งมีปัญหาเกิดขึ้นคือ

1. ความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflict) เป็นความขัดแย้ง มี 4 ประเภท คือ
  - 1) ความขัดแย้งทางบทบาทกับบุคคล (Intrasender Role Conflict) หมายถึง การที่บุคคลในองค์กร ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งภารกิจนั้นมีความขัดแย้งในตัวเอง คือ ถ้าปฏิบัติแล้วเกิดผลเสียมาจากการกระทำนั้นๆ

2) ความขัดแย้งทางบทบาทระหว่างบุคคล (Intrasender Role Conflict) หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรตั้งแต่ 2 คน มีความเข้าใจหรือคาดหวังในเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน ทำให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งผลทำให้งานหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายไม่สำคัญตามวัตถุประสงค์

3) ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Interrole Conflict) หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งต้องสวมบทบาทหลายบทบาท และบทบาทเหล่านี้มีความแตกต่างกันเป็นที่ขัดแย้งกับความต้องการที่แท้จริง

4) ความขัดแย้งระหว่างบทบาทกับตัวบุคคล (Person Role Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเสมอ เมื่อค่านิยมและทัศนคติของบุคคลนั้น ไปกันไม่ได้กับความคาดหวังในบทบาท เช่น เมื่อท่านเห็นเพื่อนนักเรียนลอกข้อสอบ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิด เมื่อท่านฟ้องครู เพื่อนจะโกรธท่าน

2. ความกำกวมในบทบาท (Role Ambiguity) หมายถึง ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตน จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในสิ่งที่กระทำว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ มักพบในบุคลากรที่เข้าปฏิบัติงานใหม่ ในหน้าที่ต่างๆ โดยไม่มีการชี้แจงรายละเอียดมาก่อน

3. การมีบทบาทที่มากเกินไป (Role Overload) หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งที่ต้องเผชิญกับความคาดหวังจากบุคคลอื่นหลายๆ บทบาทที่ต้องทำให้เสร็จสมบูรณ์ไปพร้อมๆ กัน ไม่สามารถจะทำให้เสร็จตามเวลา ทำให้คุณภาพงานลดลง

บุญเดิม พันรอบ (2532, น. 116) กล่าวถึงความขัดแย้งในบทบาทมี 2 ลักษณะ คือ

1. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบุคคลคนเดียวที่ทำหน้าที่หลายบทบาท (Inter-role conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีตำแหน่งตั้งแต่ 2 ตำแหน่งขึ้นไปในขณะเดียวกัน เช่น พ่อที่เป็นตำรวจผู้รักษากฎหมาย มีความจำเป็นต้องจับกุมลูกชายที่กระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น

2. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบทบาทเดียว (Intra-conflict) คือความคาดหวังที่มีต่อบทบาทนั้นๆ มีความขัดแย้งกัน เช่น เราคาดหวังจากการกระทำของบุคคลๆ หนึ่งจะต้องเป็นเช่นนั้น แต่พฤติกรรมที่แสดงออกมาจริง แสดงออกมาไม่เป็นไปตามที่เราคาดหวังไว้ จึงเกิดบทบาทที่ขัดแย้งกันขึ้น

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณย์ (2527, น.50) กล่าวถึงสาเหตุของการขัดแย้งของบทบาท ดังนี้

1. เกิดจากบุคคลที่สวมบทบาท (Role Impairment) บุคคลที่สวมบทบาทเป็นครู อาจมีความบกพร่องในส่วน of ร่างกายและจิตใจ หรือมีบุคลิกภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทของการเป็นครู ทำให้ไม่อาจแสดงบทบาทของการเป็นครูที่ดีได้ เช่น นาย ก.มีอาชีพเป็นครู ปรากฏว่ากล่องเสียงในลำคออักเสบ ไม่อาจทำการสอนได้ จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครู ดังนี้เรียกว่า เกิดการขัดแย้งในบทบาทของการเป็นครู

2. เกิดจากความสับสนของบทบาท (Role Confusion) เนื่องจากบทบาทที่กำหนดให้แสดงนั้นไม่ชัดเจนพอ ทำให้ผู้สวมบทบาทเกิดความสับสน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจเกิดความสับสนได้เช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งในบทบาทซึ่งอาจจำแนกเป็นพฤติกรรมแต่ละประเภทได้ดังนี้

1) การกำหนดบทบาทไม่ชัดเจน ทำให้ผู้แสดงบทบาทเกิดความสับสนในบทบาท เช่น นาย ก. เป็นครูบรรจุใหม่ แต่โรงเรียนไม่ได้จัดปฐมนิเทศเกี่ยวกับบทบาทของครูให้ทราบก่อน ทำให้นาย ก. ไม่ทราบว่าตนจะต้องแสดงบทบาทอย่างไรจึงเป็นสาเหตุให้ก้าวก่ายในหน้าที่ของเพื่อนครู เป็นต้น

2) ความสับสนของบทบาทในกรณีความไม่ถูกต้องของบทบาท จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งในบทบาทได้

3) ขาดการกำหนดบทบาท หากผู้มีหน้าที่กำหนดบทบาท มิได้กำหนดให้ผู้ที่จะแสดงบทบาท ผู้ที่จะแสดงบทบาทก็ย่อมจะเกิดความขัดแย้งในบทบาทที่จะแสดงได้

3) เกิดจากการละเมิดบทบาทหรือบทบาทวิปริต (Role Violation and other Role Anomalies) เมื่อบุคคลได้รับมอบหมายให้แสดงบทบาทใด แต่ถ้าบุคคลนั้นมีได้แสดงบทบาทของตนให้ครบถ้วนหรือมีการล่วงละเมิดในบทบาทหรือแสดงบทบาทน้อยกว่าหรือมากกว่าที่ได้รับมอบหมาย ก็จะทำให้เกิดการขัดแย้งในบทบาทได้

สรุปแล้วปัญหาของบทบาทที่เกิดขึ้นในองค์กรนั้นเกิดจากสาเหตุหลัก 3 ประการที่สำคัญ คือ ประการแรกเกิดขึ้นจากความขัดแย้งที่เกิดกับบุคคลในองค์กร ประการที่สองเกิดจากความไม่ชัดเจนของบทบาทที่ตนเองต้องรับผิดชอบ และประการสุดท้ายคือ การที่บุคคลต้องมีความรับผิดชอบต่อบทบาทที่มากเกินไป ซึ่งจะมีผลทำให้คุณภาพงานลดลง

4. แนวคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะเกี่ยวข้อง โดยตรงต่อประชาชน ถ้าประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแล้ว การพัฒนาประชาธิปไตยก็คงไม่ประสบความสำเร็จ จากการศึกษา พบว่ามีการอธิบายความหมายของคำว่าการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไว้อย่างหลากหลาย และมีความแตกต่างกันอธิบายได้ดังนี้

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

กระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ระบบการเมืองมีความเข้มแข็งเพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น จากการศึกษาข้อมูลพบว่ามีกรอบอธิบายให้ความหมายของการมีส่วนร่วมและการเมืองไว้หลายท่าน ซึ่งมีความแตกต่างกันแยกออกได้ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (อ้างถึงใน ชินรัตน์ สมสืบ 2539: 21) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจโดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ถูกจังหวะ และเหมาะสมกับทั้งกระทำการดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจ

สนั่น อินทรประเสริฐ (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 12) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่นในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการด้วย

2. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่นและเสนอแนวทางในการแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

3. เป็นการพิจารณาถึงการมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือการวิจารณ์เนื้อหาโครงการ

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 12) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆอาจจะผ่านกระบวนการหรือไม่ผ่านก็ได้

4.2 ความหมายของการเมือง

การเมือง คือ กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ และสิ่งที่มีค่าทางสังคม โดยผ่านวิธีการที่ใช้อำนาจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลประโยชน์และสิ่งที่มีค่าทางสังคมดังกล่าว อาจจะมีตั้งแต่ทรัพยากรธรรมชาติ ไปจนถึงสถาปัตยกรรมศาสตร์ กระทั่งกฎระเบียบและนโยบายที่เอื้อให้บางส่วนได้รับผลประโยชน์ และบางส่วนสูญเสียผลประโยชน์ ฯลฯ สิ่งใดที่ได้มาหรือเสียไปโดยไม่ผ่านกระบวนการใช้อำนาจและอาจจะไม่ถือเป็นเรื่องของการเมือง (เสกสรร ประเสริฐกุล, 2543 อ้างใน ภัชริภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 11)

การเมืองภาคประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการกำหนดนโยบายและการบริหารประเทศระดับต่างๆ ตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ การเมืองภาคประชาชนมีความสำคัญต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทำให้ได้รับมุมมองที่หลากหลายและรอบด้านจากประชาชน ได้แนวทางในการจัดการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น กระตุ้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างชาญฉลาดและก่อให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้ (อ้างในภัชริภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 11)

4.3 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลเบรท (Milbrath) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลูน, 2555, น. 22) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความพยายามของมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันในสัมพันธภาพที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน กล่าวคือ ทุกรูปแบบของสังคมมนุษย์จะมีการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแฝงอยู่เสมอ

เจฟฟรีย์ โรเบิร์ต (Geoffrey K.Roberts) (อ้างถึงใน พยุงศักดิ์ พลลูน, 2555, น. 22) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกกลุ่มการเมือง เป็นต้น

แซมมวล ฮันติงตัน และ จอห์น เนลสัน (Samuel P. Huntington and John M.) (อ้างถึงในภัชริภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 13) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นประชาชนทั่วไป ไม่ใช่เนักการเมืองอาชีพ อันได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชน โดยทั่วไปนั้นจะมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง เป็นช่วงๆ เวลา โดยเฉพาะ

ช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เป็นการกระทำที่ไม่เต็มเวลา และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้ปกครอง ซึ่งมีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มุ่งหมายเพื่อคัดค้าน หรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่นๆ ในสังคมที่ไม่ใช่ผู้ปกครองและไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ ก็ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปด้วยจิตสำนึกทางการเมืองของแต่ละบุคคลหรือชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

ไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) (อ้างถึงใน นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ 2541, น. 4-5) ได้รวบรวมความหมายในมิติต่างๆของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 10 แง่มุม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำทั้งในเชิงสนับสนุนและการกระทำในเชิงเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ เช่น การออกเสียงประชามติ การร่วมชุมนุมสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเพื่อแสดงว่ารัฐบาลมีความชอบธรรม ทั้งที่ประชาชนอาจแสดงการสนับสนุนเพราะไม่มีทางเลือกอื่นก็ได้

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง ความพยายามที่จะบรรลุผลสำเร็จในการสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง

3. การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กำหนดไว้ในตัวบทกฎหมาย เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมชุมนุม การยื่นข้อเรียกร้อง และวิ่งเต้นในเรื่องต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น ในความหมายนี้จึงเน้นที่ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นการกระทำที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

4. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีตัวแทน (representation)

5. การมีส่วนร่วม หมายถึง ความรู้สึกแปลกแยก (alienation) ความรู้สึกนี้อาจนำมาซึ่งการขาดความสนใจ และขาดการกระทำได้ โดยถือว่า การไม่กระทำการอันมีที่มาจากความแปลกนี้ แยกนี้อาจก่อให้เกิดผลตามมา แต่ก็มีปัญหาว่า เราจะแยกแยะได้อย่างไรว่า การกระทำนั้นมาจากความรู้สึกแปลกแยก หรือเป็นการไม่กระทำเพราะสาเหตุอื่นๆ

6. การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำของพวกที่มีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก เช่น ผู้ที่สมัครเข้ารับเลือกตั้ง หรือสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และยังหมายความรวมถึงการกระทำของผู้ที่มีความตื่นตัวน้อยด้วย เช่น ผู้ที่ไม่ไปลงคะแนน แต่ก็ชอบถกเถียงพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองกับเพื่อนบ้าน หรือพวกที่สนใจข่าวสารการเมืองที่เสนอผ่านสื่อมวลชนต่างๆ

7. การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องมีความต่อเนื่องแต่ก็หมายถึง การกระทำทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงด้วย เช่น การเกิดการจลาจลจู่โจม หรือ การฆาตกรรมทางการเมือง เป็นต้น

8. การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องมีจุดมุ่งหมายที่จะกดดันผู้นำทางการเมือง แต่ก็สามารถครอบคลุมถึงการกระทำที่ต้องการกดดันต่อการปฏิบัติและการดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย

9. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำที่จะมีผลต่อการดำเนินการทางการเมืองระดับชาติเท่านั้น แต่ที่จริงสามารถหมายรวมถึง การดำเนินการที่มีผลต่อการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

10. ปฏิบัติการทางการเมืองที่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจจะถูกพิจารณาแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ ในช่วงเวลาหนึ่ง อาจจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในอีกช่วงเวลาหนึ่งอาจจะไม่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ได้

อาเธอร์ โบรเมจ (Arther W. Bromade) (อ้างถึงใน ภัชริภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยแยกออกได้ 3 ประการดังนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (participation by voting)
2. การใช้การกดดัน หรือชักนำอย่างไม่เป็นทางการ (informal method of pressure and persuasion) ซึ่งได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยตรง หรือทางจดหมาย โทรศัพท์ โทรเลข ฯลฯ และการเดินขบวน หรือก่อการจลาจล
3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (formal actions) ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เช่น การริเริ่มกฎหมาย (initiatives) การแสดงประชามติ (referendum) และการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง (recall)

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2545, น. 421) การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ในระบบการเมืองโดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจ อย่างไม่เป็นทางการและรวมไปถึงการดำเนินการอย่างเป็นทางการ เป็นได้ทั้งถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้ความรุนแรงทางการเมืองหรือไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมือง อาจจะสำเร็จหรือล้มเหลวตลอดจนกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ได้

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (อ้างถึงใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2545, น. 420) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนด

นโยบาย การตัดสินใจและในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลและในทางการเมืองหรือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล

ทิพาพร พิมพ์สุทธิ (อ้างถึงใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2545, น. 420) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคล โดยตรงต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยตรงเอง (autonomous) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายทางอ้อมเนื่องจากแต่ละบุคคล โดยตรงแล้ว เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยถูกระดม (mobilized participation)

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ในระบบการเมือง โดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจ อย่างไม่เป็นทางการและรวมไปถึงการดำเนินการอย่างเป็นทางการ เป็นได้ทั้งถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้ความรุนแรงทางการเมืองหรือไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมือง อาจจะสำเร็จหรือล้มเหลวตลอดจนกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ได้

4.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ฮันติงตัน และเนลสัน (Huntington and Nelson) (อ้างถึงใน ภัชรีภรณ์ ทาวดี, 2549, น. 16) ได้กำหนดไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมได้ และในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะได้ปฏิบัติอยู่เสมอ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อิทธิพลหรือแสดงออกซึ่งเจตจำนงในการเลือกตัวแทนหรือเลือกนโยบาย วิธีการนี้จะสำคัญก็ต่อเมื่อการเลือกตั้งเป็นเครื่องชี้ขาดว่าใครจะเป็นรัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายแต่ละระดับ

2. การรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) กิจกรรมเรื่องนี้อยู่ในกระบวนการเลือกตั้ง แต่การที่ใครคนใดเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงนั้นจะทำให้การกระทำของเขามีผลมากกว่าไปออกเสียงแต่อย่างใด เพราะจะมีผลกระทบต่อการแพ้ชนะหรือต่อการเลือกตั้งทั้งหมด

3. การรกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาการเมือง และสังคม (Particularized) ในกรณีนี้หมายถึงเอกชนได้เริ่มทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแก้ไขแก้ปัญหาใดๆ เฉพาะปัญหาของตนเองหรือครอบครัว หรือในบางครั้งก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาส่วนรวมของบ้านเมือง แต่ทว่าเป็นการติดต่อโดยเอกชน เช่น ราษฎรโดยส่วนตัวได้ติดต่อกับ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแสดงความเห็นและเรียกร้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐพิจารณาปัญหาที่เขาเสนอ

4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม (Cooperative Activity) ที่แสดงออกต่อปัญหาทางการเมืองและสังคม กิจกรรมแบบนี้ไม่อยู่ในกระบวนการเลือกตั้ง แต่จะเป็นของกลุ่มหรือหมู่คณะที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีที่ราษฎรจะไม่กระทำการใดๆ อย่างแบบที่สาม แต่จะกระทำกันเป็นหมู่คณะ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล

5. กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรงและเป็นการกระทำที่อาจผิดกฎหมาย ซึ่งการกระทำนี้อาจดำเนินการได้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือเปลี่ยนรัฐบาลหรือเปลี่ยนผู้นำทางการเมือง นั่นคือ การก่อความวุ่นวายหรือการก่อความไม่สงบนั่นเอง

มิลเบรท (Milbrath) (อ้างถึงใน กัชรินทร์ ทาวดี, 2549, น. 17) ได้จัดรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนออกเป็น 7 รูปแบบ คือ

1. การนิ่งเฉย (Inactive) เป็นรูปแบบของการแยกตนเอง กล่าวคือ การไม่เข้าร่วมกับกิจกรรมใดๆ ทั้งสิ้น เช่น การไม่ลงคะแนน (No voting) รวมถึงการไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติด้วย (Patriotic Activity)

2. การเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองออกจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ การลงคะแนนเสียงไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ที่ผู้ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอื่นก็ได้ ในทางกลับกันผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่นๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้

3. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) เป็นการเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้น ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ ซึ่งการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยการตื่นตัวและความสนใจอย่างแท้จริง บุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมืองตามรูปแบบนี้ จัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีการต่อสู้ทางการเมืองในขณะที่คนส่วนมากจะมีบทบาทปนเพียงผู้เฝ้าดูคอยตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

4. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการเข้าร่วมในการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของสังคมร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรม

สาธารณะ หรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้ที่มีบทบาทในชุมชนจึงเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทในชุมชนนี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมืองและการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง

5. การติดต่อกับทางราชการ (Contracting official) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้น เช่น การติดต่อกับราชการเรื่องภาษี การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการสังคม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านมองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรูปแบบนี้เกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง แต่เป็นเพียงการมีส่วนร่วมทางการเมืองคับแคบ (parochial participation) หรือการติดต่อเฉพาะเรื่อง

6. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) หมายถึง การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือจลาจลในกรณีจำเป็น เพื่อบังคับให้รัฐเข้าแก้ไขบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง รวมถึงการประท้วงอย่างแข็งขัน และเป็นไปอย่างเปิดเผย ต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง การเข้าร่วมกลุ่มประท้วงรัฐบาลและการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

7. การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Political Communicators) หมายถึง การเป็นผู้ติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขาทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านไปให้เมื่อเขากระทำสิ่งที่เลวร้าย ผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมประท้วง

จันทนา สุทธิจารี (อ้างถึงใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2545, น. 424) แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับ วิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

1) การเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และสามารถประเมินค่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอนชัดเจน

2) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมาก

3) การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

4) การมีส่วนร่วมในการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

2. การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ

1) การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง

2) การก่อความวุ่นวายทางการเมือง

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง

5.1 ความหมายของการพัฒนาทางการเมือง

นักวิชาการหลายท่านได้สรุปความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับ “การพัฒนาทางการเมือง” สรุปได้ดังนี้

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2531, น. 35) ให้ความหมายของการพัฒนาการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีเป้าหมายใดๆ ที่แน่นอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้อำนาจเพื่อแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสมาชิกของสังคมอย่างเป็นธรรมกว่าเดิม

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye 1966, pp. 3-45) (อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงค์ธัญวงศ์, 2545, น. 331-336) ได้สรุปประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองไว้ 10 ประการ คือ

1. การพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ระบบทางการเมืองเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Political Development as the political prerequisite of economic development)
2. การพัฒนาทางการเมือง คือ ระบบการเมืองของสังคมอุตสาหกรรม (Political Development as the politics typical of industrial societies)
3. การพัฒนาทางการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้มีความทันสมัย (Political Development as political modernization)
4. การพัฒนาทางการเมือง คือ การเป็นเรื่องเสริมสร้างรัฐชาติ (Political Development as the operation of a Nation – State)
5. การพัฒนาการเมือง คือ การพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย (Political Development as administrative and legal development)
6. การพัฒนาทางการเมือง คือ การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political Development as mass mobilization)

7. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย (Political Development as the building of democracy)

8. การพัฒนาทางการเมือง คือ การสร้างเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงตามกติกา (Political Development as stability and orderly change)

9. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การระดมสรรพกำลังและอำนาจ (Political Development as mobilization and power)

10. การพัฒนาทางการเมือง คือ มิติหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Political Development as one aspect of a multi-Dimensional process of social change)

Gabriel Almond กับ Bingham Powell (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2531, น. 42) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองไว้จะต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

1. Differentiation หมายถึง ความแตกต่างแยกแยะในหน้าที่ต่างๆ และมีโครงสร้างที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในลักษณะเดียวกันกับที่ Development Syndrome

2. วัฒนธรรมการเมืองที่เป็นแบบโลก (Secularization of Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะเชิงปฏิบัติและหาข้อเท็จจริงได้ (Pragmatic, empirical orientation) และมีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Specificity orientation) มากกว่าที่จะอยู่ในลักษณะกระจาย (Diffuseness)

3. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) ปัจจัยนี้เป็นส่วนที่ต่อเนื่องมาจากปัจจัย Differentiations โดยมองว่าเมื่อสังคมพัฒนาไปจะมีหน้าที่ต่างๆ ขึ้นมากมายอันจะนำไปสู่การปรับตัวของโครงสร้างเดิม โดยการสร้างระบบย่อยๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา

C.H. Dodd (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2531, น. 47) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมือง ว่าต้องมีลักษณะดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลในเป้าหมายที่ระบุไว้แล้ว เช่น เสรีประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ หรือรัฐอิสลาม

2. มีกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงโดยทั่วๆ ไปในแวดวงการเมือง ซึ่งต่อเนื่องอย่างใกล้ชิดกับส่วนอื่นๆ ของสังคมอันประกอบไปด้วย

1) การขยายและการรวมศูนย์อำนาจในการปกครองและมีความแตกต่างซับซ้อน ตลอดจนความชำนาญเฉพาะด้านของโครงสร้างและหน้าที่ทางการเมือง ความแตกต่างซับซ้อนเหล่านี้หากก่อให้เกิดความแตกแยกไม่ แต่จะนำมาซึ่งการประสานงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบ

2) จำนวนพลเมืองที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองเพิ่มมากขึ้น

- 3) จำนวนพลเมืองที่สังกัดตนเองกับระบบการเมืองเพิ่มมากขึ้น
3. ระบบการเมืองนั้นมีความสามารถที่จะ
  - 1) แก้ปัญหาที่มีอยู่และที่เกิดมาใหม่ได้
  - 2) ริเริ่มและคงไว้ซึ่งนโยบายใหม่ๆเพื่อการดำเนินงานในสังคม และจัดตั้งโครงสร้างใหม่ๆ ขึ้นมาหรือปฏิรูปของเก่าเพื่อที่จะได้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ความสามารถในการเรียนรู้จะปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและจัดตั้งโครงสร้างทางการเมืองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

S.N. Eisenstadt (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2531, น. 48) สรุปแนวคิดเรื่องการพัฒนาการเมืองไว้ว่า ระบบการเมืองที่สามารถในการดูดกลืน (absorb) ตัวแปรต่างๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างๆ ของข้อเรียกร้องทางการเมืองและองค์กรทางการเมืองได้ และรวมถึงความชำนาญหรือทักษะของระบบในการจัดการกับปัญหาแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นจากระบบเองและจากภายนอกด้วย

Samuel P. Huntington (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2531, น. 49) ให้ความหมายของการพัฒนาการเมือง คือ การสร้างสถาบันทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ซึ่งมีลักษณะ 4 ประการ คือ มีความยืดหยุ่น มีความซับซ้อน มีความเป็นอิสระและมีความกลมเกลียว

อัลมอนต์และพาวเวล (อ้างถึงใน ชาญวุฒิ วัชรพุกก์, 2518, น. 10) ให้ความหมายของสังคมที่มีการพัฒนาทางการเมืองนั้นจะต้องมีความแตกต่าง (Differentiation) ของระบบ ในสังคมที่มีหน้าที่เฉพาะอย่าง (Specialization) มากขึ้น และต้องมีอิสระพอสมควรในการดำเนินงาน

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2531, น. 51) ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมือง หมายถึง ความสามารถของระบบการเมืองการตอบสนองความต้องการของประชาชน

ลิขิต ชีรเวคิน (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2531, น. 51) กล่าวว่าระบบการเมืองที่นับได้ว่ามีการพัฒนาการเมืองแล้วนั้นจะต้องประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถในการที่ทำให้ระบบการเมืองยอมรับโดยสมาชิกของประชาคมการเมือง หมายความว่า ระบบการเมืองใดๆที่มีความสามารถในการทำให้ประชาชนยอมรับหรือสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบโดยปราศจากการใช้กำลังบังคับ ระบบการเมืองนั้นถือว่าเป็นระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว
2. การรับช่วงอำนาจทางการเมืองอย่างสันติ หมายถึง การเปลี่ยนตัวผู้นำทางการเมืองโดยปราศจากการใช้กำลังรุนแรงหรือใช้อำนาจทหารและอาวุธเข้าช่วงชิงอำนาจ

3. ความต่อเนื่องของระบบการเมือง หมายความว่า ระบบการเมืองนั้นสามารถดำเนินโดยไม่ขาดระยะเป็นเวลานานพอสมควร

สายฝน น้อยหืด (2549, น. 446-451) ให้ความหมายของการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนี้

1. การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การเคารพการมีอยู่ของสิทธิเสรีภาพสิทธิมนุษยชนของคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยในสังคม
2. การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การเคารพต่อบริบททางสังคมวัฒนธรรมพื้นถิ่นและการเคารพต่อหลักนิติธรรมที่สังคมร่วมกันสร้างขึ้น
3. การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การที่ผู้คนเรียนรู้ที่รับมือกับปัญหาที่จะเข้ามาคุกคามชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและสังคม
4. การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การที่กลุ่มคนเรียนรู้ที่จะปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และแก้ไขปัญหาภาพลบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มของตนเอง
5. การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การเปิดโอกาสให้สังคมได้เรียนรู้ที่จะอาศัยทุนทางสังคม อาทิ จารีตประเพณีเดิมของสังคมมาใช้เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาของสังคม
6. การพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การที่กลุ่มเรียนรู้ที่จะปกป้องว่าควรปกป้องคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยคนในชุมชนของตนเอง

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของรูปแบบของการพัฒนาทางการเมืองไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการพัฒนาทางการเมือง หมายถึง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีเป้าหมายใดๆที่แน่นอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้อำนาจเพื่อแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสมาชิกของสังคมอย่างเป็นธรรมกว่าเดิมและมีความสามารถของระบบการเมืองการตอบสนองความต้องการของประชาชน

5.2 องค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2545, น. 337-340) กล่าวว่า โดยเนื้อแท้ของการพัฒนาทางการเมืองจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่

5.2.1 ความเสมอภาค (Equality) ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในการใช้สิทธิทางการเมืองและในการร่วมกิจกรรมทางการเมือง ความเสมอภาคทางการเมืองจะส่งเสริมให้ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง

5.2.2 ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) หมายถึง ความสามารถที่ระบบการเมืองจะตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

สมรรถนะของระบบการเมืองจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน ถ้าระบบการเมืองมีสมรรถนะสูง นโยบายสาธารณะที่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของระบบการเมืองจะต้องส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

5.2.3 การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and specialization) เป้าหมายของการพัฒนาการเมืองจะต้องเสริมสร้างให้โครงสร้างทางการเมืองมีความแตกต่างตามภารกิจและมีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

5.2.4 การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุแบบมีผล (Secularization of political culture) เป็นการมุ่งที่จะเสริมสร้างให้ประชาชนใช้เหตุใช้ผลในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการควบคุม และตรวจสอบระบบการเมืองอย่างใกล้ชิด

5.2.5 ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem autonomy) ระบบการเมืองที่มีการกระจายอำนาจ (decentralization) จะทำให้ระบบย่อยมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ความอิสระในการแก้ปัญหาและความต้องการของตน

5.3 แนวทางการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2545, น. 349-354) ได้กล่าวว่าการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยมีแนวทางที่สำคัญ 2 ประการดังนี้

1. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย ตามหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย 5 ประการ คือ หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และหลักเสียงข้างมาก โครงสร้างทางการเมืองจะต้องส่งเสริมการแบ่ง โครงสร้างการเมืองให้มีความแตกต่างตามความชำนาญเฉพาะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยกำหนดตัวผู้ปกครอง รวมทั้งมีอำนาจในการควบคุม ตรวจสอบและกำกับผู้ปกครองด้วย

2. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย แนวทางการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สำคัญ ได้แก่

1) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการศึกษาในระบบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและการปลูกฝังมโนทัศน์วัฒนธรรมทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะเป็นกลไกและรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลให้การเมืองมีประสิทธิภาพ

2) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการศึกษาระบบ เน้นให้ประชาชนได้ตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติแทนความเชื่อดั้งเดิม

จากการที่นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของแนวทางของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของแนวทางของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย หมายถึง การพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย และการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย โดยมีประชาชนเป็นปัจจัยหลักในกระบวนการร่วมคิดร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ

6. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการปกครองท้องถิ่น

เนื่องจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด และอำเภอ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการปกครองท้องถิ่น มาศึกษา ดังนี้

6.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค คือการแบ่งอำนาจแบบหนึ่งโดยใช้หลักการหรือทฤษฎีการแบ่งอำนาจการปกครองจากส่วนกลาง ในอันที่จะนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และในขณะเดียวกันก็มุ่งตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะเป็นประการสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการแบ่งอำนาจบางประการหรือบางขั้นตอนจากส่วนกลางให้ตัวแทนของส่วนราชการส่วนกลางไปปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความสะดวก รวดเร็วและผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งตัวแทนของราชการส่วนกลางนั้น ก็คือ เจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งไปจากส่วนกลาง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น

2. เป็นการบริหารงานโดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งไปจากส่วนกลางซึ่งได้รับอำนาจจากส่วนกลาง ที่จะทำการวินิจฉัยสั่งการใดๆ ตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีอยู่ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความสะดวก และมีความต่อเนื่องในการนำนโยบายมาปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ส่วนกลางยังมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลง แก้ไขการวินิจฉัยสั่งการของราชการบริหารส่วนภูมิภาคได้

3. เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคยังอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาจากส่วนกลาง เช่น การบรรจุ แต่งตั้งและการถอดถอน เป็นต้น

4. เป็นการบริหารโดยใช้งบประมาณซึ่งส่วนกลางเป็นผู้อนุมัติและควบคุมให้ เป็นไปตามวิธีการงบประมาณแผ่นดิน การตั้งงบประมาณ การริเริ่มวางโครงการต่างๆ อาจทำโดย เจ้าหน้าที่ที่ประจำในส่วนภูมิภาคนั้นๆ

จากลักษณะของการบริหารราชการส่วนภูมิภาคดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการบริหาร ราชการส่วนภูมิภาค เป็นการบริหารภายในนโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาลกลาง ซึ่ง หมายความว่าเป็นการบริหารโดยคำสั่งหรือนโยบายของรัฐบาลกลาง โดยกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ และรวมทั้งการริเริ่มนโยบายที่ไม่ขัดแย้งกับนโยบายหลัก อาจกล่าวได้ว่า การบริหารราชการ ส่วนภูมิภาคเป็นการได้รับอำนาจในการใช้ดุลพินิจจากส่วนกลางแบ่งให้และส่วนกลางสามารถเรียก คืนเมื่อใดก็ได้

6.2 ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

1. การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งการปกครอง ระดับหมู่บ้านและตำบลนี้มีความสำคัญมากในการบริหารราชการส่วนภูมิภาค

2. หมู่บ้าน เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น ที่ประกอบด้วยบ้านหลายหมู่บ้านอยู่ใน ท้องที่อันหนึ่งซึ่งควรอยู่ในความปกครองเดียวกัน ให้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านหนึ่ง โดยให้ถือเอาความ สะดวกในการปกครอง คือ จำนวนคนและระยะห่างของบ้าน การบริหารงานภายในหมู่บ้านให้ ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า

3. ตำบล เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วยหลายๆหมู่บ้านรวมกัน โดยมี กำนัน โดยมีกำนันทำหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในตำบลนั้น

7. ข้อมูลที่เกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

7.1 ประวัติความเป็นมา

กระทรวงมหาดไทย จึงได้เสนอขอปรับปรุงบทบาท โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้านมาตามลำดับ ดังนี้

1. ปี พ.ศ.2486 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 เป็นครั้งแรก ประเด็นสำคัญของการปรับปรุงประการหนึ่ง ได้แก่ การให้มีคณะกรรมการ ระดับหมู่บ้านและตำบล เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้น (จอมพล ป.พิบูลสงคราม) มีนโยบายในการ บริหารงานในรูปคณะกรรมการในทุกระดับ ในระดับหมู่บ้านจึงได้มีการกำหนดให้มีผู้ใหญ่บ้าน มี ฐานะเป็นกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านดังกล่าวก็ไม่ประสบความสำเร็จ

ทั้งนี้เพราะความเป็นจริงแล้วผู้ใหญ่บ้านมักจะเป็นผู้มีบทบาทเพียงผู้เดียวในการบริหารงานของหมู่บ้าน

2. ปี พ.ศ.2511 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็นครั้งที่สี่ โดยได้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรเลือกตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน เป็นกรรมการโดยการเลือกตั้ง ทั้งยังกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และในการประชุมกรรมการหมู่บ้านทุกครั้งจะต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งจึงจะเป็นองค์ประชุมแต่จากข้อเท็จจริงพบว่าการปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านดังกล่าว ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานของหมู่บ้านแต่อย่างใด เพราะในทางปฏิบัติหมู่บ้านบางแห่งไม่ได้มีการจัดตั้งหรือมีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติแต่อย่างใด เพราะว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา การดำเนินการใดๆ ของหมู่บ้านจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว คณะกรรมการหมู่บ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นเพียงคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากภารกิจส่วนใหญ่ของผู้ใหญ่บ้านนั้นมักจะไม่ได้ให้ความสนใจกับคณะกรรมการหมู่บ้านมากนัก ดังจะเห็นได้จากการที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านของกรมการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้ของกรมป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดังกล่าว ส่วนใหญ่ก็เป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 จึงทำให้เกิดความสับสนแลปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน

3. ปี พ.ศ.2524 รัฐบาลได้ประกาศให้มีนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่เน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมุ่งหวังให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนให้มากขึ้น จึงได้มีการปรับปรุงการบริหารงานการพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานพัฒนาชนบท พ.ศ.2524 ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงานพัฒนาชนบทเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีการประสานงานกันทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงหมู่บ้าน โดยในระดับหมู่บ้านนั้นได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้านกลางอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ซึ่งจัดตั้งตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ให้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง มีหน้าที่ในการค้นหาปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านเสนอต่อสภาตำบล เพื่อนำไปพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและจัดทำแผนงานของตำบลต่อไปจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ดังกล่าว มีส่วนทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ได้รับความสนใจและปรับปรุงให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องที่อย่างจริงจัง ต่อมาในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้

พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในสภาวะการณ์ปัจจุบัน (พ.ศ.2524) ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจาก (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2551, น. 7)

- 1) การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลยพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว
- 2) กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบทำให้เกิดความสับสนและปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน

- 3) รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้านให้เป็นหน่วยการปกครองที่มีประสิทธิภาพ ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีกิจกรรมที่จะดำเนินการอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม

- 2) ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ โดยยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็นหลักและปรับปรุงโครงสร้างให้สอดคล้องกับรูปแบบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองหรือ อพป.ตลอดจนให้ยกเลิกคณะกรรมการระดับหมู่บ้านรูปแบบอื่นๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.)

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 อนุมัติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียวโดยเคร่งครัดเว้นแต่หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 ให้คงเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ และให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการฯ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้

- 1) กรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง เป็นกรรมการ

- 2) กรรมการโดยการเลือกตั้ง ประกอบด้วย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้คัดเลือกมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน แต่ควรมี 5-9 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี

ทั้งนี้ให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีที่ปรึกษาจำนวนหนึ่ง โดยกำหนดให้นายอำเภอมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลและข้าราชการจากส่วนราชการต่างๆ ในการทำหน้าที่ให้คำปรึกษา

ด้านวิชาการ ระเบียบ กฎหมาย แก่ที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและในการจัดตั้งฝ่ายกิจการต่างๆ เป็นผู้ช่วยเหลือ ประกอบด้วย ฝ่ายกิจการพัฒนาหมู่บ้านและส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายกิจการปกครอง ฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายกิจการคลัง ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ฝ่ายกิจการศึกษาและวัฒนธรรม ฝ่ายกิจการสังคม ฝ่ายพัฒนาสตรีและเด็ก

ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรี สามารถเป็นประธานฝ่ายกิจการอื่นได้และจังหวัด/อำเภอ จัดตั้งฝ่ายกิจการสตรี เพิ่มขึ้นในคณะกรรมการหมู่บ้านอีก 1 ฝ่าย เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่างในหมู่บ้าน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันมีผลทำให้ชาวบ้านให้เกิดความสับสนประกอบกับปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศตลอดเวลา จำเป็นเพื่อให้หมู่บ้านสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้หมู่บ้านมีกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเอกภาพ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง เสนอให้มีการแก้ไข ปรับปรุง โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 มีผลบังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2551 โดยเน้นที่ คนเก่ง คนดี รักถิ่นฐานบ้านเกิด มีจิตสาธารณะ โดยยึดหลัก “การบูรณาการคนและการบูรณาการงานในหมู่บ้าน” ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อแก้ไข ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเสมือน “ คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน” แก้ไขปัญหาและทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและผลประโยชน์ต่อราษฎรในหมู่บ้านมากกำหนดรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยกรรมการ 2 ประเภท ดังนี้ (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง (2551, น. 12)

- 1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน
- 2) กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีจำนวน 2-10 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน และสนับสนุนหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีการดำเนินงานที่ในเรื่อง

เดียวกันตามที่กฎหมายกำหนดและทุกกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้กรรมการหมู่บ้านเลือกทรงประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งคนหนึ่งและจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกทรงประธานคนหนึ่งเป็นรองประธานคนหนึ่งและประธานคณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่ง เป็นเลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเหรัญญิก ส่วนกรรมการหมู่บ้านคนอื่นก็จะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานของคณะทำงานด้านต่างๆ นอกจากนั้นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 ประกอบด้วย คณะทำงานด้านอำนวยการ คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คณะทำงานด้านอื่นๆที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านนั้น ปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรที่เล็กที่สุดของหมู่บ้าน บทบาทและอำนาจหน้าที่ในปัจจุบันที่สำคัญ ดังนี้

1) อำนาจหน้าที่ใน พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2487 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

(1) มาตรา 28 ตรี วรรคสอง กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมายหรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

(2) มาตรา 28 ตรี วรรคสาม กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

2) ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายอื่นๆ

(1) อำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอม ข้อพิพาทนั้นๆ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีแพ่งทุกประเภทคดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมและข้อพิพาทดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

(2) อำนาจหน้าที่ในการบริหารกองทุนพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนพัฒนาชนบท พ.ศ.2535 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารกองทุนในระดับหมู่บ้านของตน เช่น การบริหารกองทุนเฉพาะกิจ การบริหารโครงการที่ได้รับเงินยืมสมทบ เป็นต้น

(3) อำนาจหน้าที่ในการบริหารพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น พ.ศ.2539 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจหน้าที่ในการเสนอปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบล

(4) อำนาจหน้าที่ในการบริหารการใช้น้ำ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ.2525 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบแหล่งน้ำขนาดเล็กที่อยู่ในหมู่บ้านของตน โดยมีหน้าที่จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำ บริหารการใช้น้ำ จากโครงการให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการดูแลรักษาแหล่งน้ำด้วย

(5) อำนาจหน้าที่ในการออกบัตรสงเคราะห์แก่ราษฎรตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสงเคราะห์ประชาชนผู้มีรายได้น้อยเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.2527

(6) เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

(7) สนับสนุนให้มีการติดตามข่าวสารและเหตุการณ์บ้านเมืองและทางราชการตลอดจนการทำงานของรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างสม่ำเสมอ

(8) เผยแพร่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนหน้าที่พลเมืองไทยให้ราษฎรในหมู่บ้านรู้และเข้าใจอยู่เสมอและสามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

(9) สนับสนุนชักชวนประชาชนให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกระดับ ตลอดจนรณรงค์ให้มีการลงคะแนนเสียงด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

(10) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ตลอดจนข่าวสารทางการเมืองกับราษฎรในหมู่บ้านเป็นประจำ

(11) ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและพัฒนาหมู่บ้าน

(12) เผยแพร่หลักการดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ประชาชนรู้และเข้าใจตลอดจนนำหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิต

(13) ทำตนเป็นแบบอย่างในฐานะพลเมืองดีในฐานะพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์คณะของคณะกรรมการผู้พิจารณาผู้มีสิทธิรับการสงเคราะห์ระดับหมู่บ้าน

3) การปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน เช่น โครงการ เอสเอ็มแอล กองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหายาเสพติด ฯลฯ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานในแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงาน เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชน

4) การปฏิบัติงานประจำกระทรวง ทบวง กรม คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม โดยสั่งการจังหวัด อำเภอ

5) การกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามภูมิประเทศ และภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการหมู่บ้านได้เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาตรา 28 ตรี โดยกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการคณะหนึ่ง มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบอบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในสภาวะการณ์ปัจจุบัน (พ.ศ. 2524) ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควรเนื่องจาก (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2551, น. 7)

1) การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลยพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว

2) กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบ

3) รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้านคณะกรรมการปฏิรูปฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม

2) ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพคือ

- ยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก

- ปรับปรุงโครงสร้างให้สอดคล้องกับรูปแบบหมู่บ้านอาสาพัฒนา และป้องกันตนเองหรือ อพป.

- ยกเลิกคณะกรรมการระดับหมู่บ้านรูปแบบอื่นๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.) ให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 ลงมติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก และตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปฯ และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการ

กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีมาแต่เดิมให้มีประสิทธิภาพ โดยร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องวางแผนดำเนินงานซึ่งได้ตราข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ขึ้น

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2526 ลงมติว่า

1) รับทราบผลการดำเนินงานปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านของกระทรวงมหาดไทย

2) ให้กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 เรื่อง การปรับปรุงรูปแบบหมู่บ้านซึ่งอนุมัติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว โดยเคร่งครัดเว้นแต่หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตาม

พระราชบัญญัติจัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 ให้คงเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

3) อนุมัติในหลักการให้นายอำเภอมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการและบุคคลอื่นใดในสังกัดให้เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้านและที่ปรึกษาของฝ่ายกิจการต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยฯ ได้ขอขอให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติด้วยว่า

(1) ผู้ที่จะเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้านและเป็นที่ปรึกษาของฝ่ายกิจการต่างๆ นอกเหนือจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วจะต้องมีความเต็มใจ และอุทิศเวลาเพื่อการนี้

(2) สำหรับที่เป็นข้าราชการ ควรได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าส่วนราชการนั้นๆ ก่อนด้วย

4) ให้กระทรวงมหาดไทยรับข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้ไปพิจารณาด้วย ดังนี้

(1) กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ในขณะเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องไม่มีคำตอบแทนตลอดไป

(2) ในกรณีที่บุคคลได้รวมตัวกัน จัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยส่วนราชการไม่ได้ไปเกี่ยวข้องนั้นถ้ากลุ่มใดมีกิจการทำนองเดียวกับฝ่ายกิจการใดในคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ควรจัดให้อยู่ในกิจการนั้นๆ ด้วย

(3) ควรพิจารณาให้มีกรรมการหมู่บ้าน ทำนองเดียวกันนี้ สำหรับชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครด้วย

5) กระทรวงมหาดไทยได้ให้ทุกจังหวัด/อำเภอ ได้ปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านในปี 2526 ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) พ.ศ.2526 โดยได้มีการเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้น พร้อมทั้งแต่งตั้งฝ่ายกิจการต่างๆ ของ กม.และ ที่ปรึกษาของ กม.พร้อมกันทั่วประเทศ

6) กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรี สามารถเป็นประธานฝ่ายกิจการอื่นได้และจังหวัด/อำเภอ จัดตั้งฝ่ายกิจการสตรี เพิ่มขึ้นในคณะกรรมการหมู่บ้านอีก 1 ฝ่าย เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาหมู่บ้าน

7) รัฐบาลได้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เนื่องด้วยในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไป

โดยรวดเร็ว คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตีร แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 จึงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 มีผล บังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2551

8) กระทรวงมหาดไทยได้ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการ ดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงาน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการ เลือกลงตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ พ.ศ.2533 โดยได้ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่า ด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการ หมู่บ้าน พ.ศ.2551 เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการ หมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

7.2 รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน

1. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ประกอบด้วยกรรมการ 2 ประเภท ประกอบด้วย (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2551, น. 12)

1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน

2) กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรผู้มี สิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีจำนวน 2-10 คน โดยให้ที่ ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

2. ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ได้ กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็น กรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้ กรรมการหมู่บ้านเลือกรองประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งคนหนึ่ง และจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกรองประธาน คนหนึ่งเป็นรองประธานคนที่หนึ่งและประธานคณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคน หนึ่ง เป็นเลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคน หนึ่งเป็นเหรัญญิก ส่วนกรรมการหมู่บ้านคนอื่นก็จะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานของคณะทำงานด้าน ต่างๆ

ดังนั้น รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีลักษณะ ดังนี้

- 1) ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน
  - 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นกรรมการ
  - 3) สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกรรมการ
  - 4) ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการ
  - 5) กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ 2-10 คน เป็นกรรมการ
- ทั้งนี้ ลำดับที่ 1-4 เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และลำดับที่ 5 เป็นกรรมการ

หมู่บ้าน โดยการเลือกของราษฎรในหมู่บ้าน

7.3 การได้มาและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหมู่บ้าน

1. การได้มาของกรรมการหมู่บ้านของผู้นำหรือผู้แทนหรือองค์กรในหมู่บ้าน ผู้นำของกลุ่มดังต่อไปนี้ มีสิทธิเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง

- 1) กลุ่มบ้าน ตามประกาศของนายอำเภอ
- 2) กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิก ซึ่งตั้งขึ้นตามระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับหรือคำสั่งของทางราชการตามที่กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศ

3) กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิกหรือตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกไม่น้อยกว่า 20 คน
- (2) สมาชิกของกลุ่มไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน
- (3) เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน

(4) เป็นกลุ่มที่มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้ชัดเจนและเกิดจากสมาชิกร่วมกันกำหนด ทั้งนี้ นายอำเภออาจพิจารณาขเว้นลักษณะตาม ก) ได้ ในกรณีที่เห็นสมควร

2. เงื่อนไขเวลาที่ต้องจัดให้มีการเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

1) ถ้าตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งพร้อมกัน ให้นายอำเภอดำเนินการจัดให้มีการประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ภายใน 30 วันนับแต่วันที่กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งพร้อมกัน

2) ถ้ากรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง จนเป็นเหตุให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่เหลือมีจำนวนน้อยกว่า 2 คนและกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิที่เหลือมีวาระการดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่า 180 วัน ให้นายอำเภอจัดให้มีการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายใน 30 วันเลือกแทนตำแหน่งที่ว่างโดยมีวาระเท่ากัน

7.4 การพ้นจากตำแหน่ง

กรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง ได้แก่

1. ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาเมื่อพ้นจากการดำรงตำแหน่ง

2. ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มในหมู่บ้านสิ้นสุดลงเมื่อมีการเลือกผู้นำหรือผู้แทนขึ้นใหม่ นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวรรคหนึ่งแล้ว การเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งของผู้นำกลุ่มในหมู่บ้านต้องสิ้นสุดลงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน
- 2) ตาย
- 3) เมื่อนายอำเภอมีประกาศให้กลุ่มตามข้อ 6(1) หรือ (3) สิ้นสุดสภาพของการเป็นกลุ่ม หรือขาดคุณสมบัติของการเป็นกลุ่ม

ในกรณีที่กลุ่มถูกยุบ เลิก หรือไม่มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องกันเป็นเวลาเกินหนึ่งปี ให้ถือว่าสิ้นสุดสภาพของการเป็นกลุ่มหรือขาดคุณสมบัติของการเป็นกลุ่ม และให้กรรมการหมู่บ้านรายงานให้นายอำเภอประกาศตามข้อ 8

7.5 วิธีการเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการทำหน้าที่ดำเนินการเลือก และให้นายอำเภอแต่งตั้ง ปลัดอำเภอประจำตำบล ข้าราชการในอำเภอ 1 คน และกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเป็นที่ปรึกษาทำหน้าที่สักขีพยานด้วย

2. วิธีเลือกกระทำโดยวิธีลับหรือเปิดเผยก็ได้ ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

3. ราษฎรที่มีสิทธิเข้าร่วมประชุมส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดแล้วให้ถือว่า ผู้นั้นเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิและให้นายอำเภอออกหนังสือสำคัญไว้เป็นหลักฐาน

4. กรณีผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันหลายคน และเป็นเหตุมีผู้ที่ได้รับคะแนนเท่ากันเกินกว่าจำนวนที่ประชุมราษฎรกำหนด ให้ทำการจับสลาก

7.6 คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีสิทธิเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

1. มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์วันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง

2. ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช

3. ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

4. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้น ติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน จนถึงวันเลือก

7.7 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คณะดังนี้

1. คณะทำงานด้านอำนวยการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการหมู่บ้าน รองประธานกรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคณะทำงานด้านต่างๆ เลขานุการ และเหรัญญิก โดยให้ประธานกรรมการหมู่บ้านและเลขานุการ เป็นหัวหน้าและเลขานุการคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) งานธุรการ
- 2) การจัดประชุม
- 3) การรับจ่ายและเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่างๆ
- 6) การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการในรอบปี
- 7) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

2. คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

1) การส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2) การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

3) การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน

4) การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท

5) การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและการปราบปรามยาเสพติดในหมู่บ้าน

- 6) การดูแลและคุ้มครองทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
- 7) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน
- 8) งานอื่นใดที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน

มอบหมาย

3. คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 2) ประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะทำงานด้านต่างๆเพื่อดำเนินการหรือเสนอของบประมาณจากภายนอก
- 3) การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่างๆของหมู่บ้าน
- 4) การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้านและงานใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4. คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน
- 2) การพัฒนาและการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิต และการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน
- 3) งานใดตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

5. คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน
- 2) การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้
- 3) การส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการสาธารณสุข
- 4) งานใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

6. คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- 1) การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปประเพณีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

2) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านมอบหมายหรือคณะกรรมการมอบหมาย

7. คณะทำงานด้านอื่นๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

7.8 ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

1. ปลัดอำเภอประจำตำบล
2. กำนัน นายกเทศมนตรีตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
3. นายอำเภออาจจะแต่งตั้งข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลหรือหมู่บ้านหรือบุคคล

อื่นใดที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร เพิ่มเติมก็ได้

7.9 การบริหารเงินในหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

คณะกรรมการ โดยความเห็นชอบของนายอำเภออาจมีมติให้จัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน ตลอดจนกิจกรรมอันเป็นประโยชน์สาธารณะของหมู่บ้านก็ได้ โดยกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านนั้น เพื่อเป็นกองทุนในการบริหารจัดการและการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ โดยกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน อาจมีรายได้ ดังนี้

1. เงินที่กลุ่มหรือองค์กรภายในหมู่บ้านจัดสรรให้
2. เงินที่ได้รับการอุดหนุนจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น

3. เงินและทรัพย์สินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ให้
4. รายได้จากกิจกรรมของหมู่บ้าน

7.10 การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

1. ให้คณะกรรมการประชุมกันเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ หนึ่งครั้ง โดยให้มีการประชุมภายในเจ็ดวันหลังจากการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่นายอำเภอเรียกประชุม

2. การประชุมให้กระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟังได้ วันแต่คณะกรรมการจะลงมติให้ประชุมลับ

3. การประชุมต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการหมู่บ้านทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม

4. การลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เว้นแต่กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งหรือหนังสือสั่งการอื่นใดกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

5. กรณีเรื่องใดที่ที่ประชุมเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นต้องรับฟังความเห็นของราษฎรในหมู่บ้านหรือเป็นเรื่องที่จะมีผลกระทบกับวิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน หรือเป็นเรื่องที่มีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับให้เป็นไปตามมติให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการอาจมีมติให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว ก็ได้

6. คณะกรรมการหมู่บ้านอาจมีมติให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อรับฟังความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวได้ โดยเมื่อที่ประชาคมหมู่บ้านลงมติในเรื่องใดแล้ว ให้คณะกรรมการแจ้งนายอำเภอและประกาศให้ราษฎรในหมู่บ้านทราบทั่วกัน และปฏิบัติตามมติของที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน ทั้งนี้ มติประชาคมต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และระเบียบของทางราชการ พร้อมทั้งแจ้งให้นายอำเภอและราษฎรในหมู่บ้านให้ทราบโดยทั่วกัน

7. ราษฎรในหมู่บ้านผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คนอาจยื่นเสนอความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือประโยชน์สาธารณะของหมู่บ้านต่อคณะกรรมการได้ และให้คณะกรรมการบรรจุเรื่องดังกล่าวเข้าที่ประชุมพิจารณา

7.11 การควบคุมดูแล

ให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแล การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านและมติที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของทางราชการ และให้ปลัดอำเภอประจำตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในตำบลที่รับผิดชอบ

7.12 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

7.12.1 การกิจตามอำนาจหน้าที่ใน พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2487 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

1) มาตรา 28 ตรี วรรคสอง กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือนายอำเภอมอบหมายหรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

2) มาตรา 28 ตรี วรรคสาม กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

7.12.2 ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายอื่นๆ

1) อำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอม ข้อพิพาทนั้นๆเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีแพ่งทุกประเภท คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมและข้อพิพาทดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

2) อำนาจหน้าที่ในการบริหารกองทุนพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนพัฒนาชนบท พ.ศ.2535 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารกองทุนในระดับหมู่บ้านของตน เช่น การบริหารกองทุนเฉพาะกิจ การบริหารโครงการที่ได้รับเงินยืมสมทบ เป็นต้น

3) อำนาจหน้าที่ในการบริหารพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น พ.ศ.2539 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจหน้าที่ในการเสนอปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบล

4) อำนาจหน้าที่ในการบริหารการใช้น้ำ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ.2525 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบแหล่งน้ำขนาดเล็กที่อยู่ในหมู่บ้านของตน โดยมีหน้าที่จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำ บริหารการใช้น้ำ จากโครงการให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการดูแลรักษาแหล่งน้ำด้วย

5) อำนาจหน้าที่ในการออกบัตรสงเคราะห์แก่ราษฎรตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสงเคราะห์ประชาชนผู้มีรายได้น้อยเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.2527 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์คณะของคณะกรรมการผู้พิจารณาผู้มีสิทธิรับการสงเคราะห์ระดับหมู่บ้าน

7.12.3 ภารกิจงานตามนโยบายของรัฐ คณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินงานใน

หมู่บ้าน เช่น โครงการเอส เอ็ม แอล กองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาเสพติด ฯลฯ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานในแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงาน เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชน

7.12.4 การกิจงานประจำกระทรวง ทบวง กรม คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม โดยสั่งการจังหวัด อำเภอ

7.12.5 การกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามภูมิภาค และภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

7.13 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

นอกจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการฝึกอบรมโครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน เนื่องจากโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม มีความรู้ความเข้าใจและหลักการพื้นฐานของการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต้องการให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานและหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งสามารถนำความรู้ อดุมการณ์และหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านของตนเองได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืนและมั่นคง และเป็นรูปธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้เกี่ยวข้องอบรม ดังนี้

1. เคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้กับราษฎรในหมู่บ้าน
3. สนับสนุนให้มีการติดตามข่าวสารและเหตุการณ์บ้านเมืองและทางราชการ ตลอดจนการทำงานของรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างสม่ำเสมอ

4. เผยแพร่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนหน้าที่พลเมืองไทยให้ราษฎรในหมู่บ้านรู้และเข้าใจอยู่เสมอและสามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

5. สนับสนุนชักชวนประชาชนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกระดับ ตลอดจนรณรงค์ให้มีการลงคะแนนเสียงด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

6. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ตลอดจนข่าวสารทางการเมืองกับราษฎรในหมู่บ้านเป็นประจำ

7. ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและพัฒนาหมู่บ้าน

8. เผยแพร่หลักการดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ประชาชนรู้และเข้าใจตลอดจนนำหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิต

9. ทำตนเป็นแบบอย่างในฐานะพลเมืองดี ในฐานะพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และแสดงให้เห็นว่าหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

10. นำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองการบริหารงานพัฒนาหมู่บ้านอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดรูปธรรม สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้กับประชาชน เช่น การมีส่วนร่วมในการปกครอง การยอมรับเสียงข้างมาก เป็นต้น

เมื่อพิจารณาบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2457 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การประชุม และการปฏิบัติหน้าที่ พ.ศ. 2551 รวมทั้งวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของกรมการปกครอง แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ควรจะมีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้

1. การทำตนให้เป็นแบบอย่าง หมายถึง การนำความรู้ ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยมาประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างกับราษฎรในหมู่บ้าน ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย และการยึดถือหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

2. การส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1) การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย

2) การประชาสัมพันธ์ข่าวสารบ้านเมือง

3) การรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

4. การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน

8. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พวงศัคดี พลกุล (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. เพื่อเสนอแนะบทบาทการดำเนินงานเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า (1) บทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละด้านอยู่ในระดับค่อนข้างบ่อย ได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการสนทนากาการเมือง (2) ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุน ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับสมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งทำให้ขาดความร่วมมือและการประสานงานที่ดี ตลอดจนปัญหาด้านการทุจริต เป็นต้น (3) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการฝึกอบรมและการสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างความสามัคคีให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งจัดสรรเงินงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการร่วมกันพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

ภัษริภรณ์ ทาวดี (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน ศึกษากรณี อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ

1. ปัจจัยอันได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้านในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน
4. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน

5. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาคามีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดอายุ 45-54 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและไม่ใช่เป็นหัวหน้ากลุ่มหรือประธานกลุ่มต่างๆ กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีรายได้ระหว่าง 3,000-5,000 บาทต่อเดือน 2) กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับน้อยมาก คือการการใช้สิทธิเลือกตั้ง ระดับบ่อยครั้ง ได้แก่ การชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งและการติดตามข่าวสารทางการเมือง ระดับปานกลาง ได้แก่ การพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และระดับน้อยครั้ง ได้แก่ การติดต่อกับนักทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมือง 3) ระดับการศึกษา การเป็นหัวหน้าหรือประธานกลุ่มต่างๆ รายได้ และที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) การติดต่อกับนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมืองเป็นปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับมาก 5) การชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดต่อกับนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมืองเป็นแนวทางสำคัญของการแก้ไขปัญหาคามีส่วนร่วมทางการเมือง

สืบเอกฐาปกรณ์ ปัตเมฆ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย: กรณีศึกษา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
2. ปัญหาและอุปสรรคของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาพบว่า (1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในด้านการให้การเรียนรู้และการกล่อมเกลางานการเมือง การรวบรวมและการแสดงออกถึงผลประโยชน์ การสื่อสารทางการเมือง การสรรหาบุคลากร และการสร้างความสมานฉันท์ภายในหมู่บ้าน โดยปัจจัยทั้ง 5 ด้าน มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์กำนันผู้ใหญ่บ้าน (2) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในด้านต่างๆ พบว่าปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ การขาดความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในทางการเมือง คิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนไม่เกี่ยวข้องกับตน สนใจการประกอบอาชีพของตนมากกว่าที่จะมาให้ความสำคัญกับการเมือง

วิชัย ลีสุวรรณ (2537, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ แนวคิด และทัศนคติ ปัญหาและอุปสรรครวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จในการพัฒนาประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 335 คนที่สุ่มมาจากคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภोजอมทอง จำนวนทั้งสิ้น 1,243 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance)

ผลการศึกษาปรากฏว่า คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับผิดชอบในกิจการฝ่ายต่างๆ อย่างจริงจัง รวมทั้งบทบาทอื่นๆ อันเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งสามารถช่วยกันพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านความรู้ แนวคิด และทัศนคติ ของคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน มีความรู้และทัศนคติในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านในระดับสูง แต่ก็พบว่า รายได้ของคณะกรรมการหมู่บ้านมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และอาชีพค้าขาย จะมีทัศนคติต่อบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านที่ค่อนข้างต่ำกว่ากลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ และคณะ (2533-34, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3 ประการดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการแสดงบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาบทบาทตามการปฏิบัติหน้าที่จริงของคณะกรรมการหมู่บ้านสอดคล้องกับบทบาทตามที่คาดหวังและบทบาทตามที่คาดหวังสอดคล้องกับบทบาทตามการรับรู้หรือไม่
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านและการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน

โดยการวิจัยนี้มีขอบเขตเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและได้จัดแบ่งกลุ่มประชากรที่เป็นพื้นที่พัฒนาอยู่ในระดับล่าง หมู่บ้านที่เป็นพื้นที่พัฒนาอยู่ในระดับปานกลางและหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่พัฒนาอยู่ในระดับก้าวหน้า กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 225 หมู่บ้าน ในเขต 4 จังหวัด ตามเกณฑ์การกระจายพื้นที่โดยพิจารณาความเป็นตัวแทนของจังหวัดขนาดใหญ่และขนาดเล็กอีก

ด้วย สำหรับหน่วยงานในหารวิเคราะห์มี 3 กลุ่ม ได้แก่ ที่ปรึกษา กม. และเลขานุการ กม. กรรมการใน กม.และราษฎรในหมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงพบว่าในด้านคุณสมบัติของบุคคลที่เป็น กม. ปัจจัยการเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองและการพัฒนาหมู่บ้าน และในด้านโครงสร้าง กม.ปัจจัยความสามัคคีกันระหว่างสมาชิก กม.เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานจริงของ กม. ซึ่งบทบาทการปฏิบัติจริงของ กม.ในพื้นที่ล้าหลังอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่บทบาทที่ปฏิบัติจริงของ กม. ในหมู่บ้านระดับปานกลางกับหมู่บ้านก้าวหน้าอยู่ในระดับสูง สำหรับการศึกษาบทบาทที่รับรู้และบทบาทที่คาดหวังของ กม. โดยส่วนรวม ได้พบที่มีความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่รับรู้และระหว่างบทบาทที่รับรู้กับบทบาทที่คาดหวัง กล่าวคือ กม.ยังขาดความเข้าใจในบทบาทของตนและคลุมเครือในบทบาทที่คาดหวัง อาจสรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของ กม. คือ การที่ กม.ขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเอง จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรจะได้มุ่งเน้นการจัดการฝึกอบรมและการสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง รวมทั้งการสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียวกันในระหว่างบุคคลที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

ศิริพร แสนทวีสุข (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน กรณีศึกษา บ้านเกษมสุข ตำบลนาโพธิ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้านและปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 24 คน ของหมู่บ้านเกษมสุข ตำบล นาโพธิ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้าน ทั้งโดยตำแหน่งและการเลือกตั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ผลจากการสัมภาษณ์ควบคู่กับบริบทของหมู่บ้าน ในลักษณะการวิเคราะห์เชื่อมโยงรวมทั้งใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบ

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย 5 หลักการ อันได้แก่ การมีโครงสร้างขององค์กรที่ดี มั่นคงและชัดเจนเพื่อการจัดอัตราบุคลากรเข้าไปปฏิบัติงานได้ถูกต้อง และตรงตามความสามารถความถนัดของผู้ปฏิบัติงาน การแบ่งงานกันทำภายใต้โครงสร้างขององค์กรมีการจัดแบ่งฝ่ายงานที่เหมาะสม ทุกคนมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และยังพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ทั้งตัวผู้ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

และประชาชนในหมู่บ้าน ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและรายได้ของผู้ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชน และปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ หากมีครบทั้งสามปัจจัยแล้วจะมีผลทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า เวลา งบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์ การติดต่อสื่อสาร เป็นปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน และมีข้อเสนอแนะคือ ในการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้านควรมีหน่วยงานราชการให้การสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ งบประมาณและวัสดุ-อุปกรณ์ ให้เพียงพอเพื่อความพร้อมในการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ทรงฤทธิ์ พิมพ์โพธิ์ (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีคณะกรรมการหมู่บ้านในอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะบางประการของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ได้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในเขตอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร โดยสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 50 หมู่บ้านๆ ละ 4 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 200 คน ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า จะมีส่วนร่วมมากตามลำดับ คือ ด้านการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การรับฟังความคิดเห็นในที่ประชุม การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาหมู่บ้านและการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนด้านที่คณะกรรมการมีส่วนร่วมน้อย ได้แก่ ด้านการเสียดสี ด้านการชี้แจงปัญหาและข้อมูลหมู่บ้านแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการแก้ไขปัญหาคับขัน และด้านการกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านตามลำดับ

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยที่มีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วม คือ ประเภทของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยกรรมการที่มาจากการแต่งตั้ง จะมีส่วนร่วมมากกว่ากรรมการจากการเลือกตั้ง และระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่โดยคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาก จะมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อย ส่วนปัจจัยอื่นๆ คือ ระดับอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นกรรมการหมู่บ้าน สถานะทางเศรษฐกิจ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน ไม่มีความแตกต่างกัน

3. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่ามีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญตามลำดับคือ องค์การคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่มีอำนาจในการบริหารงาน และงบประมาณ ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนตัดสินใจมากกว่าที่จะให้กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วม กรรมการหมู่บ้านบางคนไม่มีเวลาเข้าร่วมประชุม ขาดงบประมาณในการบริหารงาน ขาดการสนับสนุนจากรัฐ ขาดการประสานงานกันระหว่างกรรมการหมู่บ้านแต่ละฝ่าย กรรมการหมู่บ้านบางคนไม่เข้าใจบทบาทของตนเอง และไม่คอยได้รับข่าวสารจากทางราชการ

4. ข้อเสนอแนะของงานวิจัย 1) ให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจในการบริหารงบประมาณได้เอง 2) ควรให้ได้รับเงินค่าตอบแทน สวัสดิการ 3) ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอและต่อเนื่อง 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับองค์การคณะกรรมการหมู่บ้าน ควรจัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ 5) ควรกระตุ้นให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

ณัฐวดี เลากุลสานต์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่กับสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่กับนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา (2) ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่กับนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา (3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่กับนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา ผลการศึกษา พบว่า

1. นักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่และนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา มีการพัฒนาประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่สูง

2. นักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่และนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา มีบทบาทต่อการพัฒนาประชาธิปไตยด้านความรู้ ความเข้าใจในการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ด้านการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกระดับ ด้านการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาชนในพื้นที่ และด้านการร่วมประชุมกับชุมชนในกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับที่สูง ส่วนด้านการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองผ่านสื่อต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง

3. นักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่มีการพัฒนาประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา

4. นักศึกษาสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่และนักศึกษาศาสนาบัณฑิตวิทยาลัยวิทยาเขตยะลา มีบทบาทต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ด้านความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกระดับ ด้านการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาชนในพื้นที่ ด้านการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองผ่านสื่อต่างๆ และด้านการร่วมประชุมกับชุมชนในกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทุกระดับ การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาชนในพื้นที่ การวิพากษ์วิจารณ์การเมืองผ่านสื่อต่างๆ และการร่วมประชุมกับชุมชนในกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ส่วนความรู้ความเข้าใจในการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตวิทยาลัยวิทยาเขตกระบี่และนักศึกษาศาสนาบัณฑิตวิทยาลัยวิทยาเขตยะลา

9. ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสมุทรสาคร

9.1 ข้อมูลทั่วไป จังหวัดสมุทรสาคร

9.1.1 **ตำแหน่งที่ตั้ง** จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดชายทะเลอ่าวไทย เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นล่าสุดโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครนายก พุทธศักราช 2489 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2489 มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอสามพราน (จังหวัดนครปฐม)
ทิศตะวันออก	ติดกับเขตหนองแขม เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน (กรุงเทพมหานคร)
ทิศใต้	ติดกับอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภอบางแพ อำเภอดำเนินสะดวก (จังหวัดราชบุรี) และอำเภอเมืองสมุทรสงคราม (จังหวัดสมุทรสงคราม)

9.1.2 **สภาพพื้นที่** จังหวัดสมุทรสาคร มีพื้นที่ 872.347 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำท่าจีนผ่ากลางจังหวัด เป็นพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล พื้นที่ตอนบนอำเภอบ้านแพ้ว และอำเภอกระทุ่มแบน มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน เหมาะสำหรับการเพาะปลูก พื้นที่ตอนล่างของจังหวัดติดชายฝั่งทะเล จึงเหมาะทำอาชีพประมง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและการทำนาเกลือ

9.1.3 ประชากรและอาชีพ จังหวัดสมุทรสาครมีประชากรตามฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรทั้งสิ้น 553,619 คน แยกเป็นชาย 267,842 คน หญิง 285,777 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการประมง และส่วนหนึ่งประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม

9.1.4 การปกครองส่วนภูมิภาค จังหวัดสมุทรสาครแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ 40 ตำบล และ 289 หมู่บ้าน

- 1) อำเภอเมืองสมุทรสาคร
- 2) อำเภอกระทุ่มแบน
- 3) อำเภอบ้านแพ้ว

การปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดสมุทรสาครประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 2 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 9 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 25 แห่ง

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลทางพื้นที่การปกครองจังหวัดสมุทรสาคร

พื้นที่การปกครอง	จำนวนประชากร		
	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม(คน)
อำเภอเมือง	82,686	89,372	172,058
เทศบาลนครสมุทรสาคร	26,800	28,516	55,316
เทศบาลตำบลบางปลา	2,826	2,906	5,732
เทศบาลตำบลนาดี	10,937	11,985	22,922
นอกเขตเทศบาล (15 ตำบล)	42,123	45,965	88,088
อำเภอกระทุ่มแบน	28,587	30,071	58,658
เทศบาลนครอ้อมน้อย	24,849	27,221	52,070
เทศบาลเมืองกระทุ่มแบน	9,458	10,527	19,985
เทศบาลตำบลสวนหลวง	14,732	14,700	29,432
เทศบาลตำบลดอนไก่อี	6,777	7,258	14,035

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

พื้นที่การปกครอง	จำนวนประชากร		
	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม(คน)
อำเภอบ้านแพ้ว	22,537	24,087	46,624
เทศบาลตำบลบ้านแพ้ว	1,406	1,514	2,920
เทศบาลตำบลเกษตรพัฒนา	2,341	2,548	4,889
เทศบาลตำบลหลักห้า	19,442	20,463	39,905
รวมทั้งจังหวัด	246,601	263,910	510,511

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดกระบวนการและวิธีการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการวิจัย ใช้ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้า เอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา ทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ บทความในเอกสาร หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในส่วนของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth interview) โดยกลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์ประกอบด้วย ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดสมุทรสาครซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสาครอำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกะทู้แม่บะน กลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์ จำนวน 37 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มของข้าราชการประจำ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ปลัดจังหวัด 1 คน นายอำเภอ 3 คน ปลัดอำเภอ 3 คน
- 2) คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยคัดเลือกอำเภอละ 2 หมู่บ้าน รวม 6 หมู่บ้านหมู่บ้านละ 5 คน รวมจำนวน 30 คน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชากร 2 กลุ่ม ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยแต่ละกลุ่มคำนึงถึงความเหมาะสม ความสมัครใจในการสัมภาษณ์ คุณวุฒิ และประสบการณ์ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการประจำ ได้แก่

1. นายอภิศักดิ์ พฤษชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร
2. นายโชติพัฒน์ สิมขันธ์สี นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร
3. นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์ นายอำเภอกระทุ่มแบน
4. ร้อยตำรวจโทภพนก ชลานุเคราะห์ นายอำเภอบ้านแพ้ว
5. นายกอบชัย เจริญวัฒนา ปลัดอำเภอเมืองสมุทรสาคร
6. นายบรรพต จันทรวงษ์ ปลัดอำเภอกระทุ่มแบน
7. นายธรรมนุญ นิลสลับ ปลัดอำเภอบ้านแพ้ว

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน คัดเลือก อำเภอละ 2 หมู่บ้าน
รวม 6 หมู่บ้านๆ ละ 5 คน จำนวน 30 คน ได้แก่

1. อำเภอเมือง จำนวน 2 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1) บ้านขอม หมู่ที่ 5 ต.โคกขาม

- (1) นายชาญ สีนวลจันทร์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
- (2) นายยุทธ ศรีจันทร์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- (3) นางสาวศิริพร สำเภาทอง ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
- (4) นางสาวอรสา ช่างประดิษฐ์ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
- (5) นายธีรพงษ์ โตกราน ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน

2) บ้านคลองครุ หมู่ที่ 7 ต.ท่าทราย

- (1) นายเรืองฤทธิ์ อุบลไทร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
- (2) น.ส.ธัญภักดิ์ อุบลไทร ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- (3) นายวิทย์สิริ นิลโบรี ตำแหน่ง สารวัตรกำนัน
- (4) นายสุเทพ พ่วงเจริญ ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ
- (5) นายสมชาย เสือห้วย่าน ตำแหน่ง ประธานกองทุน

2. อำเภอกระทุ่มแบน จำนวน 2 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1) บ้านท่ากระบือ หมู่ที่ 5 ต.บางยาง

- (1) นายสิทธิพงษ์ ภิรมชนุ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
- (2) นางอรทัย เกตุแก้ว ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- (3) นายมานพ น้อยอ้อม ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
- (4) นางสาวรุ่งอรุณ เข้มบุรี ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
- (5) นายสามารถ ดวงเข้ม ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน

- 2) บ้านหนองนกไข่ หมู่ที่ 5 ตำบลหนองนกไข่
  - (1) นางน้ำทิพย์ รัตนจำนงค์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
  - (2) นายกิตติศักดิ์ ศรีชั้น ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
  - (3) น.ต.จรรยา ภู่ทอง ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
  - (4) นายดิเรก รอดหล้า ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
  - (5) นายสิทธิ พงษ์ภิรมชนุ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ
3. อำเภอบ้านแพ้ว จำนวน 2 หมู่บ้าน ประกอบด้วย
  - 1) บ้านโคกหลวง หมู่ที่ 4 ต.โรงเข้
    - (1) นายธำปนพงศ์ จิตสาคร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
    - (2) นายบุญเลิศ บรรเทิง ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
    - (3) นายสุทธิพันธ์ เหมพัฒน์ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
    - (4) นายเฉลิม ชื่นแสงจันทร์ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน/ประธานชุมชน
    - (5) นายธงชัย อังสนาวสิน ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
  - 2) บ้านคลองกก หมู่ที่ 6 ตำบลยกกระบัตร์
    - (1) นายบุญยืน ทัดมาลี ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
    - (2) นายอิสเรศ สร้อยสมจิตร ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
    - (3) นายสัญญา ขุนพิทักษ์ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน/สารวัตรกำนัน
    - (4) นายธงชัย ขุนพิทักษ์ ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
    - (5) นายสมนึก เล็กทองดี ตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยครั้งนี้ โดยมีข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

- 1) การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย

- 2) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 3) การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 5) การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง
- 6) การเป็นผู้นำต้นแบบวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

2.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย มีลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.2.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

2.2.2 ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอประธานและกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุง

2.2.3 ปรับปรุง และนำแบบสัมภาษณ์ ที่ทำการปรับปรุงแล้ว จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.1 ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้วิจัยขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทำหนังสือถึงกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้สำหรับการวิจัยเพื่อขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์

3.2 ส่งหนังสือและนัดหมายสัมภาษณ์

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วพร้อมแนบหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจากงานบัณฑิตศึกษาไปให้กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้ และนัดหมายเพื่อรับการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิจัย การวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า เอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา ทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ บทความในวารสาร หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ให้สอดคล้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย รวบรวมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และ จากประสบการณ์ทำงานของผู้วิจัย

4.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง "บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

4.1.1 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร

4.1.2 ปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

4.1.3 เสนอแนะบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

4.2 ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคได้แก่

4.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดสมุทรสาคร โดยผู้วิจัยได้ กำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structure in-depth interview)

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและการสัมภาษณ์ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์

4.2.3 การตรวจสอบข้อมูลจากการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัยและการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎี แนวคิด ผลงานวิจัย บทความในวารสาร หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง บทบาทของ

คณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และจากประสบการณ์ทำงานของผู้วิจัย มาเป็นผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

4.3 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มของข้าราชการประจำ จำนวน 7 คน และคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยคัดเลือกจากอำเภอละ 2 หมู่บ้าน รวม 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน รวม 30 คน ดังนี้

4.3.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็น ข้าราชการประจำ จำนวน 7 คน ได้แก่

1) นายอภิศักดิ์ พุกยชาติ	ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร
2) นายโชติพัฒน์ สิมขรังสี	นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร
3) นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์	นายอำเภอกระทุ่มแบน
4) ร้อยตำรวจโทภพชนก	ชลาณุเคราะห์ นายอำเภอบ้านแพ้ว
5) นายกอบชัย เจริญวัฒนา	ปลัดอำเภอเมืองสมุทรสาคร
6) นายบรรพต จันทรวงษ์	ปลัดอำเภอกระทุ่มแบน
7) นายธรรมบุญ นิลสลับ	ปลัดอำเภอบ้านแพ้ว

4.3.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน จาก 3 อำเภอ อำเภอละ 2 หมู่บ้าน รวม 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้ใหญ่บ้าน 6 คน ได้แก่ นายชาญ สีนวลจันทร์ นายเรืองฤทธิ์ อุบลไทร นายสิทธิพงษ์ ภิรมชนู นางน้ำทิพย์ รัตนจางค์ นายฐาปนพงษ์ จิตสาคร และนายบุญยืน ทัดมาลี
- 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 6 คน ได้แก่ นายยุทธ ศรีจันทร์ น.ส.ธัญภัทร์ อุบลไทร นางอรทัย เกตุแก้ว นายกิตติศักดิ์ ศรีชั้น นายบุญเลิศ บรรเทิง และนายอิสเรศ สร้อยสมจิตร
- 3) กรรมการหมู่บ้าน 18 คน ได้แก่ นางสาวศิริพร ลำเภาทอง นางสาวอรสา ช่างประดิษฐ์ นายธีรพงษ์ โตกราน นายมานพ น้อยอิม นางสาวรุ่งอรุณ เข้มบุรี นายสามารถ ดวงเข้มนาวาตรีจรูญ กุ่ทอง นายดิเรก รอดหล้า นายสุทธิพัฒน์ เหมพัฒน์ นายเฉลิม ชื่นแสงจันทร์ นายธงชัย อังศนาวสิน นายสัญญา ขุนพิทักษ์ นายธงชัย ขุนพิทักษ์ และนายสมนึก เล็กทองดี

4.4 ในการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้าราชการซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้ ได้แก่ ปลัดจังหวัด นายอำเภอ และปลัดอำเภอ และสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทในคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในพื้นที่ อีกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 ท่าน ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure in-depth interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ ที่ให้แสดงความคิดเห็นตามโครงสร้าง คำสัมภาษณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็นอย่างมีเสรีภาพ ภายใต้รูปแบบการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบบกึ่งทางการ จำนวน 37 คน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร ได้วิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือวิจัยที่ประกอบด้วย แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนามและประสบการณ์ของผู้วิจัย เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และเสนอแนะบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ข้าราชการผู้กำกับดูแล คณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมาย ได้แก่ ปลัดจังหวัด นายอำเภอ และปลัดอำเภอ และคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆ โดยจะสรุปผลการสัมภาษณ์ออกมาเป็นข้อมูล รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากจากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

กรรมการหมู่บ้านจัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำ และเป็นพี่ปรึกษาในการทำงานที่เป็นภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เป็นการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาในกระบวนการเพื่อพัฒนาประเทศ ในส่วนภูมิภาคระดับหมู่บ้าน ถือว่าเป็นการปกครองที่เล็กที่สุด เป้าหมายของการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน คือการผนึกกำลังของทุกฝ่ายอย่างหลากหลายในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านของตน ซึ่งความเข้มแข็งนี้อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการรวมตัวของประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อที่จะร่วมกันคิดร่วมกันทำและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนเอง ตลอดจนรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเข้ามากระทบในด้านต่างๆ และสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนได้อย่างเหมาะสม

กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นอย่างมาก หน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดคือ มีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับภารกิจที่ต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งหมายถึง การคานอำนาจไม่ให้ผู้ใหญ่บ้านดำเนินงานของหมู่บ้าน อยู่ในดุลพินิจของตนเองเพียงคนเดียว คณะกรรมการหมู่บ้านจึงเปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของคณะรัฐมนตรี

การศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตยตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ที่กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย กรรมการ 2 ประเภท คือ 1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำกลุ่มหรือผู้นำองค์กรในหมู่บ้าน 2) คณะกรรมการหมู่บ้านโดยการเลือกตั้ง ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน แต่ควรมี 5-9 คน ซึ่งวิเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้

1.1 การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย

ผลการวิเคราะห์การได้มาของการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตยของจังหวัดสมุทรสาครที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

1. คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการคัดเลือกของประชาชนในหมู่บ้าน
2. คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากเสียงข้างมากของประชาชนในหมู่บ้าน
3. คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากผู้นำกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้าน
4. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับชุมชนและได้รับการยอมรับ

จากชุมชน

5. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นคนที่สุจริตและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน
6. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเหมาะสมและมีความพร้อมที่จะทำงานให้กับชุมชน

7. คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากประชาคมหมู่บ้านโดยการคัดเลือกของประชาชน

คณะกรรมการหมู่บ้านที่มาจากการคัดเลือกของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นวิถีทางประชาธิปไตยที่ทำการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน เข้าไปทำหน้าที่แทนตน รักษาสิทธิ์แทนตน รักษาประโยชน์ของชุมชน เข้าไปออกกระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาของชุมชน ในการคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านถือว่าเป็นการดำเนินการต่างๆ ของชุมชนที่ถือเอามติเสียงข้างมากของ

ชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ความเห็นของ นายอภิศักดิ์ พุทธชาติ ปลัดจังหวัด สมุทรสาคร (2560, 4 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านนั้นเปรียบเสมือน คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการทำงาน ดังนั้นจึงต้องได้คนที่มีความ ตั้งใจที่จะมาทำงานเพื่อหมู่บ้านของตนเอง การได้มาของกรรมการหมู่บ้านควรได้รับการคัดเลือก จากประชาชนในหมู่บ้านนั้นด้วยเสียงข้างมาก และประชาชนก็สามารถปลดออกจากตำแหน่งได้ เช่นเดียวกันหากมีความบกพร่อง”

นายโชติพัฒน์ สีชมรังสี นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560: 1 มิถุนายน) ได้ กล่าวถึงการได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมายและตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งมีความเห็นที่ สอดคล้องกันเช่นเดียวกันว่า

“กรรมการหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะมาตามกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดไว้ คือ ต้องได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านด้วยเสียงข้างมาก กรรมการหมู่บ้านที่มาตาม กระบวนการนี้ จะมีความสำคัญต่อการทำงานในหมู่บ้านมาก ส่วนกรรมการอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ มาตามกระบวนการประชาธิปไตย ส่วนใหญ่จะมาจากความใกล้ชิดกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากกว่า และจะมีผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน”

การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามแนวทางของวิถีประชาธิปไตยที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนในหมู่บ้านและจะต้องเป็นเสียงข้างมากด้วย ซึ่งเป็นวิถีทางประชาธิปไตย ที่ถือเอามติเสียงข้างมาก (Majority rule) เป็นเครื่องมือตัดสิน เพราะเสียงส่วนมากคือเจตจำนงทั่วไป (General will) ของประชาชนแต่ในขณะเดียวกันเสียงส่วนน้อยคือคนส่วนน้อยในชุมชน (Right of minority) ก็จะต้องได้รับการปกป้อง มิให้ถูกประชาชนส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงอย่างผิดทำนองคลอง ธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ข้อมูลสำคัญของ นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์ นายอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 1 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านควรเป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน ดังนั้นการ คัดเลือกกรรมการหมู่บ้าน โดยใช้เสียงข้างมากในหมู่บ้าน จึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยใน เบื้องต้น”

ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเห็นของ นางสาวอรสา ช่างประดิษฐ์ กรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมาจากการคัดเลือกของประชาชนในหมู่บ้านและเป็นเสียงข้าง มากที่ให้มาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน”

ในวิถีทางประชาธิปไตยคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีความหลากหลายในสาขาอาชีพต่างๆ ผู้ที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นผู้นำของชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำหน้าที่แทนตนในกิจกรรมต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น กลุ่มชวามาเป็นตัวแทนไปเจรจากับรัฐบาลเกี่ยวกับการประกันข้าว กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ในหมู่บ้านส่วนมากก็จะได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับ นายกอบชัย เจริญวัฒนา ปลัดอำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 2 มิถุนายน) ที่กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านมาจากความใกล้ชิดส่วนตัวของผู้นำ ซึ่งส่วนใหญ่จะคัดเลือกมาเลย ชาวบ้านส่วนใหญ่จะพอใจซึ่งเป็นคนที่ชาวบ้านรู้จักเพราะจะมาจากผู้นำของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน”

นายธรรมนุญ นิลสลับ ปลัดอำเภอบ้านแพ้ว (2560: 2 มิถุนายน) ได้กล่าวถึงการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยวิถีทางประชาธิปไตย ซึ่งมาจากผู้นำกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้านไว้ว่า

“การได้มาของกรรมการหมู่บ้านขึ้นอยู่กับว่าหมู่บ้านนั้นผู้ใหญ่บ้านได้รับการยอมรับจากลูกบ้านหรือไม่ ส่วนใหญ่จะมาจากทีมงานของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำของชุมชนในสาขาอาชีพต่างๆ เพื่อสะดวกในการทำงาน”

ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อันถือว่าการปกครองของตนเอง (Self- government) แต่เป็นไปได้ที่ประชาชนทุกคนจะเข้าไปทำการปกครองด้วยตนเอง ประชาชนก็จะทำการคัดเลือกผู้เข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน มีจิตอาสาในการทำงานร่วมของชุมชน เข้าไปเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยได้รับการยอมรับจากชุมชนนั้นๆ ซึ่งมีความเห็นเช่นเดียวกับ นายชาญ สีนวลจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านทั้งโดยตำแหน่งและโดยการคัดเลือกจะมาจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในหมู่บ้าน โดยการลงคะแนนเสียงและผู้ที่ได้เสียงข้างมาก ส่วนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิก็จะคัดเลือกจากบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของ นายยุทธ ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านคือตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องเข้าไปทำงานเพื่อคนในหมู่บ้าน เป็นคนที่มีจิตอาสาช่วยเหลือชาวบ้าน ดังนั้นจึงต้องได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน”

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเอง แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลเป็นสมบัติของประชาชน ที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น ประชาชนมีหน้าที่ปกป้องและรักษาไว้ตลอดไป ปัจจุบันเป็นการปกครองทางอ้อม โดยมีผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำ

หน้าที่แทนประชาชน เป็นคณะทำงานของรัฐบาล และรัฐบาลนั้นจะต้องเปิดเผยและตรวจสอบได้ (open and accountable government) การทำงานของรัฐบาลต้องสามารถถูกตรวจสอบจากภาคประชาชนได้ตลอดเวลาทำให้ประชาชนเห็นว่า รัฐบาลมีความโปร่งใสหรือไม่ มีการทุจริตคอร์ปชั่นหรือไม่ ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา เช่นเดียวกับคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้านจะต้องเป็นคนที่มีความโปร่งใส สุจริต และได้รับความไว้วางใจจากชุมชน ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับ นางสาวศิริพร สำเภาทอง กรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านมาจากการคัดเลือกลงคะแนนเสียงของชาวบ้านเลือกคนที่ไว้วางใจได้และมีความสุจริต”

นายธีรพงษ์ โตรกราน กรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม ได้กล่าวไว้ในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะมาจากคนที่ชาวบ้านไว้วางใจ มีความใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถตรวจสอบได้”

นายสมชาย เสือหัวย่าน กรรมการหมู่บ้านและเป็นประชาชนกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านมาจากการลงคะแนนเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน นั้น ดังนั้นจึงเป็นคนที่สุจริตต้องได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน”

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักความมีสิทธิเสรีภาพ เสมอภาคแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ หลักความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) หลักการใช้เหตุผล (Rationality) ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฉลาด (Homo sapiens) ดังนั้นหลักประชาธิปไตยจึงมีการโต้แย้ง ยอมรับให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Discussions) ทั้งนี้เพราะวิธีการดังกล่าว จะทำให้ได้มาซึ่งเหตุผลมิใช่กำลัง เล่ห์กลอุบาย เพราะเหตุผลที่ดีนั้นจะก่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกันและเมื่อปรากฏว่าต่างฝ่ายต่างมีความรู้มีเหตุผลพอกัน ก็อาจใช้วิธีการตัดสินด้วยการออกเสียงมติ เป็นต้น

คณะกรรมการหมู่บ้านก็เช่นเดียวกัน จะต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีเหตุผลในการที่จะตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน จะต้องมีความขัดแย้ง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านในวิถีทางประชาธิปไตยจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความเหมาะสม และมีความพร้อมที่จะทำงานให้กับชุมชน โดยมีผู้ที่มีความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว นายสุภาพ พ่วงเจริญ กรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านมาจากคนที่มีความรู้ความสามารถ ความเหมาะสมแล้วเสนอให้
ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านพิจารณาร่วมกัน”

นายประยูร สิ้นสติด ผู้ใหญ่บ้านท่ากระบือ หมู่ที่ 5 ตำบลบางยาง (2560, 5 เมษายน)
ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านทั้งโดยตำแหน่งและโดยการคัดเลือกจะมาจากการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในหมู่บ้าน โดยการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถความเหมาะสม และเป็น
บุคคลที่พร้อมจะมาเป็นผู้นำของชุมชน”

นางสาวรุ่งอรุณ เข้มบุรี กรรมการหมู่บ้าน (2560, 5 เมษายน) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องเข้าไปทำงานเพื่อคน
ในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นคนที่มีความเหมาะสมได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน”

และนาวาตรี จรูญ ภู่ทอง กรรมการหมู่บ้าน บ้านหนองนกไข่ หมู่ที่ 5 ตำบล
หนองนกไข่ (2560, 5 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านคัดเลือกบุคคลจากความรู้ความสามารถ ความเหมาะสม แล้ว
เสนอให้ ชาวบ้านช่วยกันพิจารณา การได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านในวิถีประชาธิปไตยที่ยึดหลัก
ความเห็นชอบร่วมกัน (Consensus) หรือความสมัครใจของประชาชนเป็นหลัก เป็นการประชุม
ร่วมกันของประชาชนในหมู่บ้านและผู้ที่เข้ามาประชุมในที่ประชุมนั้น มีความเห็นร่วมกันให้คนใน
ที่ประชุมนั้นเป็นผู้แทนของหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเรียกว่าคณะกรรมการ นั้นมาจาก
ประชาคมหมู่บ้าน โดยการคัดเลือกของประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นางอรัญญา เกตุแก้วผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน (2560, 5 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะมาจากการทำประชาคมของคนในหมู่บ้านมาลงคะแนนเสียง
เลือกตั้งให้บุคคลนั้นเข้ามาทำหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน”

นายฐาปนพงศ์ จิตสาคร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านโคกหลวง ตำบลโรงเข้ (2560, 3
เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

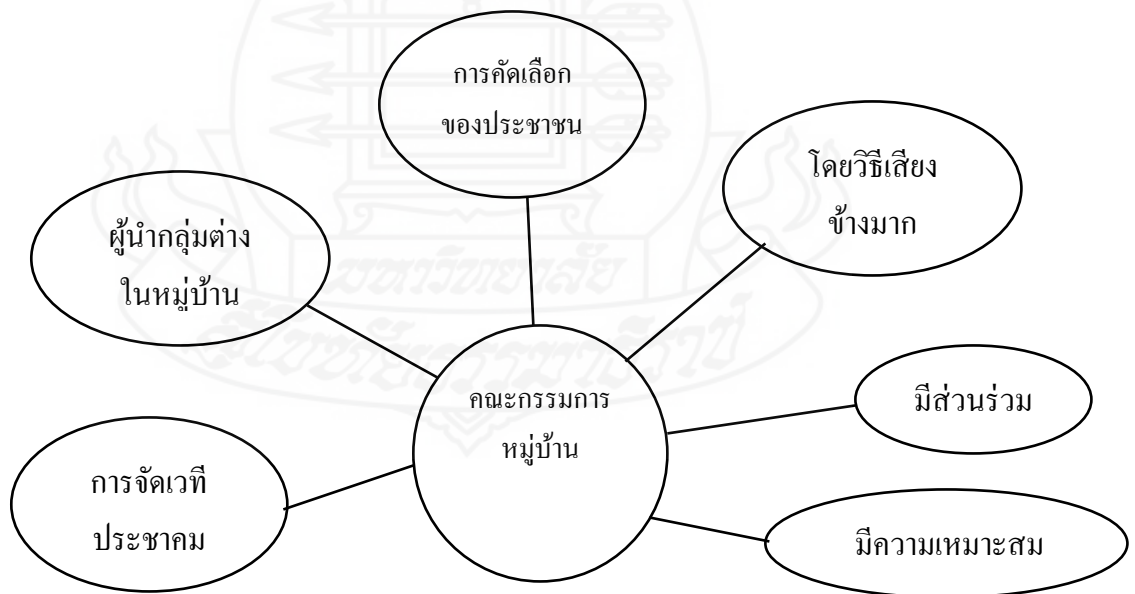
“กรรมการหมู่บ้านจะมาจากประชาคมหมู่บ้านและโดยการคัดเลือกของประชาชน
ในหมู่บ้านนั้นให้เป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านนั้น”

ในฐานะที่ผู้วิจัยรับราชการในสังกัดของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้
มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับอำเภอและคณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครอยู่เป็น
ประจำ มีความเห็นว่า คณะกรรมการหมู่บ้านของหลายหมู่บ้านได้รับการคัดเลือกเข้ามาโดยไม่
สอดคล้องกับวิถีทางของประชาธิปไตย การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านยังคงอยู่ในดุลยพินิจ
ของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกมาส่วนใหญ่อยู่ในระบบเครือญาติ โดย

การนำญาติพี่น้อง พี่ ป้า น้า อา เข้ามาทำงาน โดยการเข้านั้นไม่ได้ผ่านการคัดเลือกโดยเสียงข้างมากของคนในหมู่บ้าน หลายๆ หมู่บ้าน มีกระบวนการคัดเลือกโดยไม่ผ่านการประชุมหมู่บ้าน ทำให้กรรมการหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกมาไม่ผูกพันในการทำงานร่วมกับหมู่บ้านชุมชนและไม่สามารถทำงานเป็นปากเสียงให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างเป็นอิสระ นอกจากนั้นพบว่าบางหมู่บ้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามาแทรกแซงกระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยส่งคนเข้ามาเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยไม่ผ่านการคัดเลือกจากประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายคือผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ แต่ต้องยอมรับว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้มีการคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านเป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบ การจัดประชุมเวทีประชุมหมู่บ้าน การลงคะแนนเสียงโดยยึดเสียงข้างมาก ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับความใส่ใจ ความเข้มแข็งของผู้ใหญ่บ้านเป็นสิ่งสำคัญ และสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมคือหมู่บ้านจะมีความเข้มแข็งมาก การพัฒนาเป็นรูปธรรมและประชาชนจะมีความสุขในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต

จากการเก็บข้อมูลการวิจัย การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญตลอดจนประสบการณ์ของผู้วิจัย สามารถที่จะสรุปการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตยของจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนหนึ่งเป็นไปตามวิถีทางของประชาธิปไตยแต่ก็ยังมีอีกบางส่วนยังไม่เป็นไปตามวิถีทางของประชาธิปไตย สรุปได้เป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 4.1 การได้มาคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีทางประชาธิปไตย

1.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านอีกอย่างหนึ่งคือ การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นการแสดงบทบาทในชุมชน (Community Activity) เป็นการเข้าร่วมกันของคณะกรรมการหมู่บ้านในการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของสังคม ร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้วเพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะ หรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องของปัญหาสังคม ผู้ที่มีบทบาทในชุมชน คือคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะต้องเข้าไปแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวสิ่งที่ต้องทำคือ แผนพัฒนาหมู่บ้าน

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านมีทั้งแผนระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาว มาจากการทำประชาคมของหมู่บ้านสำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่จะต้องแก้ไขในขณะนั้น ระยะปานกลางและระยะยาวมีการประสานแผนงานกับส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่ ส่วนราชการภูมิภาคและส่วนราชการส่วนกลางรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและสนองความต้องการของชุมชนได้ แต่บุคลากรที่มีความสำคัญที่สุดคือประชาชนในหมู่บ้านทุกคน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ทั้งผู้กำกับดูแลและผู้ที่มีบทบาทในคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยสรุปประเด็นการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านได้ดังนี้

1. คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
2. แผนพัฒนาหมู่บ้านเกิดขึ้นจากเวทีประชาคมของหมู่บ้าน
3. มีการบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
4. แผนพัฒนาหมู่บ้านจัดทำร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. แผนพัฒนาหมู่บ้านมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
6. การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในการทำแผน

กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่น นอกจากผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะสตรีสามารถเป็น ประธานฝ่ายกิจการขึ้นได้ ปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร ในหมู่บ้านทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันมีผลทำให้ชาวบ้านให้เกิดความสับสนประกอบกับปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศตลอดเวลา จำเป็นเพื่อให้หมู่บ้านสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้หมู่บ้านมีกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เอกภาพ จึงเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ

คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยเน้นที่คนเก่ง คนดี รักถิ่นฐานบ้านเกิด มีจิตสาธารณะ โดยยึดหลักการบูรณาการคนและบูรณาการงานในหมู่บ้าน ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน แก้ไขปัญหาและทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์ต่อราษฎรในหมู่บ้านมากำหนดรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้านมี 2 ประเภทคือ กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่ม หรือองค์กรในหมู่บ้าน และกรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีจำนวน 2-10 คน ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน และสนับสนุนหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีภารกิจหน้าที่ในเรื่องเดียวกัน ตามที่กฎหมายกำหนดและทุกกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้าน

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้มีการเลือก ประธานและรองประธาน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบงานของคณะทำงานด้านต่างๆ โดยกำหนดคณะกรรมการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วย 7 คณะทำงานคือ คณะทำงานด้านอำนวยการ คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และคณะทำงานด้านอื่นๆ

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านนั้น ปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรที่เล็กที่สุดของหมู่บ้านบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ได้กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่น และมีคณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเฉพาะซึ่งมีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายอภิรักษ์ศักดิ์ พุททยชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร (2560, 4 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านนั้น เปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านทำงาน และมีหน้าที่สำคัญคือการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน”

นายบุญเลิศ บรรเทิง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกหลวง ตำบลโรงเข้ (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทในการนำปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการในเรื่องต่างๆ เข้าสู่การประชุมของหมู่บ้านเพื่อให้ผู้นำได้บรรจุไว้เป็นแผนพัฒนาหมู่บ้านและนำสู่หน่วยงานภาครัฐต่อไป”

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนั้นถึงแม้ว่าจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นคณะทำงานในด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านโดยเฉพาะ แต่ในคณะทำงานนั้นจะต้องมีทีมงานในคณะทำงานที่มาจากประชาชนในหมู่บ้านเป็นทีมงานในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในหมู่บ้าน ว่ามีปัญหาและความต้องการอย่างไร ปัญหาไหนที่จะต้องรีบแก้ไขหรือมีการส่งเสริมอาชีพ หรือพัฒนาหมู่บ้านไปในทิศทางใด ประชาชนในหมู่บ้านจึงมีส่วนสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ดังคำกล่าวของ นายโชติพัฒน์ สิขมรังสี (2560, 1 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเข้ามาตามกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดไว้คือ ต้องได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านด้วยเสียงข้างมาก กรรมการหมู่บ้านนี้จะมีความสำคัญต่อการทำงานในหมู่บ้านมาก โดยเฉพาะเรื่องการกำหนดแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มาจากประชาชน”

ในการทำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มาจากประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นคนรากหญ้าของคนในหมู่บ้าน เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของ นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์ นายอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 1 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านเป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มาจากประชาชน ดังนั้นการคัดเลือกกรรมการหมู่บ้าน โดยเสียงข้างมากในหมู่บ้าน จึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยในเบื้องต้น”

นายบรรพต จันทรวงษ์ ปลัดอำเภอ อำเภอกระทุ่มแบน (2560, 7 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทมากในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน อาจเป็นเพราะได้รับข้อมูลจากทางราชการและเป็นตัวแทนชาวบ้านจึงต้องมีบทบาทในการทำแผนพัฒนาหมู่บ้านแทนประชาชน”

ในการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านกฎหมายที่จะต้องมีความชัดเจนไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน และที่สำคัญได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2487 ที่กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน โดยจะต้องให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกระทำ

กิจกรรม เริ่มตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตามที่ นายกอบชัย เจริญวัฒนา ปลัดอำเภอ อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“ผู้ใหญ่บ้านจะเชิญชาวบ้านและกรรมการหมู่บ้านมาร่วมปรึกษาหารือร่วมกัน เน้นให้ชาวบ้านได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ กรรมการหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมมาก และจะเป็นกลุ่ม ที่จะรับเรื่องร้องเรียนของชาวบ้าน และนำเรื่องดังกล่าวมาเสนอแนะในที่ประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านแล้วนำข้อเสนอแนะ ร่วมกันมาพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน”

นายธีรพงษ์ โตรกราน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้ให้ความเห็นว่า “กรรมการหมู่บ้านเน้นการพูดคุย ปรึกษาหารือ กับส่วนราชการและชาวบ้านเพื่อจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน”

นายประยูร สิ้นสติด ผู้ใหญ่บ้านท่ากระบือ อำเภอกระทุ่มแบน กล่าวว่า “ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเน้นกระบวนการให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาในกิจกรรมของหมู่บ้าน”

และมีความสอดคล้องกับนายสามารถ ดวงแย้มกรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้ให้ความเห็นว่า

“แผนพัฒนาหมู่บ้านเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่แต่บางส่วน อาจไม่มีความเห็นด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องชี้แจงให้ประชาชนได้เข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมด้วย”

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนั้น จะสำเร็จหรือไม่จะเป็นแผนที่ดีหรือไม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการทำแผนเสียทีเดียว สิ่งที่สำคัญคืองบประมาณว่าจะมีมารองรับในการทำแผนนั้นให้สำเร็จหรือไม่ คณะกรรมการหมู่บ้านเมื่อจัดทำแผนเสร็จแล้วจะต้องนำแผนนั้นเข้าไปสู่แผนของส่วนราชการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยราชการในพื้นที่ คือองค์การบริหารส่วนตำบล โดยทางหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องนำแผนงาน โครงการของหมู่บ้าน ไปนำเสนอแผนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อที่จะนำแผนไปสู่แผนงานและโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อจะได้มีแผนงานและโครงการเข้ามาแก้ไขให้หมู่บ้านของตนเอง ดังนั้น คณะกรรมการหมู่บ้านจึงต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ดังเช่น นายธรรมนุญ นิลสลับ ปลัดอำเภอ อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านส่วนใหญ่มักอ้างอิงกับงบประมาณของท้องถิ่นเป็นหลัก มิได้เกิดจากงบประมาณของหมู่บ้าน เนื่องจากไม่สามารถพึ่งพางบประมาณของอำเภอได้”

นายชาญ สีนวลจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจัดประชุมประชาคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำเสนอปัญหาจัดทำเป็นแผนพัฒนาชุมชน แผนพัฒนาหมู่บ้าน และรองรับงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ”

นายสุทธิพันธ์ เหมพัฒน์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การทำแผนพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและสะท้อนปัญหาต่างๆแล้วนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านต่อไป”

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจะต้องมีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านประจำเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ก็จะนำความคิดเห็นของชาวบ้านมาพิจารณาแก้ไขและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาไว้เพื่อนำมาเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้านประจำปีและแผนพัฒนาหมู่บ้านระยะ 3 ปี แผนใดที่จะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากก็จะต้องนำเสนอไปให้ส่วนราชการที่เป็นเจ้าของเรื่องนำไปแก้ไขปัญหา หรือเมื่อถึงเวลาช่วงเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ก็จะนำปัญหาดังกล่าว มาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา แล้วนำมาเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน ดังเช่น นายวิทย์สิรินิล โนรี กรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเริ่มจากการเรียกกรรมการหมู่บ้านมาประชุมทุกเดือนเพื่อช่วยกันพิจารณาความต้องการของประชาชนรวบรวมส่งให้้องค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณา”

นายนพ น้อยอิม กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเน้นการทำประชาคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำเสนอแผนพัฒนาหมู่บ้านโดยจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหาและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม”

นายบุญยืน ทศมาลี ผู้ใหญ่บ้านคลองกก ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน รวบรวมปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนำเข้าไปประชุมของหมู่บ้านประจำทุกเดือน”

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีการระดมสมอง มาช่วยกันคิดว่า หมู่บ้านเรามีปัญหาอะไร จะแก้ไขอย่างไร จะให้หน่วยงานไหนรับผิดชอบ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา เรื่องใดเป็นแผนงานระยะสั้น ระยะ กลาง หรือระยะยาว เป็นการทำให้ประชาคมหมู่บ้าน โดยจะเชิญหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และผู้มีความรู้ในเรื่องการจัดทำแผน มาช่วยกันคิดว่าหมู่บ้านจะมีแผนพัฒนาเช่นไร เป็นการจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อร่วมกัน

จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านซึ่งมีความสอดคล้องกับ นายกิตติศักดิ์ ตรีชั้น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านเน้นการประชาคมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม นำเสนอปัญหา และสิ่งที่จำเป็น ความต้องการของประชาชน นำเข้าสู่ประชาคมและร่วมกันโหวต ในเรื่องที่สำคัญที่สุด และนำเข้าสู่แผนพัฒนาหมู่บ้าน”

นางอรทัย เกตุแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“การทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจะต้องมีการจัดทำประชาคมหมู่บ้าน โดยร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้าน เพื่อเสนอปัญหาและร่วมกันหาวิธีแก้ไขปัญหาคต่อไป”

นายฐาปนพงศ์ จิตสาคร ผู้ใหญ่บ้าน โศกหลวง ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทในการนำปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการในเรื่องต่างๆ เข้าสู่ประชาคมแผนของหมู่บ้านเพื่อให้ผู้นำได้บรรจุไว้เป็นแผนพัฒนาหมู่บ้านและนำสู่หน่วยงานภาครัฐต่อไป”

นายอิศเรศ สร้อยสมจิตร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านของทุกเดือน จะมีการสอบถามความต้องการของชาวบ้านเสมอ แล้วจะรวบรวมเพื่อเข้าสู่ประชาคมจัดทำแผนหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเสมอ”

การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจะให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้านที่สามารถนำไปใช้ได้จะต้องให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้เรื่องการจัดทำแผนชุมชน แผนพัฒนาหมู่บ้าน ว่าแผนนั้นมีความสำคัญอย่างไรต่อการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในเรื่องการจัดทำแผน วิธีการจัดทำแผนพัฒนา วิเคราะห์ถึงสาเหตุ การหาวิธีแก้ไข จุดเด่นจุดด้อย การให้โอกาสต่อชุมชน จึงจะได้แผนพัฒนาหมู่บ้านที่สมบูรณ์มีการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนที่จะทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านทุกขั้นตอน ต้องมีการฝึกทำกันทุกปีจึงจะได้แผนพัฒนาหมู่บ้านที่สามารถนำมาใช้ได้ ดังเช่น นายดิเรก รอดหล้า กรรมการหมู่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนได้มีความรู้และได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี”

นายสิทธิพงษ์ ภิรมชุน กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

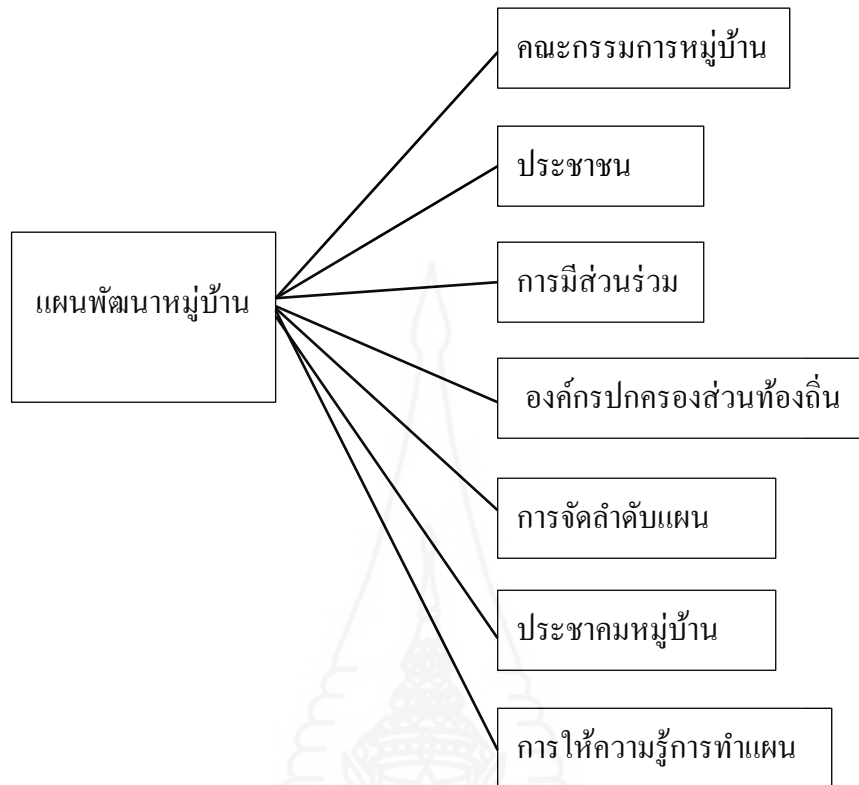
“คณะกรรมการหมู่บ้านจะใช้หอกระจายข่าวแจ้งข่าวสารในหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ในเรื่องการจัดทำแผนและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน”

นายธงชัย อังสนาวศิน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และกิจกรรมการพัฒนา โดยการทำประชาคมเดือนละครั้ง”

จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัย มีความเห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาครนี้ในภาพรวมทุกหมู่บ้านยังไม่สามารถดำเนินการตามกฎหมายได้ทั้งหมด สาเหตุประการหนึ่งมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของอำเภอทั้งสามอำเภอที่แตกต่างกัน สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน มีผลทำให้บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านมีความแตกต่างกัน แต่ต้องยอมรับว่าข้อสั่งการของภาครัฐกำหนดให้ทุกหมู่บ้านดำเนินการเหมือนกัน มีรูปแบบชัดเจน มีหน่วยงานที่ต้องประสานที่ชัดเจน จึงทำให้แผนพัฒนาหมู่บ้านออกมาที่มีรูปแบบที่ถูกต้องตามแบบที่ทางราชการกำหนด แต่เมื่อตรวจสอบดูขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านพบว่าบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านบางหมู่บ้านไม่สามารถทำตามขั้นตอนได้ โดยเฉพาะการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน บางหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คิดเองทำเอง จึงทำให้แผนพัฒนาหมู่บ้านไม่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง แต่ภาพรวมหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาตำบล และ ประชาชนก็ให้ความสนใจในเรื่องปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นและผลักดันให้เข้าไปอยู่ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไข ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทที่สำคัญมาก

ในการทำศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน มีบทบาทสำคัญในเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีประเด็น วิธีการ และขั้นตอนที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1.3 การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2457 และอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นๆ ในเรื่องการบริหารการปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อย การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านส่งเสริมเศรษฐกิจ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม งานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กรมการปกครองซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลคณะกรรมการหมู่บ้านยังได้จัดทำโครงการฝึกอบรม โครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน เนื่องจากโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจและหลักการพื้นฐานของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต้องการให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานและหน้าที่ของตนเองอีกทั้งสามารถนำความรู้ อุดมการณ์และหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านของตนเองได้อย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดผลการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืนและมั่นคงเป็นรูปธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี

แล้วจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้รับการฝึกอบรมโครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านจึงเกิดความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองไทยที่เป็นประชาธิปไตยตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ เพื่อให้การเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้ถ่ายทอดไปยังประชาชนในหมู่บ้านผู้ที่จะเป็นกลไกอันสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ก็คือคณะกรรมการหมู่บ้าน การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยคณะกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรสาครที่ได้ทำการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การให้ความรู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ท้องที่
2. การให้ความรู้ทางการเมืองในระดับชาติ
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในทุกระดับ
4. การแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเมือง
5. การให้ความรู้ โดยช่องทางการสื่อสารอื่นๆ

การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยกรมการปกครองจะถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองในเรื่องของประชาธิปไตยที่ให้อำนาจการตัดสินใจ บุคคล หรือพรรคการเมือง ที่จะเข้ามาบริหารประเทศ เรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอในทางการเมือง การเลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชน ทั้งในเรื่องการบริหารประเทศ การออกกฎหมายโดยผ่านระบบกลไกการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา การเลือกพรรคการเมืองที่จะเข้ามาบริหารประเทศกำหนดนโยบายทางการเมืองสิ่งเหล่านี้ที่ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าไปออกกฎหมายและเข้าไปสนับสนุนคณะรัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศเป็นการให้ความรู้ทางการเมืองในระดับทั่วไปโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีความรู้จากการฝึกอบรมจากผู้มีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดังเช่นนายอภิศักดิ์ พุฒิชชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร (2560: 6 มิถุนายน) ได้กล่าวถึงการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทมากพอสมควรในการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแก่ชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ”

นายโชติพัฒน์ สีชมรังสี ในอำเภอเมือง กระทุ่มแบน (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้คอยแนะนำและชักชวนให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วม และให้ความรู้ในกิจกรรมทางการเมืองเช่นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”

นายเรืองฤทธิ์ อุบลไทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ”

คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีความรู้ในด้านการเมืองท้องถิ่นเป็นอย่างดีเพราะทุกคนจะผ่านการเมืองในส่วนของท้องถิ่น เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้านและการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและการเลือกสมาชิกสภาจังหวัด จึงทำให้มีประสบการณ์การเลือกตั้งและยังเป็นผู้นำของชุมชนที่คอยจะให้คำแนะนำความรู้ในการเลือกตั้งและทำหน้าที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจึงทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดี อีกทั้งได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยของทางราชการจึงทำให้ได้มีโอกาสให้ความรู้ทางการเมืองของประชาชน และชาวบ้านทั่วไปในเรื่องของการเมืองท้องถิ่น ดังเช่น นายชาญ สีนวลจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นแก่ประชาชนโดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสมอในลักษณะของการจัดเวทีประชาคม”

นางสาวอรสา ช่างประดิษฐ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวถึงการให้ความรู้ทางการเมืองร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะจัดประชาคมหมู่บ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านและให้ความรู้ทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในท้องถิ่นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารงานส่วนตำบลเสมอ”

และนายธีรพงษ์ โตกราน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวถึงการให้ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเผยแพร่การประชุมทุกครั้งที่มีการประชุมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับท้องถิ่น”

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ทางการเมืองระบบการเมืองมีความเข้มแข็งเพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและกฎหมายรัฐธรรมนูญและส่งเสริมให้ประชาชนได้

เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ในการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คณะกรรมการหมู่บ้านได้ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน โดยผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) หรือแม้กระทั่งการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง การเลือกผู้นำกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านเช่น ประธานกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น การเข้าไปเป็นคณะกรรมการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง การเข้าร่วมอบรมในการให้ความรู้ทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมนั้นด้วยก็จะเป็นการให้ความรู้ในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไปในตัว ดังเช่น นายวิทย์ศิริ นิลโนรี กรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 4 เมษายน) และนายประยูร สิงสถิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลท่ากระเปือ อำเภอกระทุ่มแบน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านเสมอ”

นางน้ำทิพย์ รัตนจางค์ ผู้ใหญ่บ้านหนองนกไข่ อำเภอกระทุ่มแบน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะบอกกล่าวถึงกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองและออกความเห็นแสดงความรู้ร่วมกันในแบบประชาธิปไตย”

นายดิเรก รอดหล้า กรรมการหมู่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้ประชาชนได้ร่วมกันทำกิจกรรมทางการเมืองเป็นประจำ เป็นการให้ความรู้ในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”

ในการให้ความรู้ทางการเมืองที่ประชาชนได้เรียนรู้รวดเร็วอย่างเป็นธรรมชาติโดยที่ตัวเองไม่ทราบว่าได้มีความรู้ทางการเมืองคือการแลกเปลี่ยนความรู้โดยการพูดคุยแสดงความคิดเห็นการโต้แย้งไม่เห็นด้วยกับวิธีการและการกระทำของกลุ่มการเมืองที่แสวงหาประโยชน์จากการใช้สิทธิเลือกตั้งของชาวบ้านการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองการเลือกตั้งในทุกๆระดับถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาประชาธิปไตยให้กับประชาชนในท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้านมีการประชุมกันทุกเดือน โดยมีชาวบ้านร่วมประชุมหรือการประชุมในกลุ่มอาชีพต่างๆ ในหมู่บ้านมักจะมีการแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ ตน ไม่เห็นด้วย การให้เหตุผล การพูดคุยกัน การให้ความรู้ในสิ่งที่ตนเองรู้จักกับคนที่เข้าร่วมประชุมด้วยจึงเป็นแนวทางหรือวิธีการอย่างหนึ่งในการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังเช่น นายกิตติศักดิ์ ศรีชั้น ผู้ใหญ่บ้าน (2560, 27 เมษายน) และจรรยา ภูทอง กรรมการหมู่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะให้คำแนะนำความรู้กับประชาชนในหมู่บ้านโดยวิธีการพูดคุยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการเมืองเป็นประจำ”

นายฐาปนพงศ์ จิตสาร ผู้ใหญ่บ้านโคกกลาง ตำบลโรงเข้อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองโดยนำปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้านมาพิจารณาาร่วมกันและแก้ไขปัญหาเหล่านั้นและนำเข้าสู่ประชาคมหมู่บ้านจัดทำแผนหมู่บ้านและนำความรู้ที่ได้จากการประชาคมนั้นมาเผยแพร่ต่อไป”

นายสมนึก เล็กทองดี กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นประจำทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนำไปสู่การพัฒนาความรู้ทางการเมือง”

การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีช่องทางการสื่อสารที่จะให้ประชาชนได้มีความรู้ทางการเมืองมีหลายช่องทางเช่น การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวทั้งหมู่บ้าน แผ่นพับ ใบปลิว การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน การณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การประชาคม การพูดคุยในที่ประชุมประจำเดือน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นช่องทางการสื่อสารให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนทั่วไปแต่ช่องทางไหนที่จะสื่อสารกับประชาชนได้เข้าใจขึ้นอยู่กับภูมิสังคมของแต่ละชุมชน ดังเช่น นายสมชาย เสือห้วย่าน ประธานกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเน้นการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องสิทธิของตนเองและหน้าที่พลเมือง”

นายสุภาพ พวงเจริญ ผู้นำกลุ่มอาชีพหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้าน ได้ทราบอย่างต่อเนื่อง เช่น การมาร่วมประชุมการแสดงความคิดเห็นการอยู่ร่วมกันเป็นต้น”

นางอรทัย เกตุแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“มีการกระจายเสียงโดยผ่านเสียงตามสายและการณรงค์ประชาสัมพันธ์ทุกครั้ง ที่มีการประชุมเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจความรู้ทางการเมือง”

นายเฉลิม ชื่นแสงจันทร์ กรรมการหมู่บ้าน (2560: 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

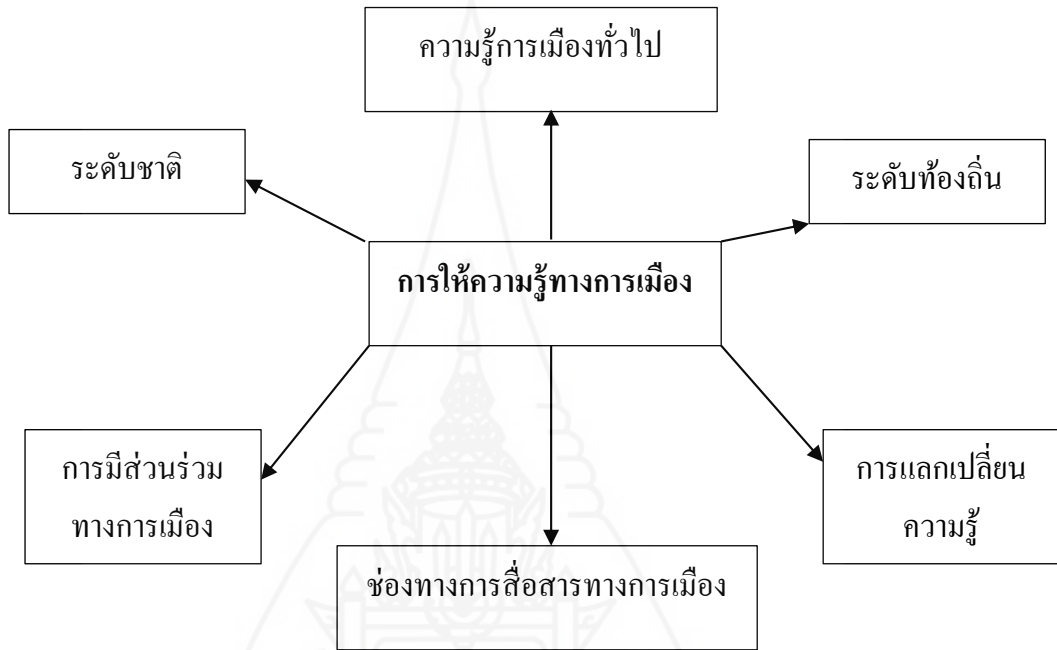
“กรรมการหมู่บ้านจะทำเอกสารแผ่นพับปิดประกาศตามสถานที่ภายในหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบความรู้เกี่ยวกับการเมือง”

นายบุญเลิศ บรรเทิง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โคกหลวง ตำบลโรงเข้ (2560, 28 เมษายน)
ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมช่วยเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านเช่นการเลือกตั้งการแสดงความคิดเห็นให้ชาวบ้านทราบ”

ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านในหลายพื้นที่ของจังหวัดสมุทรสาคร มีความเห็นว่าบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในด้านการให้ความรู้ทางการเมืองกับประชาชนนั้นมีมากพอสมควร ทั้งในระดับท้องที่ ท้องถิ่น และระดับชาติ เมื่อพิจารณาโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ประการหนึ่งคือ การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้กับราษฎรในหมู่บ้าน จากหน้าที่ดังกล่าวเห็นว่าภาครัฐต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่ช่วยส่งเสริม สร้างความเข้าใจและให้ความรู้ทางการเมืองกับประชาชนในระดับหมู่บ้าน หากเปรียบเทียบหมู่บ้านเป็นประเทศแล้ว ผู้ใหญ่บ้านก็เปรียบเหมือนนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการหมู่บ้านเปรียบเหมือนคณะรัฐมนตรี ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง แต่ในความคิดเห็นของผู้วิจัย มีความเห็นว่าบทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองให้กับประชาชน ขึ้นอยู่กับปัจจัยสองประการคือ ประการแรก การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้กับกรรมการหมู่บ้านของภาครัฐว่ามีความต่อเนื่องและจริงจังเพียงใด การพัฒนาด้านความรู้ตลอดจนการสื่อสารไปยังกรรมการหมู่บ้านมีความพร้อมแล้วหรือยัง กรรมการหมู่บ้านมีความพร้อมที่จะไปถ่ายทอดให้ประชาชนในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด ประการที่สอง ความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้าน ในการทำหน้าที่กระตุ้น สร้างความตื่นตัวให้กับกรรมการหมู่บ้านได้ไปทำหน้าที่ให้กับประชาชนมากน้อยเพียงใด จากการสังเกตและได้เข้าไปทำกิจกรรมทางการเมืองในหมู่บ้าน ชุมชน พบว่า ความเป็นองค์กรทางการเมืองที่เล็กที่สุด มีผลทำให้การสื่อสาร การพูดคุยในเรื่องทางการเมือง เป็นไปแบบทั้งการเช่น การประชุมประจำเดือน การจัดเวทีประชาคม การพูดคุยผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน เป็นประจำทุกวัน เป็นต้น ในส่วนที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในที่สาธารณะ หรือในร้านกาแฟ เป็นต้น กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากในการให้ความรู้ทางการเมือง โดยเฉพาะช่วงของการเลือกตั้งทั้งในระดับทั่วไปและระดับชาติ และเมื่อภาครัฐมีนโยบายทางการเมืองที่สำคัญที่ต้องการสื่อสารให้ประชาชนได้รับทราบ คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็จะดำเนินการถ่ายทอดให้กับประชาชนทางหอกระจายข่าวหมู่บ้านหรือ การประชุมประจำเดือน เวทีประชาคมหมู่บ้าน ทุกครั้ง

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาครมีบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ชาวบ้าน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การมีกิจกรรมทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองสามารถสรุปเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 การให้ความรู้ทางการเมือง

1.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองเป็นของพลเมืองทั้งปวงใช้อำนาจโดยตรงตามระเบียบวิธีการเลือกตั้ง เสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ โดยผ่านผู้แทนซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชนแต่ในขณะเดียวกันก็มีศูนย์รวมจิตใจ ที่มีอำนาจเหนือพันธะสัญญาของประชาชนสิ่งนั้นคือพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพยกย่องเชิดชูว่าเป็นศูนย์รวมของคนในชาติ แต่ท่านไม่ได้ใช้อำนาจในนามของตัวเองแทนประชาธิปไตยแต่เป็นสถาบันเป็นสิ่งที่ประชาชนเคารพเทิดทูนและศรัทธา จึงเป็นระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะเกี่ยวข้องโดยตรงต่อประชาชนถ้าประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองแล้วการพัฒนาประชาธิปไตยคงไม่ประสบความสำเร็จการทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจกัน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้ง
2. การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. การประชุมประจำเดือนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน
4. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
5. การทำงานและทำกิจกรรมทางการเมือง

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยผ่านกลไกของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเลือกเข้ามาช่วยในการทำงานของผู้ใหญ่บ้าน ทั้งที่มีตำแหน่งในหมู่บ้านและการคัดเลือกโดยชาวบ้าน เป็นการแสดงบทบาทของผู้นำชุมชนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการใช้สิทธิทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้กระทำต่อชาวบ้านในชุมชนก็คือ การให้ความรู้ทางการเมืองและการเลือกตั้งทั้งในเรื่องของสิทธิเสรีภาพและการแสดงออกทางการเมือง คณะกรรมการหมู่บ้านจะเพิ่มเติมในเรื่องของความรู้ ข้อมูล และการตัดสินใจว่าจะเลือกใครเป็นผู้แทนหรือเป็นผู้ใช้อำนาจของประชาชน การให้ความรู้แก่ประชาชน มีทั้ง

โดยตรงและ โดยอ้อมและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่น นายอภิรักษ์ดี พฤษชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทมากพอสมควรในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแก่ชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุย ชักชวน ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ”

นายสมชาย เสือหัวย่าน ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะส่งเสริมให้ประชาชนทำกิจกรรมและให้ความรู้กับชาวบ้าน”

นายวิทย์ศิริ นิลโนรี สารวัตรกำนัน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองสมุทรสาคร ได้กล่าวว่า “กรรมการหมู่บ้านจะแนะนำให้ประชาชนเลือกนักรการเมืองถึงผู้แทนที่ดี แสดงความเป็นกลางเป็นผู้ให้ความรู้กับชาวบ้านกับการเลือกตั้งทุกระดับ”

นายมานพ น้อยอ้อม กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทในการให้ความรู้กับประชาชนด้วยระบบเสียงตามสาย หรือหอกระจายข่าวในด้านการเมืองเสมอ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ก็คือ การรณรงค์ให้ประชาชนไปเลือกตั้ง เป็นการช่วยส่งเสริมการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การรณรงค์มีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การพูดคุยชักชวน แนะนำ แจกใบปลิว เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่คณะกรรมการหมู่บ้านจะได้รับมอบหมายจากราชการให้มีการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิทางการเมือง ตัดสินใจที่จะเลือกผู้แทนหรือผู้ใช้อำนาจของประชาชนเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประจักษ์ชัดอีกหนทางหนึ่ง ดังที่ นายโชติพัฒน์ ลิขณรังสี นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร (2556, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้แนะนำ รณรงค์ และชักชวนให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกผู้แทนตลอดจนการพูดคุยกันทางการเมือง”

นางสาวธัญพัฒน์ อุบลไทร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและให้ความเคารพกฎหมายเสมอ”

นางสาวรุ่งอรุณ แยมบุรี กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะทำการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบถึงการเมือง การเลือกตั้งให้ประชาชนได้รับทราบในรูปแบบการประกาศเสียงตามสาย การเดินรณรงค์ และการประชุมประชาคม”

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย การเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านพ.ศ.2551 ให้คณะกรรมการหมู่บ้านประชุมกันเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยให้มีการประชุมภายใน 7 วันหลังจากการประชุมประจำเดือนของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุม การประชุมให้กระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าฟัง หรือในบางกรณีที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นของราษฎรในหมู่บ้าน หรือ

เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน ในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็จะเป็นเวทีที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทาง การเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไว้เป็นเวทีให้ความรู้ วรรณคดีใน เรื่องการเมืองและการเลือกตั้ง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในหมู่บ้าน จึง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้สร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนได้ แสดงออกทางความคิด จุดยืนทางการเมืองหรือวิถีทางประชาธิปไตย ดังที่ นายยุทธ ศรีจันทร์ ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะจัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องของการ พัฒนาหมู่บ้านในด้านต่างๆ เป็นประจำทุกเดือน”

นางสาวศิริพร สำเภาทอง กรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะประชาสัมพันธ์และจัดประชุมชาวบ้านร่วมกับองค์การ บริหารส่วนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาตามที่มีการร้องเรียนและพัฒนาในส่วนที่ยังขาดเหลือพร้อมทั้ง จัดทำแผนรองรับ”

นายสามารถดวงแย้มกรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการ แก้ไขปัญหาให้กับประชาชนเป็นประจำทุกเดือน”

ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านหรือแผนพัฒนาชุมชนจะต้องมีการรับฟังความ คิดเห็นของชาวบ้านความเดือดร้อนการแก้ไขปัญหาการเพิ่มศักยภาพของชุมชนการทำประชาคม หมู่บ้านเพื่อระดมสมองให้ได้มาซึ่งปัญหาการแก้ไขและความต้องการของชุมชนก็จะเป็นอีกวิธีหนึ่ง ของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขเป็นการใช้วิถีทางประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน หรือชุมชนของตนเอง และนำไปสู่แผนพัฒนาในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนา อำเภอและแผนพัฒนาจังหวัดต่อไปเป็นกิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ ความเห็นของ นายธีรพงษ์ ไตรกราน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการพูดคุยกัน ปรึกษาหารือกันกับส่วนราชการและชาวบ้านเพื่อทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน”

นายอิศเรศ สร้อยสมจิตร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“การประชุมกรรมการหมู่บ้านทุกเดือนจะมีการสอบถามความต้องการของชาวบ้านเสมอและรวบรวมปัญหา ความต้องการของชาวบ้านมาจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็นของตนเองผ่านกระบวนการวิถีทางประชาธิปไตย”

นายธงชัย ขุนบริพัตร กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเน้นการรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนและจัดทำประชาคมเพื่อให้ได้วิธีการแก้ไขปัญหาและความต้องการ โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน”

ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เห็นประจักษ์ชัดเจนอีกวิธีการหนึ่งก็คือ การให้ประชาชนได้ร่วมกันทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันคิดร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บทบาทและพฤติกรรมของคนเหล่านั้นที่มาทำงานร่วมกันก็จะมีความขัดแย้งการให้เหตุผลและการยอมรับซึ่งกันและกันถือได้ว่าทุกคนได้แสดงออกถึงวิถีประชาธิปไตยกลไกที่สำคัญในหมู่บ้านที่จะนำกลุ่มบุคคลทำงานร่วมกันได้ คือคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีความหลากหลายของการเข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการทำงานกันเป็นทีมได้แสดงออกทางความคิดเห็นนำไปสู่มติที่ประชุม จึงเป็นแนวทางหนึ่งของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังที่นายกิตติศักดิ์ศรีชั้น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะแนะนำให้ความรู้และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของหมู่บ้านเพื่อเป็นการพัฒนาวิถีประชาธิปไตย”

นายดิเรก รอดหล้า กรรมการหมู่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

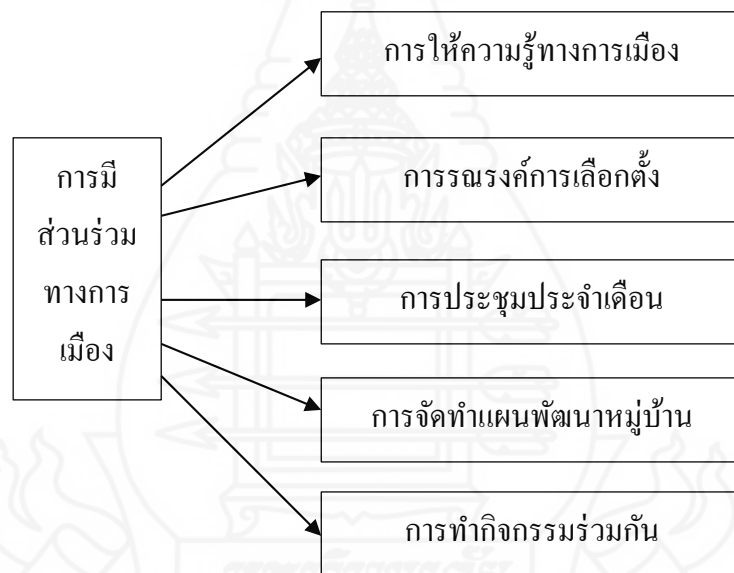
“คณะกรรมการหมู่บ้านจะส่งเสริมให้ประชาชนได้มีเหตุผลในการทำงานร่วมกับคนอื่นมีการยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้”

นายบุญยืน ทศมาลี ผู้ใหญ่บ้านคลองกกหมูที่ 6 ตำบลยกกระบัตร์ อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจัดส่งเสริมแนะนำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหมู่บ้านทุกกิจกรรม เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนา การเลือกตั้ง เป็นต้น จึงเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”

จากประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งทำงานในพื้นที่ มีความเห็นว่า กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทและหน้าที่ชักชวนหรือแนะนำ หรือส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านของจังหวัด

สมุทรสาคร ในเรื่องของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีบทบาทมากพอสมควร ทั้งในเรื่องของการให้ความรู้ทางการเมืองในเรื่องต่างๆ เช่นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อประชาชน ประเด็นเหล่านี้ก็จะถูกนำมาพูดคุย ปรีกษาหารือ และแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบ รับรู้อย่างต่อเนื่องเสมอ หรือในช่วงที่มีการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นหรือท้องถิ่น หรือระดับชาติ กรรมการหมู่บ้านก็จะเป็องค์กรหลักที่จะทำหน้าที่เป็นช่องทางการสื่อสาร นำนโยบายของภาครัฐเข้าไปแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบทุกครั้ง กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องดำเนินการในหมู่บ้าน หรือกิจกรรมที่ภาครัฐมอบหมาย ก็จะขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการหมู่บ้านเสมอ โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน ในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน จากการทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถที่จะสรุปการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้ดังนี้

ภาพที่ 4.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.5 การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชน แสดงความคิดเห็นเสนอแนะและช่วยในการตัดสินใจให้กับผู้ใหญ่บ้านในภารกิจงานตามนโยบายของรัฐ กระทรวง ทบวง กรม โดยสั่งให้จังหวัด อำเภอ ดำเนินการ ดังเช่น โครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต้องการให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในสิทธิขั้นพื้นฐานของ ประชาธิปไตย หน้าที่ของตนเองในการใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ในการที่จะ ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ต้องมีการรณรงค์ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้านจึงมีบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้การพูดคุยชักชวนและแนะนำให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

1. การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน
2. การประชุมชี้แจงประจำเดือน
3. การอบรมเสริมความรู้ให้กับประชาชน
4. การบังคับตามกฎหมาย
5. การประชาสัมพันธ์โดยช่องทางการสื่อสารอื่นๆ

ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีหน้าที่แตกต่างกันในด้านที่ตนเองเป็นสมาชิกหรือเป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติงานในหมู่บ้าน เช่นด้านสาธารณสุข ด้านประเพณี วัฒนธรรม การศึกษาและศาสนา ด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น ดังนั้น ในแต่ละคณะก็จะมีกิจกรรมที่จะต้องทำร่วมกันในหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงมีโอกาสนำเรื่องทางการ เมืองการปกครองและการเลือกตั้งไปรณรงค์ให้กับชาวบ้านได้รู้เรื่อง และรับทราบถึงภารกิจ หน้าที่ที่ทุกคนจะต้องไปเลือกตั้งโดยการพูดคุยกัน ชักชวน และแนะนำการทั้งในเรื่องความรู้ ระเบียบ กติกาต่างๆ ในการเลือกตั้ง โดยผ่านกระบวนการพูดคุยกันในกลุ่มย่อยๆ ของตนเอง ให้ทุกคนมีความเคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญตามระบอบ ประชาธิปไตย เผยแพร่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนหน้าที่พลเมืองไทยให้ราษฎรในหมู่บ้านรู้ และเข้าใจเสมอ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้และชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกระดับตลอดจนรณรงค์ให้มีการลงคะแนนเสียง ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ดังที่นาย โชติพัฒน์ สิขมรังสี นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร (2556, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้คอยแนะนำและชักชวนให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกผู้แทนตลอดจนการพูดคุย กับชาวบ้าน”

นายยุทธ ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทในการรณรงค์การเลือกตั้ง โดยเฉพาะเมื่อได้รับ ข่าวสารจากทางราชการแล้วนำไปพูดคุย ชักชวน หรือแนะนำให้ประชาชนได้รับทราบ”

นายวิทย์ศิริ นิลโนรี สารวัตรกำนัน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้คำนึงถึงสิทธิของตนเอง ไม่นอนหลับทับสิทธิ์ โดยการพูดคุย ชักชวน และแนะนำให้ชาวบ้านได้เข้าใจ”

ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย การประชาสัมพันธ์ข่าวสารบ้านเมือง และการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ในเกือบทุกหมู่บ้านจะมีหอกระจายข่าวตั้งประจำที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงข่าวสารบ้านเมือง การแจ้งเหตุภัยพิบัติ เหตุการณ์ต่างๆของหมู่บ้านให้ประชาชนในหมู่บ้านของตนเองทราบ ดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติสามารภที่จะใช้หอกระจายข่าวรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างทั่วถึง และสามารถรณรงค์ได้ทุกวันและมีคนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารได้เป็นจำนวนมาก ดังที่ ร.ท.ภพชนก ชลานุเคราะห์ นายอำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2 มิถุนายน) กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทมากในการส่งเสริมให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยมีกระบวนการหลายอย่าง เช่น การแจ้งผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน เป็นต้น”

นายเรืองฤทธิ์ อุบลไทร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“เมื่อมีการเลือกตั้งทุกระดับ กรรมการหมู่บ้านจะประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน โดยประชาสัมพันธ์จนกว่าจะถึงวันเลือกตั้ง”

นายบุญเลิศ บรรเทิง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โศกหลวง ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้งทุกระดับทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งโดยผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้านจนกว่าการเลือกตั้งจะแล้วเสร็จ”

คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีการประชุมชี้แจงให้ราษฎรได้มีความรู้และความเข้าใจในข่าวสารข้อมูลที่ทางราชการได้แจ้งมากับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในคราวประชุมประจำเดือนที่ว่าการอำเภอในเรื่องของนโยบายของทางราชการตลอดจนในเรื่องการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการเลือกตั้ง ผู้นำของท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นต้นเมื่อผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้กลับไปประจำประจำเดือนในหมู่บ้านก็จะนำความรู้ข่าวสารนโยบายต่างๆของทางราชการไปแจ้งให้ราษฎรในหมู่บ้านได้รับทราบ พร้อมทั้งได้กำชับให้

ทุกคนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งตามหน่วยการเลือกตั้งในหมู่บ้านของตนเอง การประชุมชี้แจงประจำเดือนของคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่ง ของการรณรงค์การเลือกตั้งตามที่นายสุภาพ พ่วงเจริญ ผู้นำกลุ่มอาชีพ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะประชุมชี้แจงให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงข่าวสารของทางราชการ โดยเฉพาะในเรื่องการรณรงค์การเลือกตั้งให้ประชาชนได้รับทราบในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน”

นางสาวรุ่งอรุณ แยมบุรี กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะชักชวนแนะนำทำความเข้าใจกับชาวบ้าน เรื่องชักชวนกันไปเลือกตั้ง รวมทั้งได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการในการเลือกตั้งในคราวประชุมประจำเดือน”

นายสามารถ ดวงแยม กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปเลือกตั้งทุกระดับในคราวประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการหมู่บ้าน”

การอบรมเสริมความรู้ให้กับประชาชนเกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทุกระดับ จะเป็นช่องทางหนึ่งของการรณรงค์การเลือกตั้ง โดยเฉพาะผู้ที่จะไปเป็นวิทยากรการเลือกตั้งในระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านจึงต้องได้รับการอบรมเสริมความรู้ในเรื่องของการเลือกตั้ง เพื่อที่จะนำไปเผยแพร่แนะนำให้ประชาชนในเขตหมู่บ้านของตนเองได้รับทราบเช่นเดียวกัน ดังนั้นการอบรมเสริมความรู้ให้กับประชาชนจึงเป็นการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งอีกทางหนึ่ง เช่นที่นายธีรพงษ์ โตกราน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะนำความรู้ที่ได้รับการอบรมมาชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบและเชิญชวนให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง”

นายประยูร สิ้นสติด ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านท่ากระบือ อำเภอกะหุ้มแบน (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทมากกว่าการที่ได้ไปอบรมเรื่องการเลือกตั้งแล้วนำไปรณรงค์การเลือกตั้ง โดยเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อนแล้วค่อยๆขยายวงออกไป อธิบาย ชี้แนะ ชอบชวนให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งบอกให้รู้ถึงผลเสียของการนอนหลับทับสิทธิ์”

นางอรทัย เกตุแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเข้าอบรมเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งแล้วจะนำความรู้ไปถ่ายทอดให้ชาวบ้านได้รับรู้และชักชวนชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง”

ในการรณรงค์การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือผู้ที่เป็นวิทยากรหรือผู้ที่
จะไปรณรงค์จะต้องได้รู้กฎหมายการเลือกตั้ง ว่าระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาที่กฎหมายการเลือกตั้งได้
บังคับไว้มีอะไรบ้าง การกระทำเช่นไรที่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของ
ประชาชนคนไทยทุกคนจะต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และถ้าไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะมีผลเสียตาม
กฎหมายอย่างไร เช่นบุคคลใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่รัฐได้จัดขึ้น ซึ่งการเลือกตั้งวุฒิสภา หรือการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนจะเสียสิทธิในการลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน
เป็นต้น ดังนั้นการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายที่ได้บังคับไว้
ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามกฎหมายก็จะเสียสิทธิบางประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังที่นางสาวอรสา
ช่างประดิษฐ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทมากจะต้องไปชี้แจงเรื่องการปฏิบัติตามกฎหมายและ
ข้อกฎหมายในการเลือกตั้งตามที่ตนได้ไปอบรมมา นำมาเผยแพร่เชิญชวนผู้มีสิทธิให้ไปใช้สิทธิ
ของตนเอง อย่างอนหลับทับสิทธิ์”

นายมานพ น้อยอิม กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทโดยทำความเข้าใจที่ถูกต้องกับชาวบ้านเกี่ยวกับ
กฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การเสียสิทธิของการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง”

นายธงชัย อังศนาวสิน ผู้ใหญ่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติในการชี้แจงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ กฎหมาย
ของการเลือกตั้งที่ได้ไปอบรมมาด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึงและพบปะพูดคุย
ชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้งและการที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้ง”

และนางสาวธันยพัฒน์ อุบลไทร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1
เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งและให้เคารพกฎหมาย
การเลือกตั้งเสมอ”

ในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากช่องทางที่ได้กล่าวไปแล้ว
นั้น ยังมีช่องทางอื่นๆ อีกในการรณรงค์ เช่นการประชาสัมพันธ์จากการติดตั้งป้ายประกาศ
โฆษณาการเลือกตั้งเอกสารแผ่นพับแผ่นปลิวการรณรงค์ ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น ทางไลน์
ทางเฟสบุ๊ค เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเช่นเดียวกันและ
ในสภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นที่นิยมและสามารถสื่อสารได้
รวดเร็วกว่าช่องทางสื่อสารอื่นๆ ดังที่ นายธรรมบุญญนิลสลับ ปลัดอำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2
มิถุนายน) ได้กล่าวถึงการรณรงค์เลือกตั้งไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทพอสมควรและหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะสื่อต่างๆ อาจเข้าถึงประชาชนได้เร็วกว่า”

นางสาวศิริพร ลำเกาทอง การหมู่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะประชาสัมพันธ์และจัดประชุมชาวบ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาตามที่มีการร้องเรียนและนำการแก้ไขไปพัฒนาหมู่บ้านพร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาและได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งไปด้วย”

นายฐาปนพงศ์ จิตสาคร ผู้ใหญ่บ้านโคกหลวงตำบลโรงเข้อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

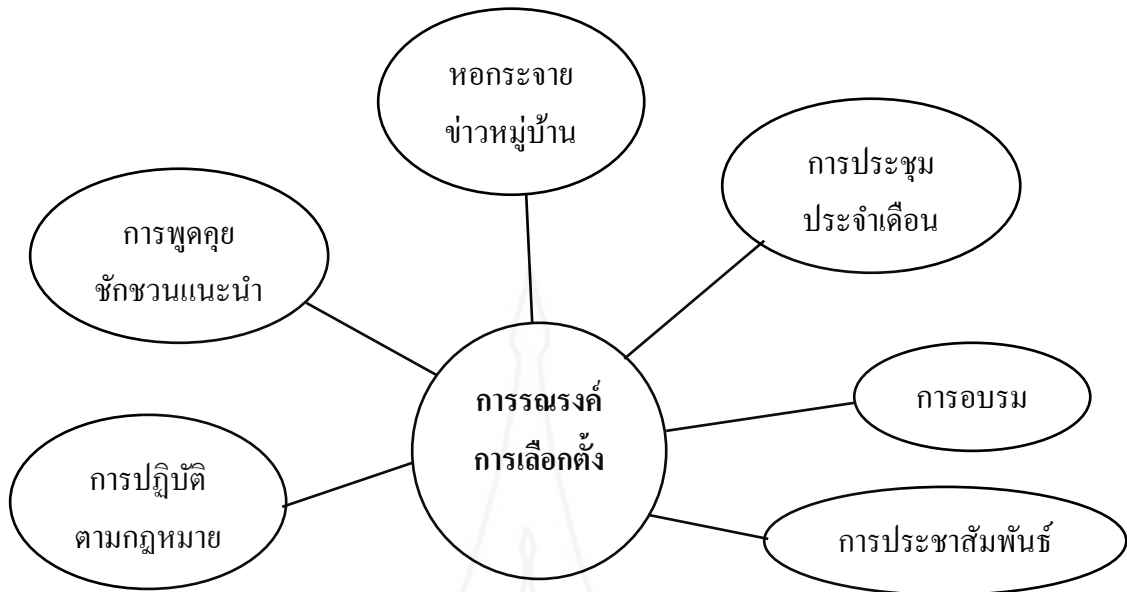
“คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่หลากหลาย โดยนำเอกสารทางการเลือกตั้งมาเผยแพร่ไว้ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้อ่านศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเชิญชวนให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง”

นายสุทธิพันธ์ เขมทัต กรรมการหมู่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะรณรงค์ให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยการทำการประชาสัมพันธ์ในช่องทางสื่อสารทุกทางที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยทำการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ”

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องของการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน ของจังหวัดสมุทรสาคร ได้แสดงบทบาทด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม น่าจะมีสาเหตุมาจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง จึงชี้แจงได้ง่าย แต่ประเด็นที่น่าตั้งข้อสังเกตคือ การสื่อสารไปยังประชาชนให้เข้าใจหลักการของหลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน การคัดเลือกคนดี เข้าไปเป็นผู้แทนคนนั้น ชัดเจนหรือไม่อย่างไร ระบบตอบแทนบุญคุณ ระบบอุปถัมภ์ ระบบหัวคะแนนในหมู่บ้าน ประเด็นเหล่านี้ คณะกรรมการหมู่บ้าน อาจจะยังถ่ายทอดหรือชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบอย่างละเอียด แต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การให้ความรู้ทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง การแลกเปลี่ยนพูดคุยข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านทางช่องทางเวทีประชาคมหมู่บ้าน หอกระจายข่าวหมู่บ้าน เป็นรูปธรรมและมีผลต่อการสร้างความตื่นตัวทางการเมืองให้กับประชาชนได้มาก

ในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้การรณรงค์โดยใช้ช่องทางวิธีการที่แตกต่างกันออกไปสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.5 การณรงค์การเลือกตั้ง

1.6 การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎร

ประชาธิปไตย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ โดยวิถีชีวิตของทุกคนซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้เนื้อเชื่อใจและเคารพซึ่งกันและกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ สามารถจัดไปได้ด้วยการพุดจาถกเถียงด้วยเหตุผลโดยสันติวิธี การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น สิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองนั้นเป็นของพลเมืองทั้งปวงเป็นผู้ใช้โดยตรงหรือมีผู้แทนเป็นผู้ใช้อำนาจในการตัดสินใจขอบเขตการใช้อำนาจของประชาชนมีแก่ไหนนั้นให้ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ในการใช้อำนาจของประชาชน โดยผ่านผู้แทนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนจะต้องมีความระมัดระวังเมื่อประชาชนได้มอบอำนาจให้กับผู้แทนแล้วประชาชนคนใดคนหนึ่งไม่สามารถที่จะเข้าไปบังคับให้ผู้แทนนั้นทำอะไรตามความต้องการของตนเองได้โดยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้แทนนั้น ดังนั้นสิ่งสำคัญของประชาชนจะต้องมีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจเลือกผู้แทนด้วยความเป็นธรรม เลือกคนดีที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนได้โดยไม่หวังผลตอบแทนจากการใช้อำนาจของผู้แทนราษฎรเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง

การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ภาครัฐและประชาชนจะต้องร่วมกันปลูกฝังอุดมการณ์ให้กับประชาชน ได้รู้ถึงวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงเป็นอย่างไร วิธีการเลือกผู้แทนการใช้อำนาจสิทธิเสรีภาพและความเสมอ

ภาคทางการเมืองเป็นอย่างไร จะต้องปลูกฝังให้ประชาชนได้รับรู้และนำไปปฏิบัติ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรโดยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. เป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน
2. มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ
3. เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ
4. การเคารพสิทธิของผู้อื่นและมีเหตุผล
5. การปลูกฝังอุดมการณ์เริ่มจากครอบครัว
6. การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
7. การให้ความรู้แก่ประชาชน

การส่งเสริมอุดมการณ์ และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรโดยผ่านกลไกของคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นสิ่งที่มองเห็นเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ จะต้องแปรเปลี่ยนจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมทำโดยการปฏิบัติ ให้เห็นว่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นเช่นไรการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมนั้นเป็นการกระทำเป็นต้นแบบหรือเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องเป็นผู้ที่เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น การใช้สิทธิทางการเมืองเช่นการไปเลือกตั้งทุกครั้งที่มีและเลือกบุคคลที่ตนเองเห็นว่าเป็นคนดีและทำคุณประโยชน์ให้กับส่วนรวมและประเทศชาติไม่รับสินบนหรือของกำนัลให้เลือกคนที่กลุ่มผลประโยชน์ต้องการให้เลือกการยอมรับเสียงข้างมากและไม่ทิ้งเสียงข้างน้อย เพื่อที่จะนำมาเป็นข้อสังเกตหรือปรับปรุงให้ครบกับชนทุกกลุ่ม

การเป็นต้นแบบของวิถีชีวิต ประชาธิปไตยจะต้องเริ่มจากผู้นำของหมู่บ้านและชุมชนโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างปลูกฝังอุดมการณ์การไปใช้สิทธิเลือกตั้งการประชาสัมพันธ์การรณรงค์ให้ลูกบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยใช้เหตุผลในการตัดสินใจด้วยตนเอง ดังเช่นที่ นายอภิรักษ์ศักดิ์ พลุกษชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างอุดมการณ์และวิถีประชาธิปไตยโดยปฏิบัติตนเป็นต้นแบบให้กับประชาชน”

นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์ นายอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านต้องแสดงบทบาทในการส่งเสริมอุดมการณ์และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม”

ร.ท.ภพชนก ชลานุเคราะห์ นายอำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านต้องมีบทบาทในการส่งเสริมอุดมการณ์และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยให้เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเอง”

ในการเป็นต้นแบบของวิถีประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติสถาบันพระมหากษัตริย์และศาสนาเพราะว่าทั้ง 3 สถาบันเป็นสถาบันสูงสุดของคนในประเทศ การแสดงออกด้วยความจงรักภักดีจะต้องทำให้เห็นในเชิงประจักษ์ เช่น การทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติให้ความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ปกป้องพระพุทธศาสนาเมื่อทุกคนได้ปฏิบัติตามจนเป็นวิถีชีวิตสิ่งเหล่านี้ก็จะประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนก็จะเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน ดังที่นายเรืองฤทธิ์ อุบลไทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านได้รับการอบรมในเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยโดยจะต้องปลูกฝังอุดมการณ์ให้ชาวบ้าน ให้มีความรักและภักดีต่อประเทศชาติพระมหากษัตริย์และศาสนา คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องทำเป็นตัวอย่างและชี้แจงให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย”

นายมานพ น้อยอ้อม กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องมีบทบาทในการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยโดยทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับความรักความภักดีความสามัคคีความมีเหตุผลและความรักชาติเป็นต้น”

การเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีของหมู่บ้าน การเป็นพลเมืองที่ดีจะต้องมีความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามระเบียบของกฎหมาย ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ เป็นผู้เสียสละ เป็นจิตอาสา ทำประโยชน์ให้กับชุมชน มีความรักและพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ดังที่นางสาวธัญพัฒน์ อุบลไทร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทในการส่งเสริมอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้กับชุมชน โดยการรณรงค์ให้ประชาชนได้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและยึดแนวทางเศรษฐกิจไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง”

นายวิทย์ นิลโนรี สารวัตรกำนันหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยโดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติทำเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน”

นายกิตติศักดิ์ ตรีชั้น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะปลูกฝังอุดมการณ์เป็นนักประชาธิปไตยโดยปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีมีความเสียสละมีจิตสาธารณะซื่อสัตย์และให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่ตลอดเวลาและต้องทำการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง”

การปฏิบัติตนให้มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจะต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นและมีเหตุผลในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยทุกคนจะต้องแสดงความคิดเห็นได้แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่นด้วยจะต้องยอมรับในมติของเสียงส่วนมากอย่างมีเหตุผลและนำมาดเนินไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและประเทศชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเคารพสิทธิของผู้อื่นและการยอมรับเสียงข้างมากอย่างมีเหตุผลจึงเป็นการเสริมสร้างอุดมการณ์ให้มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง ดังที่นายสุภาพ พวงเจริญ ผู้นำกลุ่มอาชีพ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะปลูกฝังอุดมการณ์แบบวิถีประชาธิปไตยจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้เคารพสิทธิของผู้อื่นในการตัดสินใจทางการเมืองมีเหตุผลและต้องยอมรับในเสียงข้างมาก”

นายจรูญ ภูทอง กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องให้ความรู้แก่ชุมชนถึงสิทธิการเลือกตั้งและหน้าที่ของการเลือกตั้งเป็นของประชาชนและให้ประชาชนเลือกคนดีมีความสามารถเป็นตัวแทนของเราได้และต้องมีเหตุผลต่อการเลือกตั้ง”

นายบุญเลิศ บรรเทิง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโคกหลวง ตำบลโรงเข้อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องมีบทบาทในการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านโดยให้ประชาชนปฏิบัติสิทธิหน้าที่ของตนเองในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งและต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นที่จะมีความเห็นต่างกัน โดยเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อที่จะได้สร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตย”

ในการเสริมสร้างอุดมการณ์จะต้องเริ่มต้นจากจุดเล็กๆก่อนแล้วค่อยๆทำไปในจุดที่ใหญ่กว่า การเริ่มต้นวิถีชีวิตประชาธิปไตยจะต้องเริ่มต้นจากตนเองและค่อยๆนำไปสู่กลุ่มคนในบ้านหรือครอบครัวตนเองแล้วไปสู่ญาติพี่น้องเพื่อนบ้าน และชุมชนของตนเอง ถ้าไม่เริ่มต้นที่ครอบครัวตนเองถึงจะไปแนะนำชักชวนใครก็ไม่ไม่มีใครเห็นด้วยเพราะตนเองและครอบครัวตนเองยังไม่ทำแล้วใครจะทำ ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านจะสร้างอุดมการณ์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจะต้องเริ่มที่ตนเองและครอบครัวไปสู่ชุมชน หมู่บ้าน ดังความเห็นของ นายประยูร สิ้นสกลิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านท่ากระเบื้องอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทพอสมควรในการเสริมสร้างอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย โดยจะต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อนแล้วค่อยๆขยายวงออกไปอธิบายชี้แนะชักชวนให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีและไม่เอาเปรียบคนอื่น”

นายธงชัย อังศนาวสิน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และปลูกฝังให้เยาวชนมีอุดมการณ์ในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีการรณรงค์ให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งผู้แทนของชุมชน พบปะพูดคุยกันชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง”

นายอิศเรศ สร้อยสมจิตร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยจะต้องเริ่มที่ตนเอง ครอบครัวชุมชน และหมู่บ้านเพื่อที่จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีของหมู่บ้าน”

ในการเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย สิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้กับชุมชนโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยให้รู้จักพอประมาณพอเพียง ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันในการประกอบอาชีพและปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันโดยมีเงื่อนไข ความรู้คู่คุณธรรม ถ้าทุกคนในชุมชนในหมู่บ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้ให้เป็นวิถีชีวิตความเป็นประชาธิปไตยก็จะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ การปลูกฝังอุดมการณ์ของประชาธิปไตย ถ้านำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติก็จะได้ ทั้งประชาธิปไตยและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่นายสามารถ ดวงแย้ม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเสริมสร้างอุดมการณ์ให้กับประชาชนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้เป็นวิถีชีวิต”

นายบุญยืน ทัดมาลี ผู้ใหญ่บ้านคลองกก หมู่ที่ 6 ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องมีการประชุมประจำทุกเดือนจะมีการชี้แจงข้อราชการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและมีการรณรงค์ให้ประชาชนนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิต เพื่อฐานที่มั่นคงต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป”

นายสัตยญา ขุนพิทักษ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเน้นย้ำให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อที่จะนำไปสู่วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย”

การให้ความรู้ทางการเมืองในรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นวิธีการแบบง่าย ๆ ที่ให้ประชาชนมีอุดมการณ์ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งการบริหารประเทศในรูปแบบของตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนการใช้อำนาจทางการเมืองในนามตัวแทนของประชาชน ประชาชนจะต้องใช้สิทธิ์ของตนเองให้มีคุณค่า มอบอำนาจให้กับตัวแทนที่เป็นคนดี เมื่อประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกคนก็จะมีอุดมการณ์ทางการเมืองในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ตามที่นางน้ำทิพย์ รัตนจักษ์ ผู้ใหญ่บ้านหนองนกไข่ อำเภอกะทู้มเบน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านจะแนะนำให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องของการเลือกตั้ง โดยจะมีการณรงค์ให้ประชาชน ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง”

นายสิทธิพงษ์ ภิรมย์ชนู กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

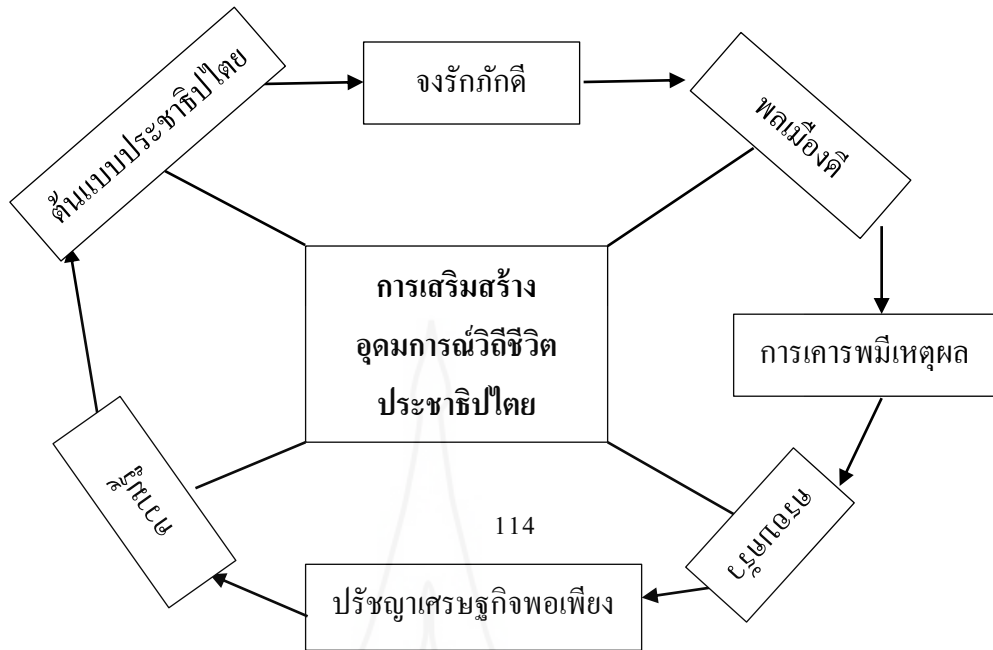
“คณะกรรมการหมู่บ้านจะให้ความรู้และเชิญชวนประชาชน ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง โดยมีการประชาสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลาของการเลือกตั้ง”

นายสุทธิพันธ์ เหมรัตน์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะรณรงค์ให้ความรู้ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านออกไปเลือกตั้งตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ”

ในฐานะที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำงานร่วมกับกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาคร มีความคิดเห็นว่าบทบาทในการสร้างอุดมการณ์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้านยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จากการสังเกตพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแนะนำหรือเป็นต้นแบบในด้านการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองหรือด้านการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าสาเหตุที่คณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถแสดงบทบาทได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดจากเหตุผล 2 ประการ คือ 1) การสื่อสารของภาครัฐที่ไม่ชัดเจน ต่อเนื่อง ไม่สามารถถ่ายทอดไปให้กรรมการหมู่บ้านนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้ 2) ศักยภาพของกรรมการหมู่บ้านเองที่ไม่มีความสามารถในการที่จะเป็นต้นแบบให้กับประชาชนได้ แต่หลายหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้านก็มีบทบาทที่เป็นรูปธรรม เช่น การเป็นพลเมืองดี ความมีเหตุผล การปฏิบัติตามกฎหมาย และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ในการสร้างอุดมการณ์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านโดยมีวิธีการที่หลากหลายสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.6 การเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ 2 งานคือ การกิจอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมายหรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ เป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน การกิจตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นๆ เช่น อำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ลักษณะของข้อพิพาทที่ทำการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นๆ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีแพ่งทุกประเภท คดีอาญาประเภทความผิดที่ยินยอมกันได้ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมและข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านเป็นต้น การกิจงานตามนโยบายของรัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน เช่น โครงการ SMLกองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาเสพติดซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวก

สะดวกและสนองความต้องการของประชาชน การปฏิบัติงานประจำกระทรวง ทบวง กรม คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม โดยสั่งการมาจากจังหวัดและอำเภอ และภารกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชนซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามภูมิภาคและภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย บัญญัติไว้ และภารกิจตามนโยบายของรัฐ การพัฒนาประชาธิปไตย การเลือกตั้ง และการสร้างจิตสำนึกอุดมการณ์ตามวิถีประชาธิปไตย ได้พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตยโดยสรุปได้ดังนี้

1. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเอง
2. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดงบประมาณในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน
3. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความสามัคคีเกิดความขัดแย้งกัน
4. คณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถประชุมพร้อมเพียงกันได้เนื่องจากมีอาชีพที่แตกต่างกัน
5. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดการศึกษาและปัญหาเศรษฐกิจ
6. การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย
7. มีการเมืองในระดับท้องถิ่นแทรกแซง แต่ผู้นำหมู่บ้านไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในที่นี้หมายถึงการแสดงออกของบุคคลซึ่งสมาชิกของสังคมและมุ่งหวังให้กระทำตามอำนาจหน้าที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายและตามความเชื่อของบุคคล นั้นว่าจะต้องปฏิบัติงาน เพื่อเสียสละต่อส่วนรวมและทำงานให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเองซึ่งนั่นก็หมายถึงไม่เข้าใจอำนาจหน้าที่ของตนเอง ดังเช่นในการกิจการพัฒนาประชาธิปไตยคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องแสดงบทบาทในฐานะผู้ให้ความรู้คำแนะนำชี้แนะในทางการเมืองการเลือกตั้งและการปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งตลอดจนการเสริมสร้างอุดมการณ์พัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบวิถีทางประชาธิปไตยและการณรงค์การเลือกตั้งให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล แต่ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการหมู่บ้านก็ไม่ใส่ใจในเรื่องความรู้การพัฒนาประชาธิปไตยการเลือกตั้ง จึงไม่ได้กระทำในบทบาทดังกล่าว จึงทำให้การพัฒนา

ประชาธิปไตยเป็นปัญหาและอุปสรรค ดังเช่น นายอภิรักษ์ศักดิ์ พุกยชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านยังไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทของตนเองว่าจะต้องทำอะไร ภาครัฐเองก็ยังไม่ได้ส่งเสริม เผยแพร่และให้ความรู้ในการปฏิบัติตามบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านมากนัก”

นายโชติพัฒน์ ลิขณรังสี นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่แสดงบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยด้านนี้ โดยตรง สาเหตุน่าจะมาจากไม่เข้าใจบทบาทว่าต้องทำอะไร ภาครัฐจะต้องเน้นการอบรมให้ความรู้แก่กรรมการหมู่บ้านให้มากขึ้น และควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย”

ร.ท.ภพชนก ชลานุเคราะห์ อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทน้อยมากในการส่งเสริมอุดมการณ์และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย”

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยหรือในเรื่องอื่น สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานคือการขาดงบประมาณในการประชุมประจำเดือนแต่ละครั้ง รัฐได้สนับสนุนงบประมาณให้เป็นบางส่วนแต่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านอื่นๆ ในการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านการณรงค์เลือกตั้งทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องใช้งบประมาณในการปฏิบัติงานทุกครั้งเมื่อขาดงบประมาณการทำงานก็ไม่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาประชาธิปไตย ในฐานะล่างจึงเป็นไปได้ช้ามากดังที่ นายชาญ ศรีนวลจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านขาดงบประมาณในการดำเนินงานในด้านการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งบางกิจกรรมของการดำเนินงานมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการซื้ออุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการให้ความรู้ในการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐให้กับประชาชน”

นายยุทธ ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม และนางสาวศิริพร สำเภาทอง กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวในเรื่อง การพัฒนาประชาธิปไตยในเรื่องเดียวกันว่า

“ปัจจุบันปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานในเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน คือเรื่องการขาดงบประมาณในการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว นายวิทย์ นิล โนรี สารวัตรกำนันหมู่ที่ 7 อำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคืองบประมาณไม่เพียงพอสำหรับทำกิจกรรมต่างๆ บางครั้งต้องออกเงินกันเองเพียงเพื่อต้องทำงานให้กับประชาชน”

ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือความสามัคคีถ้อยคำในที่ไม่มีความขัดแย้งกันและไม่สามารถประสานสามัคคีกันได้การทำงานก็เกิดปัญหาอุปสรรค งานที่ทำนั้นไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประชาธิปไตยในหมู่บ้านนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเพราะคณะกรรมการหมู่บ้านเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องของตัวบุคคลที่จะเสนอเข้ามารับใช้ประชาชน ความเป็นญาติพี่น้องรักเพื่อนพ้องเมื่อมีการเลือกตั้งในชุมชนครั้งใดความขัดแย้งก็เกิดขึ้นตามมา ทุกครั้งเพราะต่างฝ่ายต่างเข้าข้างพวกพ้องของตนเอง จึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานใน ร่างการพัฒนาประชาธิปไตย ดังที่ นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์ นายอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“ประชาชนไม่เข้าใจในบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย จึงเกิดความขัดแย้งในพื้นที่เมื่อมีการเลือกตั้งในชุมชนแบ่งแยกเป็นฝ่ายกันก็ยิ่งเกิดขึ้นเสมอ”

นายสุภาพ พ่วงเจริญ ผู้นำกลุ่มอาชีพตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านบางครั้งก็มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ขัดกัน”

นายประยูร สิงห์สถิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลท่ากระเบื้อง อำเภอกระทุ่มแบน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ปัญหาที่เกิดขึ้นคือความไม่เข้าใจกันของคนในหมู่บ้านความไม่เป็นเอกภาพในหมู่คณะและความขัดแย้ง แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายในหมู่บ้านการพัฒนาประชาธิปไตยจึงไม่สามารถดำเนินให้ประสบผลสำเร็จไปได้”

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานอีกประการหนึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านขาดการประชุม หรือไม่มีเวลางานที่ตรงกันในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เนื่องจากการประกอบอาชีพของคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนประกอบอาชีพส่วนตัว บางคนทำงานในโรงงาน บางคนมีอาชีพรับจ้างอิสระ ดังนั้นทุกคนจึงมีเวลาการทำงานไม่เหมือนกันการนัดเวลาประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านจึงไม่สามารถให้ทุกคนมาประชุมพร้อมเพรียงกันได้จึงเป็นปัญหาอุปสรรคอีกประการหนึ่งในการพัฒนาประชาธิปไตยดังที่ นายกอบชัย เจริญวัฒนา ปลัดอำเภอ เมืองสมุทรสาคร (2560, 2 มิถุนายน) กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านไม่ค่อยมีการประชุมร่วมกัน กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่มีธุรกิจของตนเองและจะเน้นไปที่ผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าและคณะกรรมการหมู่บ้านบางคนสวมหมวกหลายใบทำให้การทำงานไม่ชัดเจนขาดประสิทธิภาพ”

นางสาวอรสา ช่างประดิษฐ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเรื่องการประชุมไม่พร้อมเพียงกัน ไม่สามารถรวมตัวในสถานที่ที่นัดประชุมกันได้เพราะต่างคนต่างมีเวลาไม่เหมือนกันมีอาชีพที่แตกต่างกัน”

นายชาญ สีนวลจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2556, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ปัญหาอีกประการหนึ่งคือในพื้นที่ที่มีประชาชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมและประชาชนที่เข้ามาอาศัยใหม่มีอาชีพที่แตกต่างกันจึงเป็นปัญหาในการประชุมแต่ละครั้งจึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตย”

นายสัญญา ขุนพิทักษ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านหลายคนมีธุรกิจส่วนตัวทำให้การทำงานร่วมกับชาวบ้านไม่เกิดประสิทธิภาพอีกทั้งเวลาในการทำงานไม่เกี่ยวข้องกับเวลาของประชาชน”

คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากคนหลายอาชีพหลายสถานะทางสังคมบางคนเป็นคนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมมีอาชีพเกษตรกรรมบางคนมีอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจทำให้เกิดข้อแตกต่างในเรื่องการศึกษาและเศรษฐกิจส่วนมากคนที่มิจิตสาธารณะเข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นคนดั้งเดิมที่ไม่ค่อยมีการศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจึงไม่มีศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนได้มากนัก และมีความรู้ไม่มากนักที่จะไปให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยต่อประชาชนที่มีการศึกษาหรือมีสถานะทางสังคมที่ดีกว่าคนดังนั้นควรหาอุปสรรคในเรื่องการศึกษาและเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ไม่ให้งานด้านการพัฒนาประชาธิปไตยประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดี ตามที่นายเรืองฤทธิ์ อุบลไทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ปัญหาประการหนึ่งคือเรื่องของการศึกษาโดยเฉพาะผู้สูงอายุเป็นคนรุ่นเก่ามีการศึกษาน้อยทำให้ไม่เข้าใจในงานของคณะกรรมการหมู่บ้านอีกประการหนึ่งคือปัญหาด้านเศรษฐกิจต้องทำงานเพื่อให้ตนเองมีรายได้จึงไม่สนใจในงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน”

นางสาวรุ่งอรุณ แยมบุรี กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ปัญหาอีกประการหนึ่งคือประชาชนในหมู่บ้านมีความแตกต่างกันในเรื่องของการศึกษาสถานะทางเศรษฐกิจทำให้การจัดประชุมหรือการรวมกลุ่มทำให้ไม่มีความพร้อมและมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน”

นายสมนึก เล็กทองดี กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านไม่ได้ศึกษาบทบาทในด้านการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างชัดเจน ส่วนมากก็ดำเนินชีวิตเหมือนกับประชาชนทั่วไปจึงไม่มีความรู้ที่จะไปให้คำแนะนำแก่ราษฎร ในหมู่บ้านได้”

การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เนื่องจากในบางท้องที่เป็นพื้นที่กึ่งเกษตรกรรมและกึ่งอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย คนที่พื้นที่อื่นเข้ามาทำงานในโรงงานประกอบธุรกิจส่วนตัวทำให้สังคมชุมชนไม่ค่อยมีการรู้จักกันเมื่อมีการสมัครผู้ใหญ่บ้านก็จะได้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีพื้นฐานทางการเมืองอยู่ก่อนแล้ว เมื่อบุคคลเหล่านั้นเข้ามาเป็นผู้นำของการปกครองท้องที่ก็ต้องมีการเลือกกรรมการหมู่บ้านก็ไม่มีใครมาสมัครต่อ เนื่องจากไม่รู้จักกัน ไม่มีเวลา การประกอบอาชีพที่แตกต่างกันจึงทำให้ผู้ใหญ่บ้านเลือกคนที่รู้จักกันเป็นพวกเดียวกันเข้ามาทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้านดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการเข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านไม่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตยแล้วบุคคลเหล่านั้นจะมาทำเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างไร เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านก็จะมิทัศนคติเช่นเดียวกับผู้นำมองอะไรก็มาจากความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลักจึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยในส่วนของฐานล่างของประชาชนดังเช่น นายบรรพต จันทรวงศ์ ปลัดอำเภอกระทู้มแบน (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านที่ได้มาส่วนใหญ่มาจากกระบวนการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากไม่ค่อยมีผู้สมัครมาทำงานและจากการสังเกตพบว่าไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเข้ามามีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสำคัญ ทั้งนี้การที่มีสภาพเศรษฐกิจที่ประกอบไปด้วยโรงงานก็เป็นปัจจัยสำคัญ”

การเลือกผู้นำหรือกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะมีการเมืองในท้องถิ่นเข้ามาแทรกแซง เพราะประชาชนในหมู่บ้านก็จะเป็น ฐานเสียงของการเมืองในระดับอำเภอ จังหวัดและระดับชาติ เมื่อมีการเลือกผู้นำหรือคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะเข้ามาทำงานให้กับประชาชนในหมู่บ้านนักการเมืองก็จะสนับสนุนบุคคลที่เป็นพวกเดียวกันหรือไม่ก็จะนำเรื่อง การได้ประโยชน์ของชุมชนเข้ามาหาเสียง ถ้าเลือกบุคคลนี้ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมืองท้องถิ่นก็จะได้โครงการ งบประมาณเข้ามาพัฒนาชุมชนของตนเอง จึงทำให้การเลือกบุคคลที่จะเข้ามาทำงานให้กับชุมชนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่มีนักการเมืองท้องถิ่นสนับสนุน ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยในฐานรากที่มีนักการเมืองเข้ามาแทรกแซงทั้งในเรื่องการได้มาและการพัฒนาหมู่บ้าน ว่าเป็นการให้ผลประโยชน์แก่พวกเดียวกัน ดังที่ นายสมชาย เสือหัวย่าน ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านก็ยังคงยึดโยงกับนักการเมืองถ้าไม่ช่วยเหลือนักการเมืองก็จะโดนตัดสิทธิ์การช่วยเหลือจากการได้งบประมาณ”

นายมานพ น้อยอิม กรรมการหมู่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ประชาชนในหมู่บ้านยังคงมีความเชื่อ เข้าใจผิดยึดถือกับพวกพ้องและครอบครัวของตนเอง นักการเมืองที่ตนเองรักและที่ให้งบประมาณกับชุมชนของตนเอง มีความยึดกับงบประมาณ”

ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับฐานราก สิ่งที่จะสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีก็คือมีผู้นำที่เป็นนักประชาธิปไตยมีความคิดที่เป็นกลางยอมรับความแตกต่างอย่างมีเหตุผลสามารถอยู่ในท่ามกลางความขัดแย้งได้ และสามารถที่จะประสานความคิดของคนที่มีความขัดแย้งเพื่อหาจุดสว่างของทุกคน โดยใช้เสียงข้างมากของประชาชนและไม่รักทั้งเสียงส่วนน้อย สามารถที่จะให้ความรู้แก่ชุมชนได้จึงจะสามารถที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาประชาธิปไตยไปในทิศทางที่ต้องการได้ และผู้นำก็เช่นเดียวกันที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการทำงานในด้านการขับเคลื่อนประชาธิปไตย แต่ไม่มีความรู้ไม่สามารถที่จะแนะนำในด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้ชาวบ้านเข้าใจได้ การพัฒนาประชาธิปไตยโดยองค์กรของคณะกรรมการหมู่บ้านก็ประสบความล้มเหลวไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนไปได้ตามที่ นายบุญยืน ทัดมาลี ผู้ใหญ่บ้าน คลองกก หมู่ที่ 6 ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านขึ้นอยู่กับผู้นำของหมู่บ้าน ประชาชนชุมชนที่จะให้ความสำคัญในการให้ความรู้ แนะนำ การรับฟังความคิดเห็นอย่าง มีเหตุผล การยอมรับในมติของชุมชน ถ้าผู้นำไม่เป็นประชาธิปไตยก็ไม่สามารถหาองค์กรของตนเองให้เป็นประชาธิปไตยไปได้”

นายธงชัย ขุนพิทักษ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านยังไม่เข้าใจบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย จึงไม่สามารถเป็นผู้นำในเรื่องของประชาธิปไตยของประชาชนได้”

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งต้องทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ พบว่า นโยบายของราชการที่สั่งการจากส่วนกลาง เพื่อนำไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ซึ่งก็คือ ตำบล และหมู่บ้าน องค์กรหลักที่จะเป็นผู้รับผิดชอบก็คือ ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน เสมอ ทำให้ปริมาณของงานมีเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่ผู้วิจัยได้พบเห็นมีความสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ 1) การขาดงบประมาณในการทำงาน ทำให้บางครั้งกรรมการหมู่บ้านต้องไปใช้งบประมาณจากส่วนอื่นมาดำเนินการ 2) กรรมการหมู่บ้านบางคน ยังไม่เข้าใจบทบาทของตนเองว่า มีหน้าที่ต้องทำอะไร หลายหมู่บ้านยังคงเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านเพียงคน

เดียว 3) การขาดการส่งเสริมและพัฒนาจากภาครัฐหรือขาดความต่อเนื่อง มีผลทำให้ กรรมการหมู่บ้านขาดความอ่อนแอ 4) การถูกรวบงำหรือแทรกแซงจากการเมืองท้องถิ่น 5) การได้มาของ กรรมการหมู่บ้านไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย

ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรสามารถที่จะสรุปเป็น แผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.7 ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาประชาธิปไตย

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

หลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชนเป็นแหล่งที่เกิด และเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองประเทศของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเองแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลเป็นสมบัติของประชาชนที่ประชาชนมีหน้าที่ปกป้องและ

รักษาไว้ตลอดไป ในการเข้าบริหารงานของรัฐบาลโดยส่งผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน

ผู้แทนหรือตัวแทนของประชาชนจะต้องมีหลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน กระทำทุกอย่างในทางการเมือง การปกครองจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน รับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นสำคัญ ความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ การสนองความต้องการของประชาชนให้เป็นอย่างมีเหตุผล และปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม

กลไกที่สำคัญในการพัฒนาการเมืองขั้นพื้นฐานของประชาชนภายในประเทศ คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์กรเล็กๆ ในหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาประชาธิปไตยให้ประชาชนเป็นคนมีความรู้ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคทางการเมือง ให้ประชาชนในหมู่บ้านทำหน้าที่เลือกผู้แทนของเขาให้ไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ เป็นตัวแทนที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติในการออกกฎหมาย หรือกติกาของประเทศ และสุดท้าย สามารถทำประโยชน์ให้กับประชาชน ประเทศชาติ สอนงตอบต่อความต้องการของประชาชนอันเป็นสาธารณประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้มีข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. การเผยแพร่บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน
2. ส่งเสริมความรู้และเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน
3. สนับสนุนงบประมาณให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน
4. สนับสนุนสวัสดิการและค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน
5. หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้าไปพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน
6. สร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตย
7. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน
8. การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่อิงกับนักการเมือง
9. การเข้าถึงประชาชน สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านที่แสดงออกหรือการกระทำของแต่ละบุคคลที่กระทำโดยมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมหรือการกระทำตามตำแหน่งของแต่ละบุคคล บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านที่ต้องแสดงในเรื่องของการพัฒนาประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบคือหมู่บ้านให้มีการเรียนรู้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย แหล่งที่มาของอำนาจหน้าที่ของพลเมืองการใช้อำนาจและการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม โดยประชาชนในหมู่บ้านจะต้องมีวิถีประชาธิปไตยโดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อ

ประชาชนในการพัฒนาระบบอบประชาธิปไตย การที่จะทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยให้ประชาชนมีวิถีประชาธิปไตยได้นั้นจะต้องมีการเผยแพร่บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ทุกคนที่อยู่ในหมู่บ้าน องค์การที่เกี่ยวข้อง ทราบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทเช่นไรในการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับชุมชน หมู่บ้านและประเทศของเราจะต้องเผยแพร่บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้ เพื่อที่จะพัฒนาประชาธิปไตยให้เป็นวิถีประชาธิปไตยของชุมชน ดังที่ นายวิรัตน์ ไชยสิทธิ์ นายอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“ภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญ กับการเผยแพร่บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้กับประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบมากขึ้น นายชาญ สีนวลจันทร์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ภาครัฐจะต้องเน้นการประชาสัมพันธ์ถึงบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนได้รับทราบมากขึ้นสร้างความเชื่อถือในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย”

นายยุทธ ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลโคกขาม (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“หน่วยงานภาครัฐควรที่จะเน้นการประชาสัมพันธ์บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ประชาชนได้รับทราบเพราะปัจจุบันประชาชนส่วนมากยังไม่ทราบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ทำอะไร”

นางสาวอรสา ช่างประดิษฐ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) และนางอรัญญา เกตุแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 25 เมษายน) ได้มีความคิดเห็นที่เหมือนกันว่า

“ภาครัฐจะต้องส่งเสริมและประชาสัมพันธ์บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ประชาชนและคณะกรรมการหมู่บ้านได้รับทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ได้รับทราบมากขึ้น”

ในการทำงานการพัฒนาประชาธิปไตยของหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองยังไม่เพียงพอต่อการทำงานในเรื่องที่สำคัญของประเทศชาติและจะต้องเพิ่มความรู้เพิ่มศักยภาพให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อที่จะนำความรู้ไปเผยแพร่แนะนำให้กับชาวบ้านในการเรียนรู้ร่วมกันในด้านการเมืองการปกครองในระบบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะให้ประชาชนมีวิถีประชาธิปไตยถ้าคณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีความรู้ ศักยภาพก็ไม่มี การพัฒนาการเมือง ประชาธิปไตยก็ไม่ประสบผลสำเร็จดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องส่งเสริมความรู้ และเพิ่มศักยภาพให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามที่ นายอภิศักดิ์ พุทธิษชาติ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“การส่งเสริมด้านความรู้เพิ่มศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นภารกิจที่สำคัญของ
ภาครัฐในการพัฒนาด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชน”

นายประยูร สิ้นสถิตย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลท่ากระบี้อ (2560, 25 เมษายน) ได้กล่าวว่า
“ภาครัฐเน้นการให้ความรู้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน เช่น พาไปศึกษา ดูงานพื้นที่
หมู่บ้าน ที่มีความสำเร็จในการพัฒนา แล้วนำมาขยายผล เป็นต้น”

นางน้ำทิพย์ รัตนจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหนองนกไข่ อำเภอกะทู้มแบน (2560, 27 เมษายน)
ได้กล่าวว่า

“ภาครัฐต้องส่งเสริมพัฒนาความรู้ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านมีวิสัยทัศน์ในการ
ทำงานบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต”

ในการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน มีแต่กฎหมายได้บัญญัติไว้ อำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน ระเบียบการประชุม และวิธีการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งทำหน้าที่
ให้กับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยแล้ว ยังไม่พอ ซึ่งจะต้องทำงานให้กับหน่วยงานอื่นอีกด้วย
ตลอดจนสนองการปฏิบัติงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล เช่น โครงการประชารัฐ โครงการ
เพิ่มศักยภาพของชุมชน เป็นต้น แต่ไม่มีส่วนราชการใดกล่าวถึงเรื่องงบประมาณ หรือที่ทำการของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานก็ไม่มี ปัจจุบัน ไซต์ที่ทำการ
ผู้ใหญ่บ้าน หรือศาลาประชาคมหมู่บ้าน ไม่มีสถานที่ทำงานอย่างถาวร จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของ
การทำงานที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ควรที่จะจัดสรร
งบประมาณให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน สถานที่ทำงาน อย่าง
มั่นคงและถาวร ไม่ว่าจะเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็สามารถประสานการ
ทำงานได้ตลอดเวลา ตามที่ ร.ท.ภพชนก ชลานุเคราะห์ นายอำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2 มิถุนายน) ได้
กล่าวว่า

“รัฐควรจะดูแลเรื่องงบประมาณ เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
การปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านด้วยหลังจากที่ได้รับงบประมาณไปแล้ว”

นายฐาปนพงศ์ จิตสาคร ผู้ใหญ่บ้าน โลกหลวง ตำบลโรงเข้ อำเภอบ้านแพ้ว (2560, 28
เมษายน) ได้กล่าวว่า

“รัฐควรที่จะจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านที่นำร่องในรูปแบบของคณะกรรมการ
หมู่บ้าน เมื่อจัดสรรงบประมาณให้แล้วจะต้องมีผู้ตรวจสอบ กำกับดูแลการทำงานของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน ควรมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหมู่บ้าน”

ในการทำงานของทุกคน และทุกองค์กร จะให้การทำงานนั้นประสบผลสำเร็จสิ่งที่จะ
ต้องคำนึงมากที่สุดคือเรื่องขวัญและกำลังใจในการทำงาน สิ่งนั้นก็หมายถึง สวัสดิการและ

คำตอบแทนในการทำงาน แต่การทำงานในทุกวันนี้ของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นการทำงานในรูปแบบของ จิตอาสา การเข้ามาช่วยเหลือส่วนราชการไม่มีคำตอบแทนและสวัสดิการในการทำงาน โดยได้กำลังใจจากการทำงาน ความชื่นชม ความเคารพเชื่อถือจากสังคมชุมชนในหมู่บ้านนั้น แต่ก็มีบางคนที่มีฐานะเศรษฐกิจไม่ดี ถ้าเข้ามาช่วยส่วนรวมมากเกินไปก็จะทำให้ครอบครัวเดือดร้อน จึงทำให้การทำงานไม่สม่ำเสมอและประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นถ้าจะให้การทำงานในด้านการพัฒนาทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ประสบผลสำเร็จ รัฐควรจัดสรรสวัสดิการและคำตอบแทนให้คณะกรรมการหมู่บ้านตามสมควรต่อภารกิจที่ทำ ดังที่ นายโชติพัฒน์ ลิขมรังสี นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร (2560, 6 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้าไปดูแลในเรื่องสวัสดิการและคำตอบแทนให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งจะมีผลต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น”

นายบรรพต จันทรวงษ์ ปลัดอำเภอกระทุ่มแบน (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้านควรมีค่าประชุมเป็นคำตอบแทนเพราะรัฐควรที่ดูแลเรื่องสวัสดิการของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ดีขึ้นกว่าเดิม”

คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับนโยบายของรัฐในการพัฒนาประชาธิปไตยโดยจะต้องเข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน นอกเหนือจากบทบาทและ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ โดยจะต้องนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับราษฎร ให้ประชาชนมีความรักความเทิดทูนต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ให้ความรู้ข่าวสารและเหตุการณ์บ้านเมือง เผยแพร่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่พลเมือง สนับสนุนชักชวนประชาชนให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกระดับ ตลอดจนรณรงค์ให้มีการลงคะแนนด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถกระทำได้เพียงแผนงานเดียว จะต้องมีความร่วมมือกันทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และจิตอาสา โดยต้องมีการบูรณาการทุกหน่วยงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ร่วมกันทำกิจกรรมของแต่ละภารกิจของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็มีการสอดแทรกในเรื่องของการพัฒนาการเมืองเข้าไปด้วย ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังที่ นายธรรมนุญ นิลสลับ ปลัดอำเภอบ้านแพ้ว (2560, 2 มิถุนายน) ได้กล่าวไว้ว่า

“เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ทำงานในอำเภอ ประกอบด้วยฝ่ายปกครองพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ ประมง ปศุสัตว์ และหน่วยงานอื่นๆ ต้องบูรณาการกันในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร สื่อต่างๆ เน้นไปที่ตัวคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้มีการประเมินคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ และเพิ่มงบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สามารถทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเป็นพี่เลี้ยงในการทำงานด้านการเมืองการพัฒนาประชาธิปไตย การเลือกตั้งในทุกระดับ”

ในการพัฒนาด้านประชาธิปไตย สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย และวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยทุกคนจะต้องเข้าใจหลักของประชาธิปไตย และจะต้องปฏิบัติสิ่งนั้น จนเป็นอุดมการณ์และเป็นวิถีชีวิต ก่อนที่จะทำอะไรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การใช้อำนาจหน้าที่จะต้องไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การเลือกตั้ง เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนจะต้องไปใช้สิทธิ์ เลือกคนที่เป็นตัวแทนของเราเข้าไปทำหน้าที่บริหารและนิติบัญญัติ ในเมื่อทุกคนที่เราได้เลือกเข้าไปแล้ว ถ้าไม่ดีหรือไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ ของประชาชน เมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ก็จะใช้วิถีทางประชาธิปไตยยึดอำนาจจากบุคคล เหล่านั้นมาคืนให้แก่ประชาชน คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยและวิถี ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับคณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ของหมู่บ้าน ดังเช่น นายธีรพงษ์ โดกราน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 4 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย และวิถีประชาธิปไตย และนำไปเผยแพร่ขยายผลให้ประชาชนได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เป็นวิถี ชีวิตของประชาธิปไตย”

นายเฉลิม ชื่นแสงจันทร์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 28 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะนำความรู้ในเรื่องของประชาธิปไตยไปชี้แนะชักชวนให้ชาวบ้าน ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในการประชุมประจำเดือน”

นายสัญญา ขุนพิทักษ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะเน้นย้ำให้ประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญของอุดมการณ์ ประชาธิปไตยและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย”

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เป็นการ กระทำของคนที่มี ส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ที่ไม่ใช่พนักงานการเมืองอาชีพ กิจกรรมทาง การเมืองเป็นการกระทำที่เป็นช่วงเวลา โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งเป็นการกระทำที่ไม่เต็ม เวลา เป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ

คณะกรรมการหมู่บ้าน มีกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย เช่น การบำบัดทุกข์บำรุงสุขการ จัดทำแผนหมู่บ้าน การไต่ถ้อยประนีประนอมข้อพิพาท การพัฒนากลุ่มอาชีพ ด้านการศึกษา ศาสนาศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เป็นหน้าที่หลักของคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ในส่วนบทบาทการ แสดงกิจกรรมทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นบทบาท ที่ จะทำการพัฒนา ประชาธิปไตย เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง การให้ความรู้การชี้แนะชักชวนให้มีการเลือกตั้ง สิ่ง เหล่านี้จะต้องได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ ตามที่ นางสาวธันยพัฒน์ อุบลไทร ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าทราย (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ประชาชนได้มีความรู้และข้อมูลในการพัฒนาประชาธิปไตย”

นายธงชัย ชุนพิทักษ์ กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) และนายสมนึก เล็กทองดี กรรมการหมู่บ้าน (2560, 30 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน และกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่นในการรณรงค์การเลือกตั้ง การไปเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ”

การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ถ้าประชาชนไม่มีพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็จะทำให้เกิดการขัดแย้ง ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่มีความสามัคคีกัน เพราะต่างคนต่างช่วยเหลือบุคคลที่ตนเองชอบ แล้วจะแบ่งแยกกับพวกใครพวกมัน ไม่มีเหตุผล ถ้ามีนักการเมืองในระดับที่สูงขึ้นไปเข้าไปสนับสนุนบุคคลใด บุคคลหนึ่งก็จะมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง จนทำให้เกิดความขัดแย้งกันต่อไป แม้การเลือกตั้งจะสิ้นสุดลงแล้วกลุ่มนักการเมืองก็ยังเข้ามาเพื่อดำเนินกิจกรรมทางผลประโยชน์ต่อไป เพื่อตอบแทนที่ได้เข้ามาช่วยเหลือในการเลือกตั้งที่ผ่านมา แล้วก็จะเป็นการแข่งขัน ไม่มีที่สิ้นสุดรุ่นต่อไปก็จะมีนักการเมืองเข้ามาสนับสนุนอีกเช่นเคย ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นกลไกในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก็จะเป็นการเลือกกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งก็จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตย สิ่งที่ควรนำมาใช้ในการเลือกผู้นำของหมู่บ้านหรือชุมชน คนที่จะไม่อิงกับกลุ่มนักการเมือง การพัฒนาให้ประชาชนรู้เรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก่อน รู้จักการเลือกผู้แทนการยอมรับอย่างมีเหตุผลเสียก่อนที่จะผันตัวเองให้เข้าไปรู้จักการเมืองในระดับท้องถิ่น ดังเช่น นายสมชาย เสือห้วย่าน กรรมการหมู่บ้าน (2560, 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องไม่อิงกับนักการเมืองจะต้องมีความเป็นผู้นำและเป็นตัวของตนเองเพื่อที่จะได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไป”

นายจรูญ ภูทอง กรรมการหมู่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“ไม่ควรมีการเลือกตั้งบอยในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านก็นำมาซึ่งความขัดแย้งในพื้นที่และนำมาซึ่งความไม่ร่วมมือกันและเกิดความแตกแยกกันได้”

คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญในหมู่บ้านจะต้องเข้าถึงราษฎรในหมู่บ้านจะต้องรู้ถึงภูมิสังคมของชุมชนว่ามีปัญหาอะไรวิธีการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชนจะให้ไปในทิศทางไหน จะต้องเข้าใจเข้าถึงและพัฒนาชุมชนให้มีความรักความสามัคคี ทำความเข้มแข็งให้กับชุมชน เข้มแข็งทั้งความคิด การกระทำ และการพัฒนาทางการเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังที่นายสุภาพ พ่วงเจริญ ผู้นำกลุ่มอาชีพ (2560, 6 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“กรรมการหมู่บ้านจะต้องมีความสามัคคีและคิดไปในทางทิศทางเดียวกันกับภาครัฐ นานโยบายของรัฐมาปฏิบัติในพื้นที่และกรรมการหมู่บ้านจะต้องเข้าถึงประชาชน มีความริเริ่มที่เกิดประโยชน์กับประชาชน”

นายกิตติศักดิ์ ตรีชั้น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

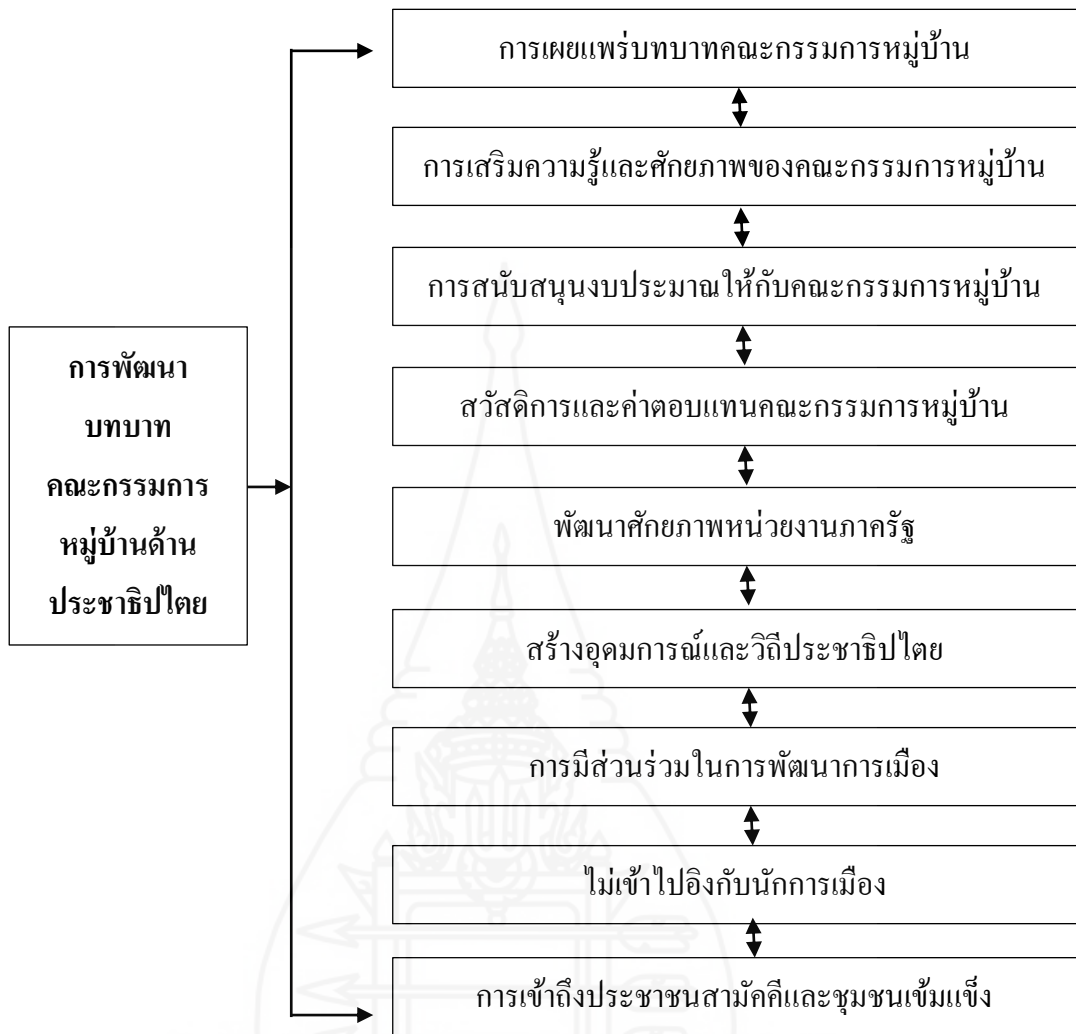
“ภาครัฐควรเน้นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน หมู่บ้าน ความสามัคคีความปรองดอง ให้กับประชาชน เข้าถึงเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน หากหมู่บ้านมีความเข้มแข็งแล้วการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านก็มีประสิทธิภาพ”

นายสิทธิพงษ์ ภิรมย์ชนู กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ (2560, 27 เมษายน) ได้กล่าวว่า

“คณะกรรมการหมู่บ้าน ควรเข้าถึงประชาชนมีความเป็นน้ำหนึ่งน้ำใจเดียวกัน และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีอีกครั้ง ควรมีการให้ความรู้กับกรรมการหมู่บ้าน เช่น ศึกษาดูงานต่างพื้นที่ มีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น เป็นต้น”

ในฐานะที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน มีความเห็นในข้อเสนอแนะที่ควรดำเนินงานเพื่อทำให้บทบาทของกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งขึ้น มี 3 ประการที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาและเผยแพร่บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) ภาครัฐควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนสิทธิค่าตอบแทนสวัสดิการให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านตามความเหมาะสม 3) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระดับหมู่บ้าน ให้เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.8 การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านด้านประชาธิปไตย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร 2) ปัญหาและอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3) ข้อเสนอแนะบทบาทการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารทั้งให้ส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและปฏิบัติการ รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure in depth interview) จากผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดสมุทรสาคร โดยแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือข้าราชการผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ ปลัดจังหวัดสมุทรสาคร นายอำเภอและปลัดอำเภอ ในจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอบ้านแพ้ว และอำเภอกระทุ่มแบน และจากคณะกรรมการหมู่บ้านจาก 3 อำเภอ อำเภอละ 2 หมู่บ้าน รวม 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน รวมเป็น 30 คนรวมทั้งประสบการณ์ในการทำงานของผู้วิจัย มีวิธีการขั้นตอนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ โดยมีข้อสรุปจากผลการศึกษาวเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ สำหรับตอบวัตถุประสงค์การวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 7 ท่าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวนอีก 30 คนรวมทั้งประสบการณ์ในการทำงานของผู้วิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

1.1.1 การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย

1. คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการคัดเลือกของประชาชนในหมู่บ้าน
2. คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากเสียงข้างมากของประชาชนในหมู่บ้าน
3. คณะกรรมการมาจากผู้นำกลุ่มและองค์กรต่างๆ ของหมู่บ้าน
4. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับชุมชนและได้รับการยอมรับจากชุมชน
5. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นคนที่สุจริตและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน
6. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเหมาะสมและมีความพร้อมที่จะทำงานให้กับชุมชน
7. คณะกรรมการหมู่บ้านบางหมู่บ้าน เข้ามาทำงาน โดยไม่เป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตยและบางหมู่บ้านถูกระงับจากการเมืองระดับท้องถิ่น

1.1.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน
2. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยประชาชนมีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
4. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
6. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเวทีประชาคมหมู่บ้าน
7. การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
8. คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1.1.3 การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

1. การให้ความรู้ทางการเมืองในระดับทั่วไป
2. การให้ความรู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. การแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเมือง
5. การให้ความรู้โดยช่องทางสื่อสารอื่นๆ
6. คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทด้านการให้ความรู้ทางการเมืองพอสมควร

1.1.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้ง
2. การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง
3. การประชุมประจำเดือนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน
4. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
5. การทำงานและทำกิจกรรมทางการเมือง
6. คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองพอสมควร

1.1.5 การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

1. การพูดคุยชักชวนและแนะนำไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง
2. การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน
3. การประชุมชี้แจงประจำเดือน
4. การอบรมเสริมความรู้ให้กับประชาชน
5. การบังคับตามกฎหมาย
6. การประชาสัมพันธ์โดยช่องทางสื่อสารอื่นๆ
7. คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทในด้านการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้

สิทธิ์เลือกตั้งมาก

1.1.6 การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎร

1. เป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน
2. มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ
3. เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ
4. การเคารพสิทธิของผู้อื่นและการมีเหตุผล
5. การปลูกฝังอุดมการณ์เริ่มจากครอบครัว
6. การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
7. การให้ความรู้แก่ประชาชน
8. คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทด้านการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิต

แบบประชาธิปไตยให้กับราษฎร ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก

1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนา ประชาธิปไตย

1. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเอง
2. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดงบประมาณในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน
3. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความสามัคคีเกิดความขัดแย้งกัน
4. คณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถประชุมพร้อมเพียงกันได้เนื่องจากมีอาชีพที่
แตกต่างกัน
5. คณะกรรมการหมู่บ้านขาดการศึกษาและปัญหาเศรษฐกิจ
6. การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย
7. การเมืองในระดับท้องถิ่นแทรกแซงการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน
8. ผู้นำหมู่บ้านบางแห่งไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

1.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนา ประชาธิปไตย

1. การเผยแพร่บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน
2. หน่วยงานภาครัฐต้องส่งเสริมความรู้และเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน
3. สนับสนุนงบประมาณให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน
4. สนับสนุนสวัสดิการและค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน
5. การสร้างอุดมการณ์และวิถีชีวิตประชาธิปไตย
6. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน
7. การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่อิงกับนักการเมือง
8. การเข้าถึงประชาชนสร้างความสามัคคี และความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

การได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตยของจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มาจากการเลือกของประชาชนด้านเสียงข้างมาก โดยเวทีประชาคมของหมู่บ้าน เป็นผู้นำของกลุ่มต่างๆของหมู่บ้านที่ทำงานและมีส่วนร่วมกับชุมชน

เป็นคนที่สุจริตได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ นายวิรัช เดียงหงสกุล (2529, 109-113) ที่ได้กำหนดหลักการสำคัญของประชาธิปไตยไว้ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในชุมชน ประชาชนจะเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตและรูปแบบการปกครองที่ตนต้องการ เป็นคนที่มีส่วนร่วมทางการเมือง ร่วมทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน เป็นผู้นำของกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มชาวนา การดำเนินการต่างๆของชุมชนถือเอามติเสียงข้างมากเป็นเครื่องมือตัดสิน เพราะเสียงส่วนมากคือเจตจำนงทั่วไปของประชาชน ยึดถือหลักกฎหมายเป็นหลักในการทำงานในชุมชน คือคนที่เข้ามาทำงานจะต้องเป็นคนสุจริตได้รับความไว้วางใจจากประชาชน เป็นคนที่ใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเอาชนะกันด้วยหลักประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่ผู้วิจัยรับราชการในสังกัดของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับอำเภอและคณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครอยู่เป็นประจำ มีความเห็นว่า ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ซึ่งได้กำหนดที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้าน 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน 2) กรรมการ ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้กำหนดจำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อดูเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว จะเห็นว่า ต้องการให้ประชาชนเป็นผู้คัดเลือกประชาชนเข้ามาเป็นตัวแทนของตนเพื่อเข้าไปทำหน้าที่พัฒนาหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งโดยการคัดเลือกนั้นจะต้องใช้ระบบเสียงข้างมากที่มีอยู่ในที่ประชุมนั้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตย ดังที่ วิรัช เดียงหงสกุล (2529, 109-113) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยทำการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน รักษาสิทธิของตน เป็นต้น แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัยตั้งแต่การลงไปพบปะคณะกรรมการในพื้นที่หมู่บ้าน การประชุมร่วมกันระดับอำเภอและหมู่บ้าน รวมทั้งการได้พูดคุยกับประชาชนในพื้นที่นั้น ทำให้พบว่ากระบวนการคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดไว้ของบางหมู่บ้านยังไม่เป็นไปเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้ คณะกรรมการหมู่บ้านของหลายหมู่บ้านได้รับการคัดเลือกเข้ามาโดยไม่สอดคล้องกับวิถีทางของประชาธิปไตย การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านยังคงอยู่ในดุลยพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกมาส่วนใหญ่อยู่ในระบบเครือญาติ โดยการนำญาติพี่น้อง พี่ ป้า น้า อา เข้ามาทำงาน โดยการเข้ามานั้นไม่ได้ผ่านการคัดเลือกโดยเสียงข้างมากของคนในหมู่บ้าน

หลายๆหมู่บ้าน มีกระบวนการคัดเลือกโดยไม่ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน ทำให้กรรมการหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกมาไม่ผูกพันในการทำงานร่วมกับหมู่บ้านชุมชนและไม่สามารถทำงานเป็นปากเสียงให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างเป็นอิสระ นอกจากนี้พบว่าบางหมู่บ้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามาแทรกแซงกระบวนการคัดเลือกคัดเลือกกรรมการหมู่บ้าน โดยส่งคนเข้ามาเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยไม่ผ่านการคัดเลือกจากประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายคือผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ แต่ต้องยอมรับว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้มีการคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านเป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เริ่มตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบ การจัดประชุมเวทีประชาคมหมู่บ้าน การลงคะแนนเสียงโดยยึดเสียงข้างมาก ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับความใส่ใจ ความเข้มแข็งของผู้ใหญ่บ้านเป็นสิ่งสำคัญ และสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมคือหมู่บ้านจะมีความเข้มแข็งมาก การพัฒนาเป็นรูปธรรมและประชาชนจะมีความสุขในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต

บทบาทในคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยแผนพัฒนาหมู่บ้านเกิดขึ้นจากเวทีประชาคมของหมู่บ้านและการบูรณาการทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีกระบวนการจัดทำร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในการทำแผน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 มาตรา 28 ตรี วรรคสาม กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัย มีความเห็นว่าเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 มาตรา 28 ตรี วรรคสาม กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน ซึ่งจะเห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นอย่างมากกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านมาก โดยยึดหลัก “การบูรณาการคนและการบูรณาการงานในหมู่บ้าน” เปรียบเหมือน “คณะรัฐมนตรีหมู่บ้าน” ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน โดยเฉพาะแผนพัฒนาหมู่บ้านนั้นมีความสำคัญมากเพราะเปรียบเสมือนกับเข็มทิศของการพัฒนาหมู่บ้านที่กำหนดทิศทางว่าจะให้ไปในทิศทางใด เนื่องจากแผนพัฒนาหมู่บ้านมีความสำคัญกฎหมายจึงกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเป็นเสมือนผู้รับผิดชอบ ประสานงาน เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานจัดทำ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า

บทบาทในด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาครนี้ในภาพรวมทุกหมู่บ้านยังไม่สามารถดำเนินการตามกฎหมายได้ทั้งหมด สาเหตุประการหนึ่งมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของอำเภอทั้งสามอำเภอ ที่แตกต่างกัน สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน มีผลทำให้บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านมีความแตกต่างกัน แต่ต้องยอมรับว่าข้อสั่งการของภาครัฐกำหนดให้ทุกหมู่บ้านดำเนินการเหมือนกัน มีรูปแบบชัดเจน มีหน่วยงานที่ต้องประสานที่ชัดเจน จึงทำให้แผนพัฒนาหมู่บ้านออกมาในรูปแบบที่ถูกต้องตามแบบที่ทางราชการกำหนด แต่เมื่อตรวจสอบดูขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านพบว่าบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านบางหมู่บ้านไม่สามารถทำตามขั้นตอนได้ โดยเฉพาะการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน บางหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คิดเองทำเอง จึงทำให้แผนพัฒนาหมู่บ้านไม่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง แต่ภาพรวมหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาตำบล และ ประชาชนก็ให้ความสนใจในเรื่องปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นและผลักดันให้เข้าไปอยู่ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไข ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทที่สำคัญมาก

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คณะกรรมการหมู่บ้านให้ความรู้แก่ราษฎรในหมู่บ้านในเรื่องการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองการแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเมือง และการให้ความรู้โดยช่องทางอื่นๆ เช่น การฝึกอบรมการสร้างความสามัคคีกันหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สิบเอก ฐาปนกรม์ ปัตตเมฆ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในด้านการให้ความรู้และการกลมเกลียวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การรวบรวมและการแสดงออกถึงผลประโยชน์ การสื่อสารทางการเมือง การสรรหาบุคลากรและการสร้างความสามัคคีกันภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านในหลายพื้นที่ของจังหวัดสมุทรสาคร มีความเห็นว่าบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในด้านการให้ความรู้ทางการเมืองกับประชาชนนั้นมีมากพอสมควร ทั้งในระดับท้องที่ ท้องถิ่น และระดับชาติ เมื่อพิจารณาโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ประการหนึ่งคือ การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้กับราษฎรในหมู่บ้าน จากหน้าที่ดังกล่าวเห็นว่าภาครัฐต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่ช่วย

ส่งเสริม สร้างความเข้าใจและให้ความรู้ทางการเมืองกับประชาชนในระดับหมู่บ้าน หากเปรียบหมู่บ้านเป็นประเทศแล้ว ผู้ใหญ่บ้านก็เปรียบเหมือนนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการหมู่บ้านเปรียบเหมือน คณะรัฐมนตรี ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง แต่ในความคิดเห็นของผู้วิจัย มีความเห็นว่าบทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองให้กับประชาชน ขึ้นอยู่กับปัจจัยสองประการคือ ประการแรก การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้กับกรรมการหมู่บ้านของภาครัฐว่ามีความต่อเนื่องและจริงจังเพียงใด การพัฒนาด้านความรู้ตลอดจนการสื่อสารไปยังกรรมการหมู่บ้านมีความพร้อมแล้วหรือยัง กรรมการหมู่บ้านมีความพร้อมที่จะไปถ่ายทอดให้ประชาชนในหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด ประการที่สอง ความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้านในการทำหน้าที่กระตุ้น สร้างความตื่นตัวให้กับกรรมการหมู่บ้านได้ไปทำหน้าที่ให้กับประชาชนมากน้อยเพียงใด จากการสังเกตและได้เข้าไปทำกิจกรรมทางการเมืองในหมู่บ้าน ชุมชน พบว่า ความเป็นองค์กรทางการเมืองปกครองที่เล็กที่สุด มีผลทำให้การสื่อสาร การพูดคุยในเรื่องทางการเมือง เป็นไปแบบทั้งการเช่น การประชุมประจำเดือน การจัดเวทีประชาคม การพูดคุยผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน เป็นประจำทุกวัน เป็นต้น ในส่วนที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในที่สาธารณะ หรือในร้านกาแฟ เป็นต้น กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากในการให้ความรู้ทางการเมืองโดยเฉพาะช่วงของการเลือกตั้งทั้งในระดับทั่วไปและระดับชาติ และเมื่อภาครัฐมีนโยบายทางการเมืองที่สำคัญที่ต้องการสื่อสารให้ประชาชนได้รับทราบ คณะกรรมการหมู่บ้านโดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็จะดำเนินการถ่ายทอดให้กับประชาชนทางหอกระจายข่าวหมู่บ้านหรือ การประชุมประจำเดือน เวทีประชาคมหมู่บ้าน ทุกครั้ง

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้งการณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนากองการเมืองในการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน การทำงานของชุมชนและการทำงานทางการเมือง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นายพยุงศักดิ์ พลลุน (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งการติดตามข่าวสารทางการเมืองการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการสนทนาทางการเมืองจากประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งทำงานในพื้นที่ มีความเห็นว่า กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบทบาทของกรรมการหมู่บ้านเป็น

อย่างมาก ดังเห็นได้จาก โครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ที่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ไว้ประการหนึ่งคือ การชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและพัฒนาหมู่บ้าน จากบทบาทดังกล่าวเห็นว่า กรรมการหมู่บ้านมีบทบาทและหน้าที่ชักชวนหรือแนะนำ หรือส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้าน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาคร ในเรื่องของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีบทบาทมากพอสมควร ทั้งในเรื่องของการให้ความรู้ทางการเมืองในเรื่องต่างๆ เช่นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อประชาชน ประเด็นเหล่านี้ก็จะถูกนำมาพูดคุย ปรีกษาหารือ และแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบ รับรู้อย่างต่อเนื่องเสมอ หรือในช่วงที่มีการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ กรรมการหมู่บ้านก็จะเป็นองค์กรหลักที่จะทำหน้าที่เป็นช่องทางการสื่อสารนำนโยบายของภาครัฐเข้าไปแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบทุกครั้ง กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องดำเนินการในหมู่บ้าน หรือกิจกรรมที่ภาครัฐมอบหมาย ก็จะขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการหมู่บ้านเสมอ โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน ในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าผู้นำมีความเข้มแข็ง มีความใส่ใจในทุกข์สุขของหมู่บ้าน ก็จะทำให้ทีมงานก็คือกรรมการหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง กระตือรือร้น และมีผลทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งไปด้วย แต่ถ้าหมู่บ้านใดมีผู้นำที่ขาดความใส่ใจในหน้าที่ก็จะทำให้หมู่บ้านขาดความเข้มแข็งเช่นเดียวกัน

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยมีการพูดคุยชักชวนและแนะนำประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การอบรมเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองให้กับชาวบ้าน รณรงค์โดยการประชาสัมพันธ์โดยช่องทางสื่อต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับนายณัฐวุฒิ เรากุลสาร (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตย กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษาศาสน์พลศึกษาวิทยาเขตกระบี่ กับสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลา ผลการศึกษาพบว่า บทบาทต่อการพัฒนาประชาธิปไตยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย รณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในทุกระดับ ให้ความรู้ด้านการเมืองกับประชาชนในพื้นที่ การประชุมร่วมกันกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างไรก็ตามจากประสบการณ์ของผู้วิจัยผู้วิจัยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องของการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน ของจังหวัดสมุทรสาคร ได้แสดงบทบาทด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม น่าจะมีสาเหตุมาจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง จึงชี้แจงได้ง่าย แต่ประเด็นที่น่าตั้งข้อสังเกตคือ การสื่อสารไปยังประชาชนให้เข้าใจหลักการของหลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน การคัดเลือกคนดี เข้าไปเป็นผู้แทนคนนั้น ชัดเจนหรือไม่อย่างไร ระบบ

ตอบแทนบุญคุณ ระบบอุปถัมภ์ ระบบหัวคะแนนในหมู่บ้าน ประเด็นเหล่านี้ คณะกรรมการหมู่บ้าน อาจจะยังถ่ายทอดหรือชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบอย่างละเอียด แต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การให้ความรู้ทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง การแลกเปลี่ยนพูดคุยข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านทางช่องทางเวทีประชาคมหมู่บ้าน หอกระจายข่าวหมู่บ้าน เป็นรูปธรรมและมีผลต่อการสร้างความตื่นตัวทางการเมืองให้กับประชาชนได้มาก

คณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎร โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องเป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติเป็นพลเมืองที่ดี เคารพสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องของประชาธิปไตย โดยเริ่มต้นที่ครอบครัวของตนเองแล้วขยายไปเพื่อนบ้านในหมู่บ้านของตนเองซึ่งมีความสอดคล้องกับโครงการฝึกอบรม โครงการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน อบรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ การเคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเผยแพร่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตลอดจนหน้าที่พลเมืองไทย สนับสนุน ชักชวนประชาชน ไปเลือกตั้งทุกระดับด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำตนเป็นแบบอย่างในฐานะพลเมืองที่ดี และนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองการบริหารพัฒนาหมู่บ้านในฐานะที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำงานร่วมกับกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดสมุทรสาคร มีความคิดเห็นว่าบทบาทในการสร้างอุดมการณ์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้านยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 ที่กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการสร้างอุดมการณ์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม จากการสังเกตพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแนะนำหรือเป็นต้นแบบในด้านการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองหรือด้านการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าสาเหตุที่คณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถแสดงบทบาทได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดจากเหตุผล 2 ประการ คือ 1) การสื่อสารของภาครัฐที่ไม่ชัดเจน ต่อเนื่อง ไม่สามารถถ่ายทอดไปให้กรรมการหมู่บ้านนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้ 2) ศักยภาพของกรรมการหมู่บ้านเองที่ไม่มีความสามารถในการที่จะเป็นต้นแบบให้กับประชาชนได้ แต่หลายหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน

ก็มีบทบาทที่เป็นรูปธรรม เช่น การเป็นพลเมืองดี ความมีเหตุผล การปฏิบัติตามกฎหมาย และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความสามัคคีมีความขัดแย้งกันในระดับหมู่บ้านในการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีการเมืองในระดับท้องถิ่นเข้ามาแทรกแซงการทำงานขาดการประสานงานกันไม่เข้าใจกันจึงทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับนายพยุงศักดิ์ พลสุน (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งทำให้ขาดความร่วมมือและ การประสานงานที่ดีตลอดจนปัญหาด้านการทุจริต เป็นต้น คณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถดำเนินงานด้านการพัฒนาประชาธิปไตยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากขาดการศึกษาในเรื่องการเมืองและการปกครองจึงไม่สามารถถ่ายทอดให้กับประชาชนได้และปัญหาในด้านเศรษฐกิจ การเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีค่าตอบแทนจึงทำให้ทุกคนจะต้องไปประกอบอาชีพของตนเอง การมีอาชีพที่แตกต่างกันจึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิเอกฐาปกรณ์ บัดเมฆ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยขาดความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ขาดความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ไม่สนใจเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง สนใจต่อการประกอบอาชีพของตนมากกว่าที่จะมาให้ความสำคัญในด้านการเมือง

ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน คือการไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองว่าจะต้องทำงานด้านกิจกรรมทางการเมืองอย่างไร การเป็นต้นแบบทางการเมืองและการณรงค์การเลือกตั้งให้ประชาชนได้เข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นเช่นไร ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พิมลจันทร์ นามวัฒน์ และคณะ (2533-34, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน คือการที่คณะกรรมการหมู่บ้านขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ควรที่จะมุ่งเน้นการจัดฝึกอบรมและการสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง สร้างความสามัคคีในระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย คือเรื่องงบประมาณในการมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ใน

สำนักงานในการติดต่อสื่อสารประสานงาน สิ่งเหล่านี้ไม่มีงบประมาณของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการปฏิบัติงานจึงเป็นปัญหาอุปสรรค ในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพร แสันทวีสุข (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน กรณีศึกษา บ้านเกษมสุข ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานขององค์กรคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า เวลางบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การติดต่อสื่อสารเป็นปัญหาอุปสรรคในการบริหารงาน ผู้นำของหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาประชาธิปไตย ตัดสินใจในการบริหารงานของหมู่บ้าน โดยรับฟังคนเดียวไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชน ไม่เป็นไปตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ ทรงฤทธิ์ พิมพ์โพธิ์ (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีคณะกรรมการหมู่บ้านดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านคือ องค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่มีอำนาจในการบริหารงานและงบประมาณ ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนตัดสินใจมากกว่าที่จะให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วม ขาดการประสานงานระหว่างกรรมการหมู่บ้านแต่ละฝ่าย คณะกรรมการหมู่บ้านไม่เข้าใจบทบาทของตนเองไม่เป็นไปตามการปกครองระบบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาท ของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตยโดยจะต้องจัดสรรงบประมาณให้องค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่งเสริมเพิ่มความรู้ โดยการฝึกอบรมความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านนำไปใช้ในการเลือกตั้งเพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้านซึ่งสอดคล้องกับ นายพยุงศักดิ์ พลลุน (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรม และการสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างความสามัคคีให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการร่วมกันพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

ในการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในด้านการพัฒนาประชาธิปไตย รัฐจะต้องสนับสนุนให้เงินค่าตอบแทนสวัสดิการให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อ

การปฏิบัติงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จะต้องมีการเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน พัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมือง กระตุ้นให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการเมืองกับท้องถิ่น และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ ทรงฤทธิ์ พิมพ์โพธิ์ (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีคณะกรรมการหมู่บ้านในอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า ให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจในการบริหารงบประมาณได้เอง ควรให้เงินตอบแทน สวัสดิการ ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณให้ต่อเนื่องและเพียงพอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรฝึกอบรมพัฒนาความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองและควรกระตุ้นให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านในด้านการพัฒนาท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ คณะกรรมการหมู่บ้านควรเป็นต้นแบบของประชาธิปไตย เป็นตัวอย่างให้กับราษฎรในหมู่บ้านสร้างอุดมการณ์และวิถีชีวิตประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการเมืองโดยไม่อิงกับนักการเมืองท้องถิ่น เข้าถึงประชาชนโดยเข้าไป สร้างความสามัคคีในชุมชนความเข้มแข็งให้เกิดในหมู่บ้าน

3.2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ภาครัฐ ควรที่จะส่งเสริมความรู้และเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านสนับสนุนงบประมาณให้กับองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้านให้เพียงพอ และต่อเนื่อง สนับสนุนสวัสดิการและค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่จะต้องเข้าไปพัฒนาทรัพยากรของคณะกรรมการหมู่บ้าน

3.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.3.1 ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในด้านการพัฒนาประชาธิปไตยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

3.3.2 กิจกรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

3.3.3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เกิดจากการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน

3.3.4 การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2552). *คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อำนวยการศึกษาดินแดน กรมการปกครอง.
- กรมพล ท่องธรรมชาติและคณະ. (2525). *การเมืองการปกครองไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กฤษฎาธาร จันทะโก. (2556). “การส่งเสริมและการอนุรักษ์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย ๖. กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.” (มปป.). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- โกสินทร์ วงศ์สุวรรณ. (2532). *ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กมล สมวิเชียร. (2520). *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2519). *ประชาธิปไตย ความหมาย ปัญหา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- จุมพล นนิตพานิช. (2532). *การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองระดับตำบลและหมู่บ้าน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชาญวุฒิ วัชรพุกก์. (2518). *พัฒนาการเมือง*. พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์มณศ.
- ชัยอนันต์ สมุทวนิช. (2519). *ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์มณศ.
- ฐาปกรณ์ ปัดเมต. (2556). *บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย:กรณีศึกษาอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร*. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2539). *จิตวิทยาการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์.

- ณัฐวุฒิ เถากลุสสานต์ (2555). *บทบาทของนักศึกษาต่อการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษาศาสนาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่กับสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ถวิล ชาราโกชน์. (2524). *จิตวิทยาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พีระพินา.
- ทวี สุรฤทธิกุล. (2546). *นักการเมืองกับการพัฒนาทางการเมืองไทย*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาทางการเมืองไทย*. หน่วยที่ 11. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ทองคูณ หงส์พันธ์. (2523). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิพนธ์ แจ็งเอี่ยม. (2524). *จิตวิทยาสังคม*. กูเกิ้ล: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูภูเก็ต.
- พนม ลิมอารีย์. (2524). *กลุ่มสัมพันธ์*. กอปลินธุ์: จินตทัศน์การพิมพ์.
- พยุศักดิ์ พลลุน. (2555). *บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ภัทริภรณ์ ทาวดี. (2549). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะกรรมการหมู่บ้าน: ศึกษากรณีอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ภิญโญ สาร. (2516). *หลักบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2539). *ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน*. หน่วยที่ 1. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บุญเดิม พันรอบ. (2532). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- บรรพต วีระลัย และคณะ. (2532). *รัฐศาสตร์ทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.

- ลิขิต ชีรเวทิน. (2539). *ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย วิสัยทัศน์ในสองทศวรรษหน้า*. การประชุมวิชาการประเพณี ครั้งที่ 5 โรงแรมดุสิตธานี. กรุงเทพฯ.
- วารินทร์ เล็กใหญ่. (2553). *บทบาทสาขาพรรคการเมืองตามความคาดหวังของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (ศึกษาแบบค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2545). *วัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิรัช เตียงหงษากุล. (2529). *การพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดนักปรัชญาตะวันตก*. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2531). *การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบอุดมการณ์ประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- _____. (2551). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โฟร์เพช.
- ศิริพร แสนทวีสุข. (2536). *การบริหารงานขององค์การคณะกรรมการหมู่บ้านศึกษากรณีบ้านเกษมสุข ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพิบูลย์มังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สายฝน น้อยหืด. (2549). *ประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก็อปปี.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2531). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). *อุดมการณ์ของชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2515). *การปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โสภา ชูพิกุลชัย. (2522). *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อมร รักษาสัตย์และคณะ. (2539). *ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2543). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: การ์ตูนดีการพิมพ์.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). *การเมืองเป็นเรื่องของเรา*. นนทบุรี: มิติใหม่.

- Adams, R. J. (1973). *Building a foundation for evaluation of instruction in higher education and continuing education* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.ohiolink.edu/etd/>
- Gummerson, Event. (2000). *Qualitative Method in Management Research*. 2nd ed. London: Sage Publications.
- McNiel, D. S. (2006). *Meaning through narrative: A personal narrative discussing growing up with an alcoholic mother* (Master's thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 1434728)
- Sirinoot Teanrunroj. (2556). *The Development of an innovative integrated approach to ICT-Mediated Learning in Science*. (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University, Bangkok.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย
เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย
ศึกษาระดับจังหวัดสมุทรสาคร

คำชี้แจง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมข้อมูลความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษาระดับ จังหวัดสมุทรสาคร ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย โปรดตอบคำถามตามความจริงหรือความคิดเห็นของท่านคำตอบและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถือเป็นความลับที่สุด ผู้ศึกษาจะนำคำตอบหรือความคิดเห็นของท่านไปประมวลและวิเคราะห์เพื่อการศึกษาและวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

2. แบบสัมภาษณ์ที่จะใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจะสำเร็จได้หากได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากท่านและขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

3. แบบสัมภาษณ์ของการวิจัยมีทั้งหมด 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษาระดับจังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย

ประเด็นการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- 1. ยศ – ชื่อ – สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
- 2. เพศ.....
- 3. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
- 4. ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....
- 5. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรสาคร

2.1 การได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้านตามวิถีประชาธิปไตย

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 การให้ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุข

.....
.....
.....
.....
.....

2.5 การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

.....
.....
.....
.....
.....

2.6 การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย
ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคใดบ้างที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของกรรมการ
หมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านให้เข้มแข็ง (ตอบได้มากกว่าหนึ่ง
ปัญหา)

.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาประชาธิปไตย
ท่านคิดว่าแนวทางใดบ้างที่จะพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการ
พัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านให้เข้มแข็งอย่างมั่นคงและยั่งยืน (ตอบได้มากกว่า
หนึ่งแนวทาง)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

โครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

โครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

1.1 ประวัติความเป็นมา

กระทรวงมหาดไทย จึงได้เสนอขอปรับปรุงบทบาท โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการหมู่บ้านมาตามลำดับ ดังนี้

1. ปี พ.ศ.2486 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นครั้งแรก ประเด็นสำคัญของการปรับปรุงประการหนึ่ง ได้แก่ การให้มีคณะกรรมการ ระดับหมู่บ้านและตำบล เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้น (จอมพล ป.พิบูลสงคราม) มีนโยบายในการ บริหารงานในรูปคณะกรรมการในทุกระดับ ในระดับหมู่บ้านจึงได้มีการกำหนดให้มีผู้ใหญ่บ้าน มี ฐานะเป็นกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านดังกล่าวก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะความเป็นจริงแล้วผู้ใหญ่บ้านมักจะเป็นผู้มีบทบาทเพียงผู้เดียวในการบริหารงานของ หมู่บ้าน

2. ปี พ.ศ.2511 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็นครั้งที่สี่ โดยได้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีหน้าที่เป็นที่ ปกษาผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรเลือกตั้งมีจำนวน ไม่น้อยกว่า 2 คน เป็นกรรมการ โดยการเลือกตั้ง ทั้งยังกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการ หมู่บ้านโดยตำแหน่ง และในการประชุมกรรมการหมู่บ้านทุกครั้งจะต้องมีกรรมการหมู่บ้านมา ประชุม ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งจึงจะเป็นองค์ประชุมแต่จากข้อเท็จจริงพบว่าการปรับปรุงคณะกรรมการ หมู่บ้านดังกล่าว ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานของหมู่บ้านแต่อย่างใด เพราะ ในทางปฏิบัติหมู่บ้านบางแห่งไม่ได้มีการจัดตั้งหรือมีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติแต่อย่าง ใด เพราะว่าตลอดเวลาที่ผ่านมานั้น การดำเนินการใดๆ ของหมู่บ้านจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของ ผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว คณะกรรมการหมู่บ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นเพียงคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากภารกิจส่วนใหญ่ของผู้ใหญ่บ้านนั้นมักจะไม่ได้ให้ความสนใจกับคณะกรรมการหมู่บ้านมาก นัก ดังจะเห็น ได้จากการที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านของกรมการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านป่าไม้ของกรมป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ ดังกล่าว ส่วนใหญ่ก็เป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 จึงทำให้เกิดความสับสนแลปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน

3. ปี พ.ศ.2524 รัฐบาลได้ประกาศให้มีนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่เน้นการ แก้ไขปัญหาความยากจน โดยมุ่งหวังให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนให้มาก

ขึ้น จึงได้มีการปรับปรุงการบริหารงานการพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานพัฒนาชนบท พ.ศ.2524 ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงานพัฒนาชนบทเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีการประสานงานกันทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงหมู่บ้าน โดยในระดับหมู่บ้านนั้น ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้านกลางอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ซึ่งจัดตั้งตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ให้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง มีหน้าที่ในการค้นหาปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านเสนอต่อสภาตำบล เพื่อนำไปพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและจัดทำแผนงานของตำบลต่อไปจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ดังกล่าว มีส่วนทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ได้รับความสนใจและปรับปรุงให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องที่อย่างจริงจัง ต่อมาในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในสภาวะการณ์ปัจจุบัน (พ.ศ.2524) ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจาก (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง (2551. น. 7)

- 1) การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลยพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว
- 2) กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ จัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบทำให้เกิดความสับสนและปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน
- 3) รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้านให้เป็นหน่วยการปกครองที่มีประสิทธิภาพ ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีกิจกรรมที่จะดำเนินการอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆ เป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม
- 2) ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ โดยยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็นหลักและปรับปรุงโครงสร้างให้สอดคล้องกับรูปแบบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองหรือ อพป. ตลอดจนให้ยกเลิกคณะกรรมการระดับหมู่บ้านรูปแบบอื่นๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.)

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 อนุมัติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียวโดยเคร่งครัดเว้นแต่หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติ

จัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 ให้คงเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ และให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการฯ ซึ่ง กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้

1) กรรมการ โดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นกรรมการ

2) กรรมการ โดยการเลือกตั้ง ประกอบด้วย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้คัดเลือกมีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน แต่ควรมี 5-9 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี

ทั้งนี้ให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีที่ปรึกษาจำนวนหนึ่ง โดยกำหนดให้นายอำเภอมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลและข้าราชการจากส่วนราชการต่างๆ ในการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านวิชาการ ระเบียบ กฎหมาย แก่ที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและในการจัดตั้งฝ่ายกิจการต่างๆเป็นผู้ช่วยเหลือ ประกอบด้วย ฝ่ายกิจการพัฒนาหมู่บ้านและส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายกิจการปกครอง ฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายกิจการคลัง ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ฝ่ายกิจการศึกษาและวัฒนธรรม ฝ่ายกิจการสังคม ฝ่ายพัฒนาสตรีและเด็ก

ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรี สามารถเป็นประธานฝ่ายกิจการอื่นได้และจังหวัด/อำเภอ จัดตั้งฝ่ายกิจการสตรี เพิ่มขึ้นในคณะกรรมการหมู่บ้านอีก 1 ฝ่าย เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่างในหมู่บ้าน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันมีผลทำให้ชาวบ้านให้เกิดความสับสนประกอบกับปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศตลอดเวลา จำเป็นเพื่อให้หมู่บ้านสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้หมู่บ้านมีกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเอกภาพ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง เสนอให้มีการแก้ไข ปรับปรุง โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตี ๓ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 มีผลบังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2551 โดยเน้นที่ คนเก่ง คนดี รักถิ่นฐานบ้านเกิด มีจิตสาธารณะ โดยยึดหลัก “การบูรณาการคนและการบูรณาการงานในหมู่บ้าน” ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเสมือน “คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน” แก้ไขปัญหาและทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและเกิด

ประโยชน์ต่อราษฎรในหมู่บ้านมากกำหนดรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย กรรมการ 2 ประเภท ดังนี้ (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง (2551, น. 12)

1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน

2) กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีจำนวน 2-10 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นต้องการให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็น องค์กรหลักในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน และสนับสนุนหน่วยงาน ของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีภารกิจหน้าที่ในเรื่องเดียวกัน ตามที่กฎหมายกำหนดและทุกกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครอง ท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานและระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการ หมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้กรรมการหมู่บ้านเลือกรองประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการ หมู่บ้านโดยตำแหน่งคนหนึ่งและจากกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่งโดยให้คณะกรรมการ หมู่บ้านเลือกรองประธานคนหนึ่งเป็นรองประธานคนที่หนึ่งและประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน เลือกรวมกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่ง เป็นเลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เลือกรวมกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเหรัญญิก ส่วนกรรมการหมู่บ้านคนอื่นก็จะแบ่งหน้าที่ รับผิดชอบงานของคณะทำงานด้านต่างๆ นอกจากนั้นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย หลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจ ของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 ประกอบด้วย คณะทำงานด้านอำนวยการ คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม คณะทำงานด้านอื่นๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านนั้น ปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญเป็น อย่างยิ่งเพราะคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรที่เล็กที่สุดของหมู่บ้าน บทบาทและอำนาจหน้าที่ใน ปัจจุบันที่สำคัญ ดังนี้

1) อำนาจหน้าที่ใน พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2487 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

1.1) มาตรา 28 ตี วรรคสอง กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

1.2) มาตรา 28 ตี วรรคสาม กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการ บูรณาการจัดการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

2) การกิจตามอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายอื่นๆ

2.1) อำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอม ข้อพิพาทนั้นๆเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีแพ่งทุกประเภทคดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมและข้อพิพาทดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

2.2) อำนาจหน้าที่ในการบริหารกองทุนพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนพัฒนาชนบท พ.ศ.2535 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารกองทุนในระดับหมู่บ้านของตน เช่น การบริหารกองทุนเฉพาะกิจ การบริหารโครงการที่ได้รับเงินยืมสมทบ เป็นต้น

2.3) อำนาจหน้าที่ในการบริหารพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น พ.ศ.2539 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจหน้าที่ในการเสนอปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบล

2.4) อำนาจหน้าที่ในการบริหารการใช้น้ำ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ.2525 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ รับผิดชอบแหล่งน้ำขนาดเล็กที่อยู่ในหมู่บ้านของตน โดยมีหน้าที่จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำ บริหารการใช้น้ำ จากโครงการให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการดูแลรักษาแหล่งน้ำด้วย

2.5) อำนาจหน้าที่ในการออกบัตรสงเคราะห์แก่ราษฎรตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสงเคราะห์ประชาชนผู้มีรายได้น้อยเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.2527

3) เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

4) สนับสนุนให้มีการติดตามข่าวสารและเหตุการณ์บ้านเมืองและทางราชการ ตลอดจนการทำงานของรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างสม่ำเสมอ

5) เผยแพร่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนหน้าที่พลเมืองไทยให้ราษฎรในหมู่บ้านรู้และเข้าใจอยู่เสมอและสามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

6) สนับสนุนชักชวนประชาชนให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกระดับ ตลอดจนรณรงค์ให้มีการลงคะแนนเสียงด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

7) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลตลอดจนข่าวสารทางการเมืองกับราษฎรในหมู่บ้านเป็นประจำ

8) ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและพัฒนาหมู่บ้าน

9) เผยแพร่หลักการดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ประชาชนรู้และเข้าใจตลอดจนนำหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิต

10) ทำตนเป็นแบบอย่างในฐานะพลเมืองดีในฐานะพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์คณะของคณะกรรมการผู้พิจารณาผู้มีสิทธิรับการสงเคราะห์ระดับหมู่บ้าน

3) ภารกิจงานตามนโยบายของรัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน เช่น โครงการเอสเอ็มแอล กองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาสุขภาพ ฯลฯ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานในแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงาน เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชน

4) ภารกิจงานประจำกระทรวง ทบวง กรม คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม โดยสั่งการจังหวัด อำเภอ

5) ภารกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามกฎหมายประเทศ และภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาตรา 28 ตี โดยกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการคณะหนึ่ง มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ.2524 คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในสภาพการณ์ปัจจุบัน (พ.ศ. 2524) ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชน ได้เท่าที่ควรเนื่องจาก (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง (2551, น. 7)

1) การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ในดุลยพินิจของผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว
 2) กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆจัดตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้านขึ้นซ้ำซ้อนกันหลายรูปแบบ

3) รัฐบาลขาดนโยบายที่แน่นอนและต่อเนื่องในการสนับสนุนหมู่บ้าน
 คณะกรรมการปฏิรูปฯ จึงได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีให้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานของหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ส่งเสริมให้การดำเนินงานของหมู่บ้านอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้การวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม

2) ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เป็นคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพคือ

- ยึดรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก

- ปรับปรุงโครงสร้างให้สอดคล้องกับรูปแบบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองหรือ อพป.

- ยกเลิกคณะกรรมการระดับหมู่บ้านรูปแบบอื่นๆ (ยกเว้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.) ให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียว

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 ลงมติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เป็นหลัก และตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปฯ และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการ

กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีมาแต่เดิมให้มีประสิทธิภาพ โดยร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องวางแผน

ดำเนินงานซึ่งได้ตราข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ขึ้น

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2526 ลงมติว่า

1) รับทราบผลการดำเนินงานปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านของกระทรวงมหาดไทย
2) ให้กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2524 เรื่อง การปรับปรุงรูปแบบหมู่บ้านซึ่งอนุมัติในหลักการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเพียงคณะเดียวโดยเคร่งครัดเว้นแต่หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 ให้คงเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

3) อนุมัติในหลักการให้นำอำเภอที่มีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการและบุคคลอื่นใดในสังกัดให้เป็นທີ່ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้านและที่ปรึกษาของฝ่ายกิจการต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยฯ ได้โดยขอให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติด้วยว่า

3.1) ผู้ที่จะเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้านและเป็นที่ปรึกษาของฝ่ายกิจการต่างๆนอกเหนือจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วจะต้องมีความเต็มใจ และอุทิศเวลาเพื่อการนี้

3.2) สำหรับที่เป็นข้าราชการ ควรได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าส่วนราชการนั้นๆก่อนด้วย

4) ให้กระทรวงมหาดไทยรับข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้ไปพิจารณาด้วยดังนี้

4.1) กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องไม่มีค่าตอบแทนตลอดไป

4.2) ในกรณีที่บุคคลได้รวมตัวกัน จัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยส่วนราชการไม่ได้ไปเกี่ยวข้องนั้นถ้ากลุ่มใดมีกิจการทำนองเดียวกับฝ่ายกิจการใดในคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ควรจัดให้อยู่ในกิจการนั้นๆด้วย

4.3) ควรพิจารณาให้มีกรรมการหมู่บ้าน ทำนองเดียวกันนี้ สำหรับชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครด้วย

5) กระทรวงมหาดไทยได้ให้ทุกจังหวัด/อำเภอ ได้ปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านในปี 2526 ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) พ.ศ.2526 โดยได้มีการเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้น พร้อมทั้งแต่งตั้งฝ่ายกิจการต่างๆของ กม.และ ที่ปรึกษาของ กม.พร้อมกันทั่วประเทศ

6) กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรี สามารถเป็นประธานฝ่ายกิจการอื่นได้และจังหวัด/อำเภอ จัดตั้งฝ่ายกิจการสตรี เพิ่มขึ้นในคณะกรรมการหมู่บ้านอีก 1 ฝ่าย เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาหมู่บ้าน

7) รัฐบาลได้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เนื่องด้วยในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยรวดเร็ว คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา 28 ตีร แห่งพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 จึงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 มีผลบังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2551

8) กระทรวงมหาดไทยได้ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526, ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ พ.ศ.2533 โดยได้ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้าง บทบาท อำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

1.2 รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ประกอบด้วยกรรมการ 2 ประเภท ประกอบด้วย (สำนักบริหารปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2551, น. 12)

1) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน

2) กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งราษฎรมีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีจำนวน 2-10 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด จำนวนที่พึงมีในหมู่บ้าน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานและระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้กรรมการหมู่บ้านเลือกรองประธานกรรมการหมู่บ้านจากกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่งคนหนึ่งและจาก

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอีกคนหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกทรงประธานคนหนึ่ง เป็นรองประธานคนที่หนึ่งและประธานคณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่ง เป็นเลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่งเป็น เสร็จญุก ส่วนกรรมการหมู่บ้านคนอื่นก็จะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานของคณะทำงานด้านต่างๆ

ดังนั้น รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีลักษณะ ดังนี้

1) ผู้ใหญ่บ้าน	เป็นประธาน
2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	เป็นกรรมการ
3) สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เป็นกรรมการ
4) ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน	เป็นกรรมการ
5) กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ 2-10 คน	เป็นกรรมการ

ลำดับที่ 1-4 เป็นโดยตำแหน่ง ลำดับที่ 5 เป็นโดยการเลือกของราษฎรในหมู่บ้าน

1.3 การได้มาและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหมู่บ้าน

1.3.1 การได้มาของกรรมการหมู่บ้านของผู้นำหรือผู้แทนหรือองค์กรในหมู่บ้าน ผู้นำของกลุ่มดังต่อไปนี้ มีสิทธิเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง

- 1) กลุ่มบ้าน ตามประกาศของนายอำเภอ
- 2) กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิก ซึ่งตั้งขึ้นตามระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับหรือคำสั่งของทางราชการตามที่กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศ
- 3) กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่มาจากการรวมตัวกันของสมาชิกหรือตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (ก) เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกไม่น้อยกว่า 20 คน
- (ข) สมาชิกของกลุ่มไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน
- (ค) เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน

(ง) เป็นกลุ่มที่มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้ชัดเจนและเกิดจากสมาชิกร่วมกันกำหนด ทั้งนี้ นายอำเภออาจพิจารณาขเว้นลักษณะตาม (ก) ได้ ในกรณีที่เห็นสมควร

1.3.2 เงื่อนไขเวลาที่ต้องจัดให้มีการเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

- 1) ถ้าตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งพร้อมกัน ให้นายอำเภอดำเนินการจัดให้มีการประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ภายใน 30 วันนับแต่วันที่กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งพร้อมกัน

2) ถ้ากรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง จนเป็นเหตุให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่เหลือมีจำนวนน้อยกว่า 2 คนและกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิที่เหลือมีวาระการดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่า 180 วัน ให้นายอำเภอจัดให้มีการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายใน 30 วันเลือกแทนตำแหน่งที่ว่างโดยมีวาระเท่ากัน

1.4 การพ้นจากตำแหน่ง

กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ได้แก่

1) ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนา เมื่อพ้นจากการดำรงตำแหน่ง

2) ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มในหมู่บ้านสิ้นสุดลงเมื่อมีการเลือกผู้นำหรือผู้แทนขึ้นใหม่ นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระหนึ่งแล้ว การเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งของผู้นำกลุ่มในหมู่บ้านต้องสิ้นสุดลงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน

2) ตาย

3) เมื่อนายอำเภอมีประกาศให้กลุ่มตามข้อ 6(1) หรือ (3) สิ้นสุดสภาพของการเป็นกลุ่ม หรือขาดคุณสมบัติของการเป็นกลุ่ม

ในกรณีที่กลุ่มถูกยุบ เลิก หรือไม่มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน หนึ่งปี ให้ถือว่าสิ้นสุดสภาพของการเป็นกลุ่มหรือขาดคุณสมบัติของการเป็นกลุ่ม และให้กรรมการหมู่บ้านรายงานให้นายอำเภอประกาศตามข้อ 8

1.5 วิธีการเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ

1.5.1 ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการทำหน้าที่ดำเนินการเลือกและให้นายอำเภอแต่งตั้ง ปลัดอำเภอประจำตำบล ข้าราชการในอำเภอ 1 คนและกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเป็นที่ปรึกษาทำหน้าที่สักขีพยานด้วย

1.5.2 วิธีเลือกกระทำโดยวิธีลับหรือเปิดเผยก็ได้ ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551

1.5.3 ราษฎรที่มีสิทธิเข้าร่วมประชุมส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดแล้วให้ถือว่า ผู้นั้นเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิและให้นายอำเภอออกหนังสือสำคัญไว้เป็นหลักฐาน

1.5.4 กรณีผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันหลายคน และเป็นเหตุมิผู้ที่ได้รับคะแนนเท่ากันเกินกว่าจำนวนที่ประชุมราษฎรกำหนด ให้ทำการจับสลาก

1.6 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะทำงานของกรรมการหมู่บ้าน

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำหมู่บ้าน ดังนี้

1) คณะทำงานด้านอำนวยการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการหมู่บ้าน รองประธานกรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน หัวหน้าคณะทำงานด้านต่างๆ เลขานุการ และเหรัญญิก โดยให้ประธานกรรมการหมู่บ้านและเลขานุการ เป็นหัวหน้าและเลขานุการคณะทำงาน มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- (1) งานธุรการ
- (2) การจัดประชุม
- (3) การรับจ่ายและเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน
- (4) การประชาสัมพันธ์
- (5) การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่างๆ
- (6) การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการในรอบปี
- (7) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

2) คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

(1) การส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

(3) การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน

(4) การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท

(5) การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยการป้องกันและการปราบปรามยาเสพติดในหมู่บ้าน

(6) การดูแลและคุ้มครองทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน

(7) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน

(8) งานอื่นใดที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้านมอบหมาย

3) คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- (1) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- (2) ประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะทำงานด้านต่างๆเพื่อดำเนินการหรือเสนอของงบประมาณจากภายนอก
- (3) การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่างๆของหมู่บ้าน
- (4) การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้านและงานใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4) คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- (1) การส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน
- (2) การพัฒนาและการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิต และการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน
- (3) งานใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

5) คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- (1) การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการภายในหมู่บ้าน
  - (2) การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้
  - (3) การส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการสาธารณสุข
  - (4) งานใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย
- 6) คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย กรรมการหมู่บ้านที่คณะกรรมการเลือก มีหน้าที่เกี่ยวกับ

- (1) การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปประเพณีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน
- (2) งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านมอบหมายหรือคณะกรรมการมอบหมาย

7) คณะทำงานด้านอื่นๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ นายอำเภออาจจะแต่งตั้งข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลหรือหมู่บ้านหรือบุคคลอื่นใดที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร เพิ่มเติมก็ได้

1.7 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

1.7.1 ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ใน พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2487 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551

1) มาตรา 28 ตรี วรรคสอง กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

2) มาตรา 28 ตรี วรรคสาม กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

1.7.2 ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายอื่นๆ

1) อำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน

ลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอม ข้อพิพาทนั้นๆเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีแพ่งทุกประเภท คดีอาญาประเภทความผิดที่ย่อมความกันได้ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมและข้อพิพาทดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

2) อำนาจหน้าที่ในการบริหารกองทุนพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนพัฒนาชนบท พ.ศ.2535 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารกองทุนในระดับหมู่บ้านของตน เช่น การบริหารกองทุนเฉพาะกิจ การบริหารโครงการที่ได้รับเงินยืมสมทบ เป็นต้น

3) อำนาจหน้าที่ในการบริหารพัฒนาชนบท ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น พ.ศ.2539 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจหน้าที่ในการเสนอปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบล

4) อำนาจหน้าที่ในการบริหารการใช้น้ำ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการใช้น้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำขนาดเล็ก พ.ศ.2525 กำหนดให้คณะกรรมการ

หมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบแหล่งน้ำขนาดเล็กที่อยู่ในหมู่บ้านของตน โดยมีหน้าที่จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำ บริหารการใช้น้ำ จากโครงการให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งการดูแลรักษาแหล่งน้ำด้วย

5) อำนาจหน้าที่ในการออกบัตรสงเคราะห์แก่ราษฎรตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสงเคราะห์ประชาชนผู้มีรายได้น้อยเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.2527 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์คณะของคณะกรรมการผู้พิจารณาผู้มีสิทธิรับการสงเคราะห์ระดับหมู่บ้าน

1.7.3 การปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินงานในหมู่บ้าน เช่น โครงการเอส เอ็ม แอล กองทุนหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาสุขภาพ ฯลฯ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านอาจมอบหมายคณะทำงานในแต่ละด้าน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงาน เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของประชาชน

1.7.4 การปฏิบัติงานประจำกระทรวง ทบวง กรม คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม โดยสั่งการจังหวัด อำเภอ

1.7.5 การกิจเฉพาะตามลักษณะพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหรือผู้แทนของประชาชนในการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามกฎหมายประเทศ และภูมิสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสมศักดิ์ แยมพันธ์น้อย
วัน เดือน ปีเกิด	17 กันยายน 2515
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2541
สถานที่ทำงาน	ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรสาคร อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
ตำแหน่ง	ป้องกันจังหวัดสมุทรสาคร (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการพิเศษ)

